РЕЛІГІЙНА ПАНОРАМА

ІНФОРМАЦІЙНО–АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

11 (86)
2007

- ПРОБЛЕМИ РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ ЖУРНАЛІСТІВ
- БІДИ ІНДУЇСТІВ ВІД СВЯЩЕННОЇ ТВАРИНИ – МАВП
- ІСЛАМІЗАЦІЯ ЄВРОПИ З КОЖНИМ ДНЕМ ЗРОСТАЄ
- РОСІЙСЬКІ МУСУЛЬМАНИ ПРОТИ ПРАВОСЛАВ'Я
- МОСКОВСЬКА ЦЕРКВА МАЄ ВИБАЧИТИСЯ ПЕРЕД ГРЕКО-КАТОЛИКАМИ
- БЕЗПІДСТАВНА ВИСВЯТА ЦАРЯ МИКОЛИ II
- В КИЄВІ БУДУЄТЬСЯ ХРАМ МОРМОНІВ
- У МАЗЕПИНЦЯХ ОСВЯЧЕНО ЦЕРКВУ КИЇВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ

СТОРІНКА КОНФЕСІЇ:

ХАСИДИЗМ

РЯТУЙМО УКРАЇНУ!

Шановний Читачу! Цей заклик прозвучав у працях Івана Огієнка (митрополита Іларіона), 125-річчя від дня народження якого ми відзначаємо в цьому огієнківському році. Рятування України митрополит розумів як збереження всього свого рідного — землі, мови, віри, звичаїв, пісні, як шанування своєї історії, втікання від почуття меншовартості, як національне виховання своїх дітей та ін. Владика закликав: Завжди будьмо українцями!

Українців до українства три роки тому пробудила Помаранчева революція, І хоч дехто з українофобів і російських шовіністів твердить, що то була не революція, а «шоу на Майдані», я з цим погодитися не можу. Не можу навіть після того, як не сприймає Майдан за революцію Віктор Ющенко, який завдяки українцям, які після тривалої сплячки проснулися до свого національного поступу, був вознесений на престол Президента України. Ющенко в дні роковин цієї революції вже не з'являється на Майдані. Він не тільки розвалив Помаранчеву коаліцію, а й своїми різноманітними, невідомо ким спрямованими політичними трюками фактично звів до нуля український національно-демократичний рух. В білягетьманочські зібрання декількох десятків чи сотень людей перетворилися в останні роки ті українські політичні спільноти, які свого часу могли вступити у двобій з партією влади. Зрада Майдану через зміщення з посади прем'єра Юлії Тимошенко, зрада Майдану через створення умов для формування т.зв. антикризової коаліції під орудою Януковича після виборів до ВР 2006 року, зрада Майдану через нехтування волі виборців і розвал демократичної коаліції НУНС-БЮТ після виборів 2007 року — ось весь Ющенко. Він вдає себе українцем через утвердження сприйняття світом Голодомору як геноциду, через реабілітацію вояків УПА і присвоєння Шухевичу звання Героя України, через відбудову Батурина і разом з тим чомусь не бачить, як росіяни оптом скуповують українські підприємства, як вони нехтують наші кордони, як українофобські сили країни прагнуть засобами референдуму ввести державну двомовність, а деякі рішенням місцевих рад вже її ввели, як московсько-православні біляцерковні структури проводять регулярно по країні хресні ходи під прапорами Росії й портретами Миколи II, як дискредитують Україну шляхом штучного створення їй антисемітського іміджу у світі, як нищаться українські національні святині, як оросіянюють Україну різні конфесії користуючись російською мовою як богослужбовою, як відцентрово діють в Україні спільноти ряду національних меншин, як опанували українським медіа-простором неукраїнськи налаштовані сили при відсутності водночас в країні українськозорієнтованих масових журнально-газетних видань, як плюндрує українство фактично українофобськи налаштований гуманітарний віцепрем'єр Дм. Табачник, називаючи його «шароварним». Актуалізувати неактуальні, як на сьогодні, питання історії України — Голодомор, УПА, Єдина Помісна Православна Церква та ін. — це сприяти розколу країни, а відтак не рятувати її, а ще більше дестабілізувати. То ж, як на мене, В. Ющенко відіграє деструктивну роль в українському поступі. Ми, українці, ті, хто стояв на Майдані, багато чекали від нього і мало одержали. Маємо визнати помилку вибору лідера української України. А може від нього більшого, ніж є, нічого було й чекати. Що маємо — те й маємо. Недогледіли вчасно. Він вийшов із того комуністичного «недалёко», яке над ним тяжіє, навіть через колишніх компартійно-комсомольських діячів із його оточення, зокрема таких як Плющ, Матвієнко, Єхануров та ін..

На відродження і рятування української України не працюють в масі своїй і конфесії України. Коли через єпархіальну пресу Московсько-Православної Церкви, зокрема

Продовження на 3-й стор. обкладинки.

РЕЛІГІЙНА ПАНОРАМА

№ 11' 2007

Головний редактор:
А.Колодний

Редколегія:
Л.Филипович
О.Недавня
П.Павленко

Засновник:
Українська Асоціація релігієзнавців
(Центр релігійної інформації та свободи)

Свідоцтво КВ № 4407 від 20.07.2000 р. Державного Комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України

Адреса редакції:
01001, Київ-1,
Трьохсвятительська 4,
к. 323.
Тел.(044) 279-04-18,
Факс: 279-48-12.
e-mail: uar-press@online.ua

Передплатний індекс:
21953
Каталог видань
Журнали України
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16

ЗМІСТ

Релігійне життя України ... 2
Суспільне буття релігії і Церкви ... 2
Православ'я ... 11
Світ римо-католицизму і греко-католицизму ... 14
Життя протестантів ... 16
Харизмати України ... 17
Мусульмани в Україні ... 18
Іудейський світ ... 20
Національні релігії ... 22
Нові релігійні течії України ... 23
Містика ... 23

Релігія в сучасному світі ... 25
Релігія і світ ... 25
Католицизм ... 28
Протестантизм ... 29
Православ'я ... 30
Мусульманський світ ... 32
Іудаїзм ... 34
Будизм ... 36
Індуїзм ... 36
Нові релігійні течії ... 37
Містика ... 38

Свобода совісті ... 39
Міжнародний міжрелігійний діалог та участь в ньому християнських церков України ... 39

Актуальна тема ... 54
Історичні аспекти поняття «канонічної території» ... 54

Новини релігійної та релігієзнавчої літератури ... 61

Сторінка конфесії ... 62
Хасидизм ... 62

Конференції, круглі столи, семінари ... 77

Цікаво знати ... 80

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНИ

СУСПІЛЬНЕ БУТТЯ РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ

Пройшли вибори до Верховної Ради. Релігійні спільноти України виявили у більшості своїй відстороненість від політичних баталій. Правда, у своєму зверненні до киян головний рабин України Яків Блайх, говорячи про ті сили, які нібито розіграють карту антисемітизму, назвав лідера партії „Свобода" Олега Тягнибока, а також нашоукраїнців Ярослава Кендзьора та Івана Сподаренка. Водночас рабин зауважив на толерантному ставленні до національних меншин Юлії Тимошенко, згадавши, як вона стояла на колінах біля священної для кожного єврея Стіни Плачу в Єрусалимі, як вона засуджувала антисемітизм.

В Україні з нагоди 70-річчя від дня загибелі митрополита Василя Липківського в середині листопада пройшли заходи із вшанування його пам'яті. В Будинку вчених було проведено наукову конференцію „Служіння в спадщині митрополита Василя Липківського". В Биківнянському лісі проводилася панахида в пам'ять про синів і дочок України, вбитих більшовицьким окупаційним режимом. Панахиду було проведено і на Лук'янівському цвинтарі. В Національній бібліотеці ім. Вернадського відкрито книжкову виставку, присвячену митрополиту Василю. 27 листопада вшановувало свого земляка село Липовець Вінницької області. Хоч в переліку інституцій, які прилучилися до проведення цих і інших заходів, числилося багато організацій, але самі заходи були малолюдні. Однією із причин цього послужило певно те, що дехто привласнив вшанування пам'яті митрополита і не врахував при цьому, що він насамперед - церковна постать. В заходах не брали участі ні Церква Київського Патріархату, ні Автокефальна Церква. Долучилася лише православна спільнота, очолювана архієпископом Ігорем Ісиченком, зокрема редактор часопису „Наша Віра", але ж вона не робить погоду в релігійному житті України. Бажана була участь в заходах слухачів духовних академії і семінарій. Приїхала делегація від українських православних зарубіжжя. Соромно було перед ними за таку неорганізованість із вшануванням світлої пам'яті вірного сина України.

Релігієзнавча неосвіченість журналістської братії України (я тут не говорю про К.Гудзик і К.Щьоткіну) **часто призводить до конфузів там, де вони не мають бути.** Закон забороняє будь-кому ображати релігійні почуття віруючих. А в газетних статтях українських масовок ми це зустрічаємо надто часто. Журналіти із-за вузькості своїх знань релігійної сфери і конституцією гарантованого права релігійних віросповідань на свободу їх буття чомусь наявність інших віросповідань, окрім традиційних, а то й лише віросповідання їх особистої належності, вважають великим злом. Візьмемо статтю Г.Лебединської із „Столички"(№39) „Осторожно! Секты". В ній автор до вад сект відносить те, що до них „попадають люди, які перенесли душевну травму, соціально незапрошені, незадоволені життям або своїм матеріальним станом. Ось саме вони, за висновком Лебединської, й стають першими жертвами своїх нових „покровителів". Керівники секти знають про "новоприбулих буквально все". А може це не вада, а позитив тих, кого Лебединська називає „сектантами". Вона мала б тут запитати

традиційні церкви щодо їх опікування людиною, яка попала в біду. Ось хоч би приклад з тією ж киянкою Оленою, на яку відразу звалилися невдалий шлюб, розлучення, смерть батьків та інше, що зробило її життя безперспективним. Авторка пише, що тут біля скривдженої життям жінки з'явилося двоє нових друзів із секти… Знову ж, журналістка мала б поставити питання: а чому священник традиційної церкви, який покликаний Ісусом турбуватися про ближнього, любити його, не виявився в ці складні для Олени часи біля неї, де в цей час були члени тих братських чи сестринських товариств Церкви, до якої належала Олена. То ж не оббріхувати треба ці т.зв."секти", а дякувати їм за те, що вони перебирають на себе опіку за стражденними й обділеними долею людьми, і водночас засуджувати ті Церкви, які лише чекають з подаянням до себе вірних, не знаючи про всі складнощі їх особистого життя і не турбуючись долею кожної людини. Може тому, щоб не мати багато клопоту, вони свідомо відмовляються від фіксації членства вірних у кожній із своїх парафій. Бездоказово й образливо звучать в статті Лебединської висновки, що лідери нетрадиційних спільнот „переслідують не стільки благородні цілі „морального самоудосконалення" і духовного очищення, а конкретні матеріальні цілі, що керівники сект „мають мільйонні валютні рахунки в різних світових банках". Стаття Лебединської із-за її релігієзнавчої неосвіченості водночас образила і Свідків Єгови і мусульман. Бо ж в ній йде мова про Свідків, а ілюструють їх моління молінням мусульман в якійсь мечеті. До того ж, журналісти часто довільно оперують поняттям „секта" при оцінках релігійних спільнот. Секта – це релігійна організація, яка відокремилася від якоїсь вже існуючої раніше релігії. Християнство також поставало як секта в іудаїзмі, а Ісус Христос був лідером цієї секти, яка й одержала назву по тій функції, яку він собі визначав – спаситель. То ж секта з часом може перерости в деномінацію, стати самостійною конфесією. Свідки Єгови, які вийшли в 70-х роках XIX ст. з такої християнської течії як адвентизм, нині постають як самостійна світова конфесія, яка має біля десятка мільйонів своїх послідовників у світі. В Україні нині діє біля півторатисячі громад Свідків Єгови. Зростання їх кількості засвідчує те, що в їх діяльності є щось таке, що приваблює людину, відповідає її потребам. Так, можна погодитися з журналісткою, що послідовники конфесії ведуть надто активну місіонерську роботу. А хто забороняє її вести тим же православним? Цього не бачимо. Вони ждуть, що в храми віруючий прийде сам. Той час вже пройшов, коли влада закривала всі інші конфесії і люди під її тиском і впливом громадської думки вимушені були йти до православного храму (і то не так часто). В громадянському суспільстві такого не буде. Нині ж якщо якась конфесія хоче мати своє майбуття, вона повинна боротися за свого вірного, місіонерити. Бо ж голослівний принцип, що лише наша релігія є істинною вже не працює. Істинність доводиться дієвою турботою про ближнього, а не лише обіцянкою йому блаженства десь там в потойбіччі. І не заявами, що то є лише релігія батьків, національна традиція. В цьому сенс релігійності постмодерну, який наступив із середини минулого століття (А.Колодний).

Архієпископа Павла – настоятеля Києво-Печерського монастиря можуть притягнути до судової відповідальності за організацію руйнування Західних в'їздних воріт Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. Цей злочин підпадає під статтю 298 Кримінального кодексу України – „нищення, руйнування чи псування пам'яток історії та культури". Саме

тому київська прокуратура в особі заступника Генерального прокурора України – прокурора міста Києва Євгена Блажівського скасувала ухвалу Печерського районного управління міліції про відмову в порушенні кримінальної справи за фактом означеного злочину владики. Міліціанська ухвала колег українофобського їх міністра Сушка була прийнята лише на основі пояснень представника УПЦ МП – служителя Києво-Печерського монастиря, в інтересах якого з метою створення умов для проїзду машин-фур й було зруйновано в'їздні ворота, які значаться серед пам'яток історії. При такому райнуванні Лаври ЮНЕСКО може виключити її із списку пам'яток світової культури (Україна молода. – 16 жовтня).

В останній тиждень жовтня християни вшанували Святе Письмо. До Дня Біблії Українське біблійне товариство підготувало переклад Святого Письма зі старогрецьких оригіналів сучасною українською літературною мовою, над яким перекладачі працюють уже понад 10 років. З перекладом Нового Завіту отця Рафаїла Турконюка уже можна ознайомитися. Особливістю перекладів отця є те, що він перекладає із першоджерел, що з'явилися на світ давньоєврейською і давньогрецькою мовами, а не з російського джерела та ще й з використанням технічних засобів перекладу. До того ж, отець Торкуняк має відповідну мовну освіту, а не рівень загальноосвітньої школи, що дає підставу довіряти його перекладам (Експрес. – 26-27 жовтня).

Українська громадськість належно сприйняла те, що під час перебування в Ізраїлі Президент В.Ющенко з дружиною вшанував камінь, на якому виголосив свою останню молитву Ісус Христос, відвідали Гефсіманський сад, поставили свічки до ікони Божої Матері в Гробниці Святої Богородиці. Але ось незрозумілою для багатьох постала форма вшанування Президентом України Стіни Плачу. Не будучи нібито іудеєм, він підійшов до стіни в традиційному єврейському капелюшку – кіпі, читаючи молитву, вклав в одну із щілин Стіни свою записку, тобто здійснив традиційний обряд іудеїв.

Члени градобудівельної ради схвалили схему розміщення в Києві культових споруд. Разом буде побудовано 252 храми, із них 187 – це новобудови. Із названої цифри 52 земельні ділянки ще не приписані до жодної з конфесій. Розміщення храмових будівель по районах буде нерівномірним. Менше всього їх буде в Голосіївському і Солом'янському районах столиці, більше – в центрі і на Лівому березі.

Сварлива й поверхова депутатша Інна Богословська, яка нині репрезентує чергову партію її членства – Партію регіонів, під час своєї теледискусії на каналі „Україна" виявила свою повну темряву в розумінні появи нових релігійних течій. Вона заявила, що демократи, а відтак і демократія, „породжують Біле Братство й інші тоталітарні секти". Якщо вже й говорити про поширення НРТ, які дискусанка називала „тоталітарними сектами", то їх більше в регіонах політичного впливу саме ПР. В областях України, де домінують впливи національно-демократичних партій, маємо надто сильні вияви саме традиційних релігійних спільнот.

Компартія України виступила за переобрання мера Києва. „У нас коються дивні речі, - заявив її лідер Симоненко,- православна столиця обирає своїм головою пресвітера американської церкви". Ходять слухи, за словами Симоненка, що Черновецький належить до харизматичної церкви „Посольство Боже",

очолюваною Сандеєм Аделаджею, яка є однією із швидкозростаючих релігійних спільнот і вже об'єднує понад 600 своїх громад у різних куточках світу.

Пам'ятна медаль „Острозька Біблія" номіналом 100 грн, присвячена першому повному друкарському виданню Біблії від 1581 року церковнослов'янською мовою, введена Нацбанком України в обіг з 15 листопада 2007 року. Ця Біблія, яка складається з 1256 сторінок, вийшла великим на той час накладом – 1500 примірників. Монета на її честь виготовлена із золота 900 проби.

Янукович говорить мовою Московського Патріарха. Під час зустрічі із Патріархом Олександрійським він сказав: „Якщо Радянський Союз розпався, то хоч Російську Православну Церкву збережемо єдиною і неподільною". Тож Прем'єр незалежної України ллє крокодилячі сльози за комуністичним Радянським Союзом, а заодно є ворогом намірів мати Україні свою Єдину Помісну Церкву, бо ж він ще ратував за збереження „цілісності Православної церкви" (Голос Православ'я. - №21).

Вчені Києво-Печерського заповідника заявили, що вони Церкву Спаса на Берестові „без бою не здадуть". Цей храм є одним із п'яти будівель домонгольської доби. Збудовано його в XI столітті. „Це – унікальна споруда, про богослужіння, свічки, музику й стовпотворіння молільників в такій церкві не може бути й мови, - заявила Яна Преображенська, завідуюча відділом охорони пам'ятників Києво-Печерського заповідника. – Тільки екскурсії. Але для цього потрібна реставрація, із врахуванням всіх історичних особливостей пам'ятника, з масштабними його дослідженнями. Монахи просто не зможуть це зробити". Вчені готують проект документу надання храму статусу не національного, а всесвітнього пам'ятника архітектури.

В селі Мазепинці відбулося освячення главою УПЦ Київського Патріархату Філаретом новозбудованої західноукраїнськими майстрами в стилі козацького барроко церкви. Із зведенням храму святого Миколая Чудотворця рідне село Івана Степановича Мазепи перетворюється на культурно-мистецький центр, присвячений вшануванню козацької слави та найвидатнішого гетьмана України. Освяченням храму в Мазепинцям Патріарх Філарет, власне, зняв те прокляття, якому піддала гетьмана-патріота Церква Російського Православ'я. На урочистостях масово були присутні представники українського козацтва. Споглядаючи їх, їхні одіяння і брежнівської кількості нагороди, думаєш: маємо гру дорослих людей в козаків, декоративне козацтво. Де їхні звитяжні подвиги в боротьбі з тим оросіянненням України (навіть зовнішнім), яке розквітло при Президентові В.Ющенкові? Ще наша смілива українська молодь інколи перекриває ходу різним російсько-імперським силам, т.зв. „хресним ходам" від Києво-Печерського монастиря з російською символікою й портретами-іконами Миколи II. А де українські козаки чи православні українські братчики з УПЦ КП або УАПЦ? Виходять лиш для самозакоханої показушності. Ще в Одесі трохи побунтували проти спорудження пам'ятника цариці-повії, пообіцяли не допустити його відкриття. І… не більше словесних викриків! Різних побрякушок типу орденів і медалей поначіплювали, а за що такі нагороди бездіяльним в діяльному захисті українства, то питання. Козаки мали б бути, як писав І.Франко, „хазяїном домовитим" на власній землі. Цю ваду українського козацтва можна з'ясувати тим, яким є його всеукраїнський гетьман. І тут доречні слова того ж Франка: „Наша масова інерція, що сприймає некритично слова тих, хто тим чи іншим

випадком був поставлений „начолі народу”, стали послами, професорами, головами співтовариств та ін., має поступитися місцем живій, критичній праці думки і готовності – всюди і скрізь - подати свій голос із спільної справи, виконувати діяльно, на власний ризик, але із повним усвідомленням свого громадянського права” (А.Колодний).

Обстеження Андріївської церкви в Києві засвідчило, що вона знаходиться в скрутному стані – на межі обвалу. Потрібно **негайно** починати роботи із зміцнення спуску, знесення дерев, переробки всієї гідроізоляції. Фахівці вважають, що й сам храм потребує реставрації як ззовні, так і зсередини. Потрібно оновити штукатурку, провести пофарбування, зняти кіпоть від свічок та ін. Під спасіння Андріївської церкви держава вже виділила 2 млн грн.

Під час перебування в Румунії Президент України В.Ющенко мав зустріч із новим Патріархом Румунської Православної Церкви. Йшла мова про долю Православ’я України, зміцнення співпраці між православними церквами двох держав. Президент висловив вдячність за канонізацію РумПЦ київського митрополита Петра Могилу.

Партія „Християнсько-демократичний союз” на своєму з’їзді, який відбудеться в середині грудня, розгляне питання входження в єдину партію на основі блоку „Наша Україна-Народна Самооборона”. Про це заявив лідер ХДС Володимир Стретович. Партія буде пропонувати, якщо постане питання об’єднання, щоб нова єдина партія за основу взяла християнсько-демократичну ідеологію. Водночас Стретович наголосив на тому, що нова партія аж ніяк не повинна бути фрагментом однієї із політичних сил, що входять у блок НУ-НС, а має прийняти нову програму, новий статут і нову назву. „Якщо комипроміс з цих позицій буде досягнутий, то ми готові брати в цьому участь”, - сказав В.Стретович. Нагадаємо, що до блоку НУНС входять партії „Народний Союз Наша Україна”, „Вперед, Україна!”, „Народний рух України”, „Українська республіканська партія”, „Собор”, „Українська народна партія”, „Християнсько-демократичний союз”, „Пора”, „Партія захисгників вітчизни”, „Європейська партія України”. На ідеї об’єднання їх в єдину партію особливо наполягає В. Ющенко. А чи не знищить він в такий спосіб повністю весь національно-демократичний рух так, як він знищив ідеали Помаранчевої української України, пішовши на змову із Януковичем? Дивись після цих об’єднань він ще захоче поєднатися із Партією регіонів! Ющенко – непередбачуваний !

В Чигирині з’явився пам’ятник митрополиту Київському Йосифу Нелюбовичу-Тукальському. Його резиденція чотири століття тому містилася в цьому місті. Останки владики перепоховали потім в Мгарському Спасо-Преображенському монастирі. Після завершення Полтавської битви з повеління Петра І труну Тукальського було замуровано в стіні. Цар ненавидів митрополита за його вільнодумство, гарячу любов до України, обстоювання незалежності її Церкви.

Газета ВВ (№155) видрукувала статтю „Список Ганни Герман” про моральне обличчя цієї християнки із Партії регіонів. Виявляється, вона всупереч біблійній моралі свій шлюб з першим чоловіком Володимиром будувала, як це вона призналася в одному своєму інтерв’ю, на розрахунку: „Я навчалася в університеті, мені було тяжко – треба було поставити на ноги сестер. З першого дня цього шлюбу я знала, що піду від нього, як тільки зможу… Просто тоді я не могла дозволити собі вийти заміж по коханню”. Головний редактор ВВ Ігор Ткаленко прокоментував це простіше: „Володя – ти хороша людина… Я ніколи не брешу… Я вихожу за тебе заміж не по коханню, а по розрахунку… Ось тобі моя пропозиція: я віддаю тобі на деякий час своє тіло, а ти мені – гроші”. Одержала квартиру. Тепер можна вийти заміж по коханню. З другим чоловіком в постілі Ганна зрозуміла „наскільки любов прекрасна”. Але тут же на питання журналіста про можливий новий „роман” відповідає: „Я – людина егоїстична. І якби мені було краще з ним і ще з кимось, я б так і робила”. Ігор Ткаленко робить чіткий висновок щодо моралі цієї жінки, яка часто чомусь прагне по телебаченню і в пресі повчати інших: „Я б хотів викреслити Ганну Герман із списку людей, які визначають моральні устої моєї України, моєї сім’ї. Може для вас це буде одкровенням, але шлюб по розрахунку – це просто повіювання”.

Перша справжня Церква, а не невеличка капличка, збудована в СІЗО міста Чорткова. Збудована вона згідно зі всіма церковними будівничими канонами. Ідея її спорудження належить капеланові СІЗО о. Павлу Менлі. Будівництво частково спонсорував сам отець, частково парафіяни. В будівництві храму брали участь самі арештовані. Коли правиться служба, то завдяки сучасній аудвосистемі її можна чути у всіх камерах. Будівля розмістилася над старим тюремним підвалом, де в роки репресій було закатовано сотні людей без належних поминально-поховальних ритуалів над покійником. Саме тому в Чорткові живуть чутки про привидів, якісь голоси із підземелля. Вважають, що спорудження храму є своєрідним засобом очищення. Характерно, що в ньому можуть здійснювати службу священики різних конфесій.

Орава московсько-православних з іконами Миколи II і навіть прапорами Росії 4 листопада – в день російського свята народної єдності, що відзначає звільнення під керівництвом Мініна і Пожарського Москви від поляків - організувала хресну ходу по столиці України. Яке це має відношення до України, то незрозуміло. Ця хода від Києво-Печерського монастиря, де її гуртує і забезпечує російською символікою Православне братство імені Олександра Невського, прямувала до Михайлівської площі. До ходи, яка була не стільки релігійною, як політичною, явно антиукраїнською, приєдналися прибулі до Києва активісти нацболівської партії Едуарда Лимонова та інші промосковські екстремісти, в т.ч. й із сумнозвісного „Євроазійського союзу молоді”. Проросійським молільникам перегородила дорогу група десь із 30 осіб українсько-демократичної молоді. Вони вимагали у „молільників” залишити імперську символіку. Проте раптом перед ними з’явилася зграя міліцаїв, які почали їх бити, заштовхувати як оселедців у свій „чорний ворон”. „Український” суд зрештою покарав не представників антидержавної ходи від воріт Києво-Печерської Лаври, а молодих патріотів. Двох з них навіть присудили до триденного ув’язнення. То ж дожилася Україна до самого краю, промосковське звірйо її роздирає! Пора схаменутися й підтримати молодь, яка повторила приклад своїх братів по духу із славних Крут! Постає ще одне питання: де громади братства Церкви Київського Патріархату, очолюваного паном Гудимою? А чи ж ця Церква й далі (явно, що марно) очікує, що влада їй на блюдечку піднесе можливість подальшої розбудови? Акцію свою Московсько-Православна Церква прикриває відзначенням свята Казанської ікони Божої Матері. Але ж що то за ікона? Чудесною появою її (зрозуміло, вміло організованою) Московія відзначає-освячує своє завоювання Казані – столиці й нині поневоленого нею татарського

народу. Покійний Патріарх УПЦ КП Володимир (Романюк) – владика чистої української душі – свого часу мав намір винести поза церковний календар УПЦ КП відзначення цього свята. Він взагалі попросив Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ піготувати список тих свят православного календаря, які вшановують вёУкраїні московські шовіністи, що й було зроблено. Сумуємо, що смерть рано забрала від українських православних цього владику, бо ж вони продовжують і далі вшановувати своїх явних ворогів (Україна молода. – 6 листопада).

Звинувачення в антисемітизмі українців і України комусь вигідно нанизувати одне на одне, сподіваючись при цьому на фінансування їх звинувачувальної діяльності (а й відповідно для цього створеної організації) із-за кордону. Шуму з приводу якогось факту, який можна кваліфікувати як вияв антисемітизму, подеколи так багато, що його чують навіть за океаном у відповідній комісії Конгресу США, в ООН. А ось коли зрештою з'ясовується, що то був вияв дрібного хуліганства чи чогось подібного, то про це хібащо якась газетьонка напише десь в непомітному куточку. Живий приклад цього. Нещодавно всі газети возвістили світ (додавши навіть фотографії) про новий факт антисемітизму в Україні – спробу спалити єврейську школу по вулиці Ватутіна в Києві. Міліція зрештою знайшла підпалювача. Ним виявився 11-річний школяр 6-го класу однієї з київських шкіл. Гуляючи вулицею і бавлячись запальничкою, він без якоїсь задньої думки підпалив матрац, що лежав біля запасного виходу зі школи. Потушити його хлопцю вже не вдалося. Він просто втік, залишивши матрац горіти далі. Від нього й зайнялися шкільні двері, але не парадні, а господарчі. Ось і ввесь антисемітизм! Єврейській спільноті чомусь хочеться весь час бути в стані кимось ображеної.

Київські археологи близькі до знаходження гробу з тілом княгині Ольги при розкопках на території Десятинної церкви. Ще в 1939 році експедиція ленінградського дослідника Михайла Каргера виявила тайники із залишками людей. Було знайдено жіночий скелет із золотими прикрасами. Нині українські науковці близькі до того, щоб засвідчити, що то було поховання княгині Ольги, яка після її смерті була канонізована київським православ'ям.

Одним із найнеприємніших для кожної країни, організації чи людини, як це пише автор статті „Україну намагаються дискредитувати" Тарас Возняк в „Газеті по-українськи" (№206), є ярлик антисемітизму. Так уже склалося після Другої світової війни – запідозрені в ньому одразу опиняються в такій собі цивілізаційній ізоляції. Зрештою, подібне ставлення мало б стосуватися й інших видів ксенофобій: україножерства чи полонофобії. Однак ці прояви нетолерантності не настільки відомі світу, а тому часто ігноруються. Та одна річ реальний антисемітизм як у переконаннях, так і в діях, а інша – використання цього жупелу для дискредитації чи деморалізації. При цьому принцип простий: головне затаврувати якомога гучніше когось як антисеміта, або ж цілий народ – а потім нехай доведуть протилежне. Такі технології застосовують не лише долаючи політичних опонентів, але й на міжнародній арені. Причому часто навіть не одразу й видно, хто ж насправді запустив цю машину дискредитації… Буває, що її якраз запускають режими з явно ксенофобською ідеологією. Однак вони часто розуміють, що для світового співтовариства цей жупел знаковий, а відтак ефективний. Одразу треба застерегти, що таку технологію застосовують не єврейські товариства чи Ізраїль, а „треті сторони". Тобто інші країни, що прагнуть

дискредитувати якусь державу щонайперше перед США, Євросоюзом та все тим же Ізраїлем. Так і з Україною: маємо навколо багато зацікавлених у тому, щоб українська влада, президент постійно виправдовувалися. Ми, мовляв, не ксенофоби, не антисеміти… Особливо актуалізуються ці куплені провокатори…, коли президент чи хтось із високопоставлених осіб вибирається десь до Вашингтона чи Тель-Авіва… Вони одержують відповідне тло для свого візиту… Однак знову ж запитаймо себе: а хто ж зацікавлений у саме такій дискредитації українського суспільства та української влади? У цьому контексті дискредитація нашої держави в очах тих же США зовсім Москві не завадить. Хоча, звісно, ці дрібні антисемітські ексцеси є лише маленькими штрихами у великій геополітичній грі… Стикаючись із проявами україножерства, русофобії та антисемітизму, будьмо уважні. Пильнуймо, чи це насправді примітивна ксенофобія, а чи ж політична технологія.

Перебуваючи в жовтні ц.р. в США і слухаючи технологію підготоки спеціальною комісією Конгресу США документу із дотримання прав людини у світі і зокрема в різних країнах, головний редактор РП **А.Колодний своїм питанням-інформацією зауважив, що описання проявів антисемітизму в Україні має явно спотворений характер,** бо ж автори цього конгресового документу не вловили те, що факти вияву антисемітизму в Україні подаються наскільки гіперболізовано і кимось підтасовано, що створюється враження, що Україні нічого іншого робити не треба, як тільки займатися антисемітськими діями. А між тим єврейська спільнота має в Україні одне із найбільш привілейованих становищ, свободу думання і діяння. Окремі її ж діячі з метою одержання різновидної підтримки із Заходу зайняті роздмухуванням фактів антисемітизму на українських теренах. Подеколи складається враження, що вони їх самі ж творять і множать.

Президент України видав 1 листопада указ „Питання охорони пам'яток сакральної культури в Україні". Він зобов'язав Кабмін в тримісячний термін у встановленому порядку винести на розгляд Верховної Ради законопроект щодо пам'яток сакральної культури, відчуження або передача яких у користування фізичним чи юридичним особам обмежується, передбачивши в ньому, зокрема, тимчасовий, до визначення переліку таких пам'яток, мораторій на їх відчуження або передачу в користування.

Архієпископ Димитрій (Рудюк) з УПЦ КП своїм інтерв'ю засвідчив обгрунтованість думки про неможливість введення до навчальних планів якоїсь узагальнюючої дисципліни „теологія". „Ми розвиваємо конфесійну теологію, а в деяких релігієзнавців є бажання витворити якесь світське богослов'я, позаконфесійне. Але ж там, де починається позаконфесійне богослов'я, зникає будь-яке богослов'я взагалі! Теологія народжувалася в конфесійній послідовності… Знаємо, що в Україні богослов'я активно розвивалося, коли Православній Церкві треба було захищати свої права та свободи, а з ним і віровчення" (Голос Православ'я. - №13).

Російські і проросійські сили в Криму довели своєю татарофобією, а заодно й ісламофобією, ситуацію на півострові близьку до чеченської. Як пише газета „Голос Крыма" (№47), „в автономію за час правління в Києві Януковича і в Криму ставлеників проросійських сил, при бездіяльності президента Ющенка фактично повернувся Радянський Союз з його міжнаціональною ненавистю, з його репресивною машиною, з його акціями застрашування, що нагадують події в Баку,

Ризі і Чирчику. Тут нині не просто „Русью пахнет", тут нині встановився той рівень ненависті і татарофобії, який існує в Росії по відношенню до Чечні. Це надто небезпечна ситуація, яка може надто дорого вартувати Україні і Криму". Ще до недавніх подій на Ай-Петрі прозвучав заклик кримського парламентарія до росіян „не чекати доброго царя, не чекати, що за нас хтось щось зробить. Скрізь, де це тільки можна: в будь-якому селі, в кожному поселенні міського типу , в кожному місті треба створювати і зміцнювати російську силу, треба створювати наші бойові загони козацтва". При цьому ці ж сили використовують ще й державою оплачувані міліцейські формування Криму, про що свідчить прибуття на Ай-Петрі для погрому татарських будівель, де було всього 42 неозброєні особи з боку татар, аж майже тисячі до зубів належно оснащених міліціянтів, які грубо, по-фашистському розправлялися з мирним, налаштованим лише для самооборони татарським людом. Лише після всіх цих заяв і побоїщ кримських татар Меджліс кримсько-татарського народу заявив про свою тотальну мобілізацію. Російська спільнота Криму, замість того, щоб в якійсь мирній формі своїми діями принести вибачення стражденному народу за історичну несправедливість, бо ж вона після виселення татар постала на півострові фактично як окупаційна сила, має намір організувати на півострові бійню, фактично фізично винищити нелюбих їй вже пришельців, а не корінних жителів. Звучать навіть заклики до кримських татар повертатися туди, звідки приїхали. А приїхали вони на рідну землю. Вони тут не гості, як росіяни, а корінний народ. Погроми на Ай-Петрі – це фактично початок громадянської війни в Криму. На захист кримських татар, братів по вірі, мають виступити не тільки всі мусульмани України, а й світу. Це при тому, якщо київська влада не наведе там порядок, не загнуздає російський шовінізм на півострові. І це не нинішня влада також проросійська, а відтак і протитатарська налаштованих адептів Партії регіонів, а нова демократична влада України, утворенню якої чомусь протистоїть і той же Президент. Крим має бути українським не тільки за паперами, а й фактично. Слушною при цьому звучить пропозиція, що насамперед треба ліквідувати незрозумілу для багатьох територіальну автономію півострова, щоб вона не була приманкою і для інших регіонів (А.Колодний).

В Скиті Манявському чекають на Різдво В. Ющенка. Проводяться великі ремонтні роботи на ті кошти, які надійшли із Секретаріату Президента. Перебуваючи минулого року в дні Різдв'яних свят в Карпатах у селі Гута, Віктор Андрійович разом із сім'єю відвідав Скит.

Лише в цьому році релігійні організації Сумщини потурбувалися про відпочинок і оздоровлення майже 3,5 тисяч дітей. Третина з них – діти-сироти, інваліди, діти із багатодітних або малозабезпечених сімей. Путівки їм безкоштовно надали релігійні організації. Мала місце різна форма відпочинку – стаціонарні дитячі табори (колишні піонерські), денні прицерковні табори і табори на виїзді до моря або в Карпати. Найбільше дітей оздоровили баптисти (1500), православні (1050), п'ятидесятники (422), повноєвангельці (226) і католики (95). Обласна адміністрація відзначила активну роботу релігійних спільнот з дітьми під час літніх канікул, чого не було раніше.

Чим відрізнявся німецький фашизм від фашизму московського доби Петра-Катерини? Практично нічим. Як ті претендували розширити життєвий простір своєї нації, перетворити інші народи у своїх рабів, а відтак - з часом взагалі їх знищити, так і російські колонізатори діяли щодо України і її народу. Вони дощенту знищили її гетьманську столицю Батурин, ввели кріпацтво, губили все україноналежне, через українські терени проривалися до Чорного моря, «освоюючи» всі приморські землі, розбудовували тут свої військові укріплення. Обоготворена одеситами як нібито засновниця їхнього міста (хоч історики засвідчують існування тут раніше фортеці Хаджибей) цариця-повія Катерина ІІ померла на унітазі, який вона наказала зробити з трону польських королів, пробивши в ньому отвір. Прожила вона всього 67 років. Як бачимо, Бог, коли карає, палкою не б'є. То ж кожний українець може сказати: суці суча смерть. А Одеська влада під чолом Гурвіца хай і таку відзначає. Українці при їх споконвічній цнотливості, патріоти України таке не робили б. Вони не повцій вшановують, а героїв" Слава Україні! – Героям слава"! – та квони вітаються. Прийшлим нацменам українська історія не дорога. Вони вшанують і колонізаторів України.

ПРАВОСЛАВ'Я

Оцінка одеським владикою Агафангелом із православно-московської церкви Василя Сушка із партії соціалістів говорить сама за себе: „Василия Петровича можно смело назвать совестью Украины. Потому что чистота его души, чистота его жизни, чистота его помыслов – у него действительно руки чисты. Человек, который всю свою жизнь посвятил народу. Это скромность, это простота и в то же время обаяние и доступность. Он всегда говорит правду и откровенно. Я думаю, что совесть Василия Петровича чиста».

Православні з Церкви Московського Патріархату тарабанять портрет-ікону царя Миколи ІІ по дорогах і містах України. А офіційні правові органи Росії – генпрокуратура РФ і її Верховний суд – між тим відмовилися реабілітувати царя і його сім'ю із-за відсутності свідчень того, що вона зазнавала якихось політичних репресій, що політичні права членів сім'ї кимось конкретно порушувалися. А якщо так, то аргументи, на основі яких Микола ІІ і члени його сім'ї були вознесені в ранг святих як страстнотерпців, є брехнею, підтасовкою. До того ж, Микола ІІ – для українців не святий, а один із тих колонізаторів, які гнобили наш народ, нищили його духовність і національну самобутність. Ще Ленін називав Російську імперію „тюрмою народів". То ж вшановуючи Миколу ІІ, українці віддають свої почесті головному тюремщику цієї імперії.

Новий єпископ Івано-Франківський УПЦ Московського Патріархату Пантелеймон виявив повну зневагу до батьківської мови, мови його односельчан із села Копанки, що на Калушчині. Це й зневага до того вузу – Івано-Франківського педуніверситету, де цей батюшка одержав світську освіту. Під час інтронізації новоспечений єпископ забув, що Україна має державну мову, що його батьки говорять українською, що за право говорити цією мовою можливо в боротьбі із сталінським режимом постраждав не один його родич, й засвідчував свою прихильність Московському Патріархату державною мовою Росії. То ж українська земля має й таких своїх уроденців. Назвавши Київську Духовну академію, де він ще навчався, „святым

ветроградом духовного просвещения», а Києво-Печерський монастир гарантом «должной святости монашеской жизни», нововисвячений владика засвідчив, що звідти можуть виходити подібні йому українофоби (Голос Православ'я. – №21).

Сайт Київського Патріархату змінився – Cerkva.Info. Змінено також його зовнішній вигляд і внутрішнє наповнення – із серверу новин цей ресурс трансформувався в офіційний веб-сайт Київського Патріархату.

Храм Миколи Чудотворця в Києві – це перша церква в Європі, що збудована на воді. Проте нині він переживає ряд бід, зумовлених тим, що при завершенні його будівництва у спонсорів не вистачило грошей на проведення опалення. Сирість призвела до появи на стінах плісняви й грибка. З потолка падає штукатурка. Церква Московського Патріархату не знаходить коштів для завершення вибудови храму, а акціонерна компанія „Укррічфлот", на балансі якої знаходиться будівля, заявляє: „Ми храм побудували, а ви вже далі вирішуйте його проблеми самі".

Член Ради „Іншої Росії" Марина Литвинович у своєму інтерв'ю газеті „Експрес" повідомила, що відомі фізики, лауреати Нобелівської премії Жорес Алфьоров і Віталій Гінзбург виступили проти активного проникнення Церкви у всі сфери громадського життя. Оскільки у Кремлі дотепер не знайшлося людини, якій було б під силу висунути для посткомуністичної Росії нову національну ідею, то її відсутність взялося заповнювати православ'я. Високопоставлене православне духівництво на державних заходах сидить поруч із відомими політиками. Саме керівництво РПЦ , яке в середині 1990-х років було замішане в різних скандалах навколо безмитного імпорту горілки і сигарет, дедалі більше бере на себе роль вищої моральної інстанції для народу й агресивно втручається у процеси освіти та виховання… Православна Церква не просто робить спороби, а й рішуче втручається у світське життя. Вона тепер втручається навіть у політику та бізнес… Кожна мисляча людина бачить, як Православна Церква намагається п р о л і з т и у всі шпарини і, порушуючи Конституцію РП, встановити нові правила, які неприпустимі для світської держави. (До речі подібне вже творять православні й в Україні –РП). Кремль боїться втратити опору православ'я. Напередодні виборів політики не хочуть ризикувати. Чимало політичних партій просто із-за того, що це гостра і непроста тема, намагаються її всіляко обходити (Експрес. – 1 серпня).

Вітаючи всіх, хто зібрався в Бучачі на відкриття пам'ятника Степану Бандері, архієпископ Ігор Ісиченко зокрема зазначив: „Ми переконуємося, що сподівання організаторів замаху марні, бо ж зі смертю Степана Бандери боротьба нашого народу за свободу не згасла. Наша самостійна держава сама з себе стала гідним пам'ятником героям, полеглим у боротьбі. І коли ми зуміли протистояти спробам червоного реваншу, коли зупинили кримінально-олігархічні клани в їх спробах запровадити тоталітарно-бюрократичний режим, то це тому, що в нас, українцях, живе незламний дух Коновальця, Шухевича і Бандери".

Чернігівська судова влада на догоду промосковській Православній Церкві ліквідувала рішення Облдержадміністрації про передачу Катеринінського храму УПЦ Київського Патріархату. Щоб храмом не

користувався Київський патріархат, вхід до нього протягом півтораоку блокували представники Московського Патріархату разом з вітренківцями, морозівцями і регіоналами. Коли зрештою за допомогою міліції зайшли до будівлі представники Національного історико- архітектурного заповідника „Чернігів стародавній", то вони побачили невтішну картину – розірвані труби опалення, побиті міллю та поїдені шашелем музейні експонати та ін. Оскільки музейникам вхід до храму блокували прихильники Московського Патріархату, то за зіпсовані музейні експонати вони за позовом заповідника мають тепер відповідати перед судом. Незважаючи на це, блокування храму промосковські православні продовжують. Скільки це буде продовжуватися, то невідомо, бо ж на чернігівщині нібито й українців немає, а є лише малороси. Немає принципової влади, бо ж наявна „впала" під тиском московсько-православних кликуш (Україна молода. – 10 листопада).

Російський українофоб депутат Держдуми К. Затулін розпустив слух, що в листопаді в Україні буде здійснена спороба розколоти УПЦ Московського Патріархату. Проте він вважає, що цьому можуть протидіяти „віруючі і зрештою всі ми (хто то?- РП)", щоб не дати можливості зруйнувати церковну єдність Москви і Києва, зробити дві церкви фактично самостійними. К. Затулін звинуватив у всіх цих намірах українську владу і Вселенського Патріарха Варфоломія. Водночас він закликам імперський Всесвітній Російський Народний Собор своєю резолюцією висловити зтурбованість загрозою подальшого церковного розколу на Україні, що стосується, на його думку, не лише росіян, а й всіх слов'ян, всього православного світу. Ось такої – Росія знову претендує вже через православ'я, якщо їй не вдалося через комуністичну ідеологію, оголосити й утвердити свою всевладність.

Наприкінці жовтня із пастирським і дипломатичний візитом перебував у США Патріарх Філарет. При посередництві існуючої при Конгресі США громадської організації „Український конгресний комітет" владика мав зустрічі з рядом конгресменів. Йшла мова про об'єднання Православних Церков України, входження українських православних спільнот до системи Вселенського Православ'я. Зрозуміло, що ці зустрічі Патріарха з політичними діячами Америки не вирішують проблеми, але вони дають можливість донести до світового співтовариства інформацію про дійсний стан релігійного життя в Україні. Водночас Патріарх, в рамках традиційного пастирського візиту, відвідав ті 10 окормлюваним ним парафій, які належать в Штатах до Церкви Київського Патріархату. Керівництво ними тут здійснює вікарний єпископ Паїсій, який є громадянином США.

По-фашистські зруйновані вандалами під керівництвом архієпископа Павла ворота в Нижню Лавру якась будівельна бригада під його ж керівництвом потаємно збирається відновити. Проте владика при цьому мислить по-дитячому, бо ж пам'ятка архітектури й культури відновлюється як вид реставраційної роботи за заздалегідь узгодженою документацією, яка засвідчує підконтрольні регіоналам і меру Черновецькому органи прокуратури, а разом з ними й Міністерство культури, кероване януковичсько-табачниківським міністром, протягом місяця не зреагували на надіслані їм документи керівництвом Києво-Печерського заповідника. Більше того, ці органи влади передали монастирю ще три об'єкти, один з яких –

Церква Спаса-на-Берестові – навіть не належить до Лаврського комплексу. Поспішаючи вислужитися в дні останні свого перебування в уряді перед Церквою Московського Патріархату, Дмитро Табачник, навіть без згоди на те утвореної під його керівництвом спеціальної комісії з реституції церковного майна, поспішив передати православно-належне майно українському Православ'ю Московській Церкві. До того ж, церква Спаса-на-Берестові не належить до Києво-Печерського комплексу і передача її в руки вандальськи господарюючого Павла є незаконною.

СВІТ ГРЕКО- І РИМО-КАТОЛИЦИЗМУ

На відміну від православних церков України, Греко-Католицька прагне опікуватися тими своїми вірними, які вимушено виїхали за кордон на заробітки. Це питання розглядалося на останньому Синоді Церкви. Йшла мова про шляхи, методи, якими можна допомагати цим людям, скеровувати їх і підтримувати. Проходить поїздка по країнах виїзду українських заробітчан – Італії, Іспанії та Ірландії – спеціально визначеного Апостольського візитатора Церкви владики Гліба Лончина. Перша Літургія з його участю відбулася у храмі Сергія і Вакха в Римі.

Приймаючи у вересні в Римі всіх єпископів католицьких Церков України Східного і Латинського обрядів, папа Бенедикт XVI зокрема переслав через них своє благословення „для цілого возлюбленого народу України". Він зауважив на тому, що Папа і співробітники з Римської курії завжди з ним і „з любовю слідкують за життєвим шляхом кожної з ваших помісних Церков, готові будь-якої миті зробити свій внесок… аби служити єдності й сопричастю Церкви". Папа закликав до більш тісної співпраці латинських і греко-католицьких єпископів і наголосив на необхідності їх спільних зустрічей принаймні раз на рік.

У Ватикані Папа Римський висвятив у архієпископи отця Мечислава Мокшицького. Він був більше двох років особистим секретарем Папи Івана Павла II. Архієпископ приїздить до України і буде коад'ютором в кардинала Мар'яна Яворського. Свячення коад'ютора означає, що архієпископ Мокшицький буде наступником кардинала Яворського в митрополичій столиці католиків України у Львові. Проте він стане цим керівником лише після того, як Папа прийме відставку кардинала. Останній вважає, що він вже 6 років тому досяг канонічного віку. „Я дуже вдячний Святішому Отцеві, - сказав він,- за те, що приходить людина, яка, насамперед, походить зі Львівської архідієцезії, а, крім того, приносить із собою винятковий досвід, оскільки він був секретарем обох пап".

Віруючі городоцької парафії із сподіванням, що прем'єром країни стане Юлія Тимошенко, надіслали їй лист-звернення. В ньому вони просять про підтримку – держава має ухвалити закон, який заборонятиме робити аборт. Городокські католики звернулися до всіх парафій України з проханням підтримати їх і надіслати аналогічного змісту листи до владних структур країни. „Аборт існує спрадавна, і, як гріх, він корениться в непослухові Богу: від первородного гріха й до всіх мільярдів гріхів, скоєних по цілому світу".

Черговий Синод єпископів УГКЦ відбувся у місті Дойлстави (околиця Філадельфії, США). На Синод прибуло 39 єпископів не тільки з України, а й із країн поселення греко-католиків в зарубіжжі. Відкриваючи Синод, глава УГКЦ кардинал Любомир Гузар сказав: „Сьогодні і в наступних днях ми будемо розглядати способи, як найкраще нам у Церкві оцю євангелізацію проводити. І не тільки серед наших вірних, але сповняти цей святий обов'язок серед інших". Предстоятель Церкви наголосив, що до євангелізації покликані не тільки особи духовного стану, але і кожен християнин.

30 вересня 2007 року увійшло в історію УГКЦ у США як дата важливої події. Відзначався 100-літній ювілей приїзду до США першого греко-католицького єпископа Стефана Сотера Ортинського. Нараховуючи нині у США більше тисячі вірних, маючи одну архиєпархію у Філадельфії та єпархії у Стемфорді, Чикаго та Пармі, УГКЦ святкувала здійснення мрій владики Стефана. У Філадельфії біля крипти з останками останнього й у храмі, де вона знаходиться, відбулася урочиста Літургія. На відзначенні ювілею був глава УГКЦ кардинал Гузар. На урочистостях були присутні представники багатьох церков східного і латинського обрядів.

Під час останніх виборів до ВР України всі єпископи УГКЦ знаходилися в США, де вони брали участь в роботі Синоду Церкви. Проте всі вони виконали свій громадянський обов'язок і проголосували у Нью-Йорку у приміщенні Генерального консульства України у США. Церква заздалегідь потурбувалася про те, щоб імена греко-католицьких владик були включені до списків виборців.

В той час, коли з веління служби Дмитра Табачника оперативно і без будь-якої тяганини передаються будівлі Церкві Московського, римо-католики ніяк не можуть повернути колись ними збудовані культові будівлі. Особлива тяганина має місце в Дніпропетровську. Тут храм св. Йосифа вже комусь продали. Новий власник заходився під виглядом ремонту його так перебудовувати, що зрештою не залишиться й сліду того, що то був костел. Руйнують дах і склепіння із старовинною ліпиною ще 1877 року. Щоб припинити перебудову, римо-католики міста при підтримці одновірців із східної і західної України, навіть кількох країн Євросоюзу і Африки організували перекриття доступу до будівлі. „Я ніколи не думав, що в такій культурній і цивілізованій країні, як Україна, влада може перешкоджати поверненню віруючим храму або байдуже спостерігати за тим неподобством, що коїться",- сказав громадянин Нігерії Еммануел Окпокоро. Біля костелу розбито майже два десятки наметів протестуючих. Мер Дніпропетровська Іван Куліченко припинив будь-які роботи в храмі до вирішення питання обласним господарським судом. Проте він не обіцяв позитивного вирішення там, а тому запропонував громаді ділянку землі для будівництва нового костелу.

Кардинал Любомир Гузар вважає, що економічний аспект глобалізації утримує в собі небезпеку: охопити щонайбільше і при цьому стерти незручні кордони. Це „руйнує людей, приносить чужі думки, чужі методи, чужі потреби в іншу місцевість і спонукає людей думати й діяти за обставинами інших країн й інших традицій. І водночас спонукає забувати про те, що є важливим для мене… Це стирає ті вартості, які відрізняють одну людину від інших, роблять її самою собою. І коли ми погоджуємося на це, то на якийсь

відсоток перестаємо вже бути собою. Ми живемо комфортно, але при цьому, втративши частину особистістного, перетворюємося в одного із маси…. Глобалізація економічно вигідна, але вона проходить ціною стирання індивідуальних цінностей. І це може стосуватися індивідуальності і як людини, і як народу, і як культури. З цим слід боротися. Не можна дозволити собі не бути собою… Якщо ми починаємо цінувати ці відмінності, ми також засвідчуємо їх і в своїй душевності. Маючи цю неподібність, ми збагачуємося, вона робить наше спілкування цікавим. Зберігаючи цю неподібність, відмінність, ми зберігаємо нашу особистість і протидіємо такій речі як глобалізація" (Профиль. -2007. - №5. – 22 версня).

ЖИТТЯ ПРОТЕСТАНТІВ

В громадах українських лютеран пастори мають постійно бути серед мирян, спілкуватися з ними, вести просвітницьку роботу. Ось як про це говорить молодий пастор із Кам'янця-Подільського Роман Андрунців: „Громада - це спільнота, в якій панують взаєморозуміння і повага між пастирем і керівництвом громади, між парафіянами, які вважають себе за дітей Божих, а водночас за братів і сестер. У жодному випадку не можна прирівнювати громаду до приватного малого підприємства з притаманними йому правилами та методами роботи. Церква, громада – це духовне тіло Христа". Пастор Роман веде велику євангелізаційну роботу із своїми парафіянами. „Я розпочав Біблійні уроки по паралельних недільних Біблійних текстах до проповіді. Також проводяться конфірмаційні заняття. Прагну започаткувати зустрічі з членами громади серед тижня для спілкування на різні духовні теми. Відвідую членів громади вдома, особливо тих, хто протягом тривалого часу відсутній на службі Божій" (Стяг.- №5).

В складних умовах діє громада українських лютеран в Радомишлі, що на Житомирщині. В місті ще збереглися будівлі, які в добільшовицькі часи належали Лютеранській Церкві. Вони не повернуті місцевій лютеранській парафії Святого Духа. Громада лютеран із-за цього вимушена орендувати непристосовані приміщення.

Українські лютерани підводять підсумок роботи Літніх біблійних шкіл цього року. Вони водночас працювали протягом півмісяця в багатьох містах країни й були більші за кількістю дітей і молоді в них, ніж в попередні роки. Заняття шкіл відвідували також діти, батьки яких не є лютеранами. В організації роботи шкіл велику допомогу надали гості із зарубіжжя, насамперед із США. Робота шкіл цього року надала бажання і впевненості в необхідності організвції їх роботи і в наступному році. ЛБШ цього літа працювали в Києві, Кременці, Радомишлі, Чернігові, Кам'янці-Подільському, Івано-Франківську, селі Лазарівка на Черкащині, Миколаєві, Севастополі, Херсоні, Тернополі, Харкові. Активну участь в організації роботи шкіл брали місцеві громади українських лютеран (Стяг.-№5).

ХАРИЗМАТИ УКРАЇНИ

Протягом всього літнє-осіннього періоду за маршрутом Полтава-Просяна – Васильківка – Вінниця – Львів – Коломия - Кривий Ріг-Орджонікідзе - Біла Церква – Очеревате – Бердичів – Межова рухалися з євангелізаційними шатрами дві команди – пастора–євангеліста Дмитра Макаренка і євангелістів Антона Тищенка та Тетяни Гриценко. З ними подорожували і команди підтримки: працівники кухні, що займалися роздачою благодійницьких обідів, консультанти, що працювали в палатках, перукарі, що надавали безкоштовну послугу, дитячі служителі, силові команди з пророчим служінням руйнування проклять. Біля 2500 осіб прийняли Ісуса Христа своїм Господом і Спасителем, беручи участь у богослужіннях, сотні людей засвідчили своє зцілення, втрату залежності від наркотиків та ін. Під час маршруту були й неприємності. Зокрема в Кривому Розі невідомі облили палатку бензином і підпалили, в Орджонікідзе якась місцева правителька-депутатша погрожувала обрізати кріплення палаток, в Очеретуватому паралельно проводили судовий процес над християнською місією „Нове покоління" та ін. (Камень Краеугольный. - №10).

Українська Християнська Євангельська Церква провела свою чергову щорічну конференцію в Донецьку. Вона зібрала в Палаці спорту міста до 9 тисяч віруючих. Були гості із зарубіжжя далекого (Швеція, Німеччина, Польща, Ізраїль) і близького (Росія, Казахстан, Молдова, Азербайджан та ін.). Донецька влада певно що з науськування і партієрегіонального керівництва і Церкви Московського Патріархату ледь не зірвала початок конференції. Головним спікером конференції був старший єпископ УХЄЦ Леонід Падун.

Церква „Посольство Боже" провела в Києві марш проти гомосексуалізму, на захист сімейних цінностей і різностатевих сімей. Учасники маршу, а їх було біля двох тисяч, пройшли від Майдану Незалежності до вулиці Банкової, де передали в Секретаріат Президента України пропозиції щодо змін в законі про мораль. Зокрема, наголошується в них на необхідності ввести адміністративну відповідальність за пропаганду гомосексуалізму і лесбіянства, оштрафування таких в розмірі 15-20 мінімальних доходів. Учасники маршу заявили, що вони виступають не проти якихось конкретних осіб, які репрезентують сексуальні меншини, а проти цього явища загалом.

Церкву „Посольство Боже" не вдовільняють ті 2,5 га землі на Позняках, яку їм виділила київська влада для будівництва їх духовного центру. Тут навіть прихильний до цієї Церкви мер Києва Леонід Черновецький виявив жаднючість. Старший пастор Посольства Сандей Аделаджа просить дати як мінімум 9 га, бо ж будівля буде значно перевищувати навіть Палац спорту. Якщо останній вміщує 2,5 тис. осіб, то новозбудований духовний центр Церкви „Посольство Боже" має вмістити десь 10 тисяч осіб. До того ж, біля центру треба буде мати ще й паркінг десь на тисячу автомобілів. „Я гадаю, - сказав Сандей Аделаджа, - що навіть у Черновецького буде шок від того, що ми збираємося побудувати такий великий храм".

МУСУЛЬМАНИ В УКРАЇНІ

Студент університету „Острозька академія" Михайло Якубович продовжує переклад Корану українською мовою. Обіцяє завершити роботу над текстом десь за два роки. „Іслам – одна з найбільших світових релігій,- сказав редактор часопису „Київська Русь" Дмитро Стус. – І те, що Коран досі не перекладений українською мовою – велика втрата в першу чергу для мови". На необхідності видруку Корану українською мовою наголосив редактор РП А.Колодний, виступаючи на 10-річному ювілеї „Альраіду". Мусульмани заперечують це, посилаючись на принцип, що Коран може поставати священною книгою, лише коли він звучить арабською мовою. Відтак мало хто навіть з послідовників ісламу його прочитає. Коран стає якоюсь „закритою книгою". Це породжує різні кривотолки щодо його змісту.

Муфтій України Ахмед Тамім заявляє, що ісламські екстремісти відкрито діють в Криму, проводять там свої конференції і навіть зареєстрували свій офіційний друкований орган, а Служба Безпеки України чомусь не реагує на цю явну загрозу. Більше того, через свого прес-секретаря СБУ навіть заявляє, що там немає ніяких мусульмансько-екстремістських утворень. А між тим на півострові активізувалася заборонена в інших країнах партія „Хізб-ут-Тахрір", метою діяльності якої є створення Всесвітнього халіфату. У своєму Інтернет-сайті ця партія зокрема пише: „Якщо Україна не проголосить війну проти нас, то ми не проголосимо війну проти України". „Ми прагнемо відкрити очі всім щодо небезпеки екстремізму, інформувати про те, що він розвивається, - зауважує шейх. – Хтось це бачить, а хтось чомусь не помічає. Не треба буде потім звинувачувати мусульман в тому, що відбувається нині, і в тому, що буде потім".

Мусульмани-депутати ВР по-різному провели піст місяця Рамадан. Мустафа Джемільов всією сім'ю не їв нічого від сходу до заходу Сонця протягом місяця. Але на всі визначені постом молитви він просто не мав часу. За це сім'я нагодувала 60 бідняків і дала кожному зерна. Рефат Чубаров посту дотримувався частково. Через постійну зайнятість дотримувався повністю лише під час першого і останнього його тижня. Молився лише вранці й увечері. Про Рината Ахметова і його релігійні переконання інформації мало. Сам він про свою релігійність не говорить, а відтак невідомо, чи тримав він піст Рамадана і чи відвідував мечеть. Минулого року під час Рамадана Ахметов привіз до Криму два фургони продуктів, а милостиня – це один із обов'язкових принципів священного місяця.

Кримські татари, вивезені сталінськими посіпаками із рідних осель і земель на поселення в Середню Азію, повертаються в Україну. Вони хотіли б (і це цілком законно і щодо них до того ж гуманно) мати знову тут своє житло, повернуті їм батьківські землі. А що ж маємо? Замість того, щоб приймати цей народ на рідній його землі з почуттям жалю за скоєне сталінськими вандалами, прагнути якось загоїти його душевні рани, по-справедливому вирішити питання його облаштування, новоосілі на їх місці в Криму зустрічають їх ледь не з викриками: „Повертайтеся туди, звідки приїхали, бо ж, дивись, вашого тут, в Криму, вже нічого немає". **Ваше – стало наше**. Промосковська влада Криму роздавала й продовжує роздавати-продавати земельні наділи на побережжі з великою симпатією вихідцям з Росії, а не дає можливості поселитися на них татарам. Останніх відправляють на поселення в посушливі землі центрального і північного Криму, де проблемою є не тільки відсутність води, а й те, як навіть вивезти звідти кудись на продаж вирощені там овочі, фруктовий врожай. То ж, як у нас в Україні кажуть: на тобі небоже, що мені негоже. Тому обурення татар, а відтак і їх мусульманської умми, такими діями україноφобської влади півострова є цілком виправданим. При цьому ця влада діє законно, але відповідно під себе і новоприбільців виробленими законами і для забезпечення цієї „законності" вдається до використання не тільки міліцаїв, а й підспудно нею ж опікуваних (а певно фінансованих скоріше з Півночі) якихось козацьких формувань і загонів молодиків скінхедів чи євроазійців. То ж так звані самозахвати татарами земель насправді є формою повернення ними законно належного їм, що державні органи Криму ніяк не можуть із-за своїх нововласницьких зазіхань, без історичної пам'яті збагнути. Поверни незаконно забране й вибачся, а не чини зло ображеному твоїми попередниками і спільноетнами цілому народу. Це ми бачили під час тих погромів кримських татар, які влаштували останніми днями міліцаї Криму за вказівкою влади півострова. Вони бачуть самозахват татарами 6-10 соток землі і водночас не бачуть нібито "законно" одержаних тисяч гектарів тими, хто до півострова і його історії не має ніякого відношення. Можна погодитися з висновком Меджлісу, що в Криму маємо посилення дискримінації кримсько-татарського народу з боку влади АР. „Для того, щоб покінчити із самозахопленням землі в Криму кримськими татарами, ми повинні одержати частину землі на ПБК, в сільськогосподарських районах, - зауважує лідер Меджлісу М. Джамільов. – До сталінської висилки кримським татарам належало до 70% землі на ПБК. Нині – тільки 1,5%. Але там практично не залишилося вільних земель. Чиновники різних рангів (крупні бізнесмени, ближні родичі суддів і прокурорів, різних державних чиновників і самі вони, депутати різних рангів, мери та ін. – РП) одержали у свої руки багато гектарів, а на руках у них – державні акти на землю. Тому ми пропонуємо їм віддати ту частину землі кримським татарам, яка не використовується". Той факт, коли влада виганяє татар із самозахоплених ними земель, а закриває очі на масовий дерибан землі чиновниками, формально нібито законне ними її одержання, саме й викликає у татар природну реакцію образи та озлоблення. Саме така політика місцевої влади радикалізує іслам в Криму, сприяє появі й поширенню тут різних, з невідомою перспективою мусульманських угрупувань, зрештою - розколу ДУМ Криму, виокремленню від нього і переходу на ваххабістські позиції однієї громади за іншою. Центральні органи влади України мають негайно і оперативно втрутися у справи Криму, затурбуватися долею кримсько-татарського народу, якщо ми не хочемо мати у себе „другу Чечню", доки маємо на Півострові ще єдину організовану проукраїнську спільноту – Меджліс кримсько-татарського народу, бо ж українців в масі там немає, а є малороси (А.Колодний).

Головний муфтій Грузії Алі Алієв у супроводі шейха Імад Аму аль-Руба (Всеукраїнська асоціація „Альраід") відвідав Михайлівський монастир. Тут вони мали зустріч із архімандритом Євстратієм. Була висловлена думка

про необхідність співпраці послідовників монотеїстичних релігій. Муфтій розповів про їх співпрацю із Грузинською Православною Церквою.

Ідея побудови мечеті, названої ім'ям султана Сулеймана і Роксолани, виникла серед мусульман Маріуполя ще в кінці 90-х років м. ст. Реалізувалася вона лише в останні роки. У 2002 році вирили котлован під мечеть. Фінансування проекту стабілізувалося з 2005 року. Перша п'ятнична молитва відбулася в стінах нової мечеті 24 серпня 2007 року. Офіційно відкрили мечеть у дні місяця Рамадан.

Всеукраїнській асоціації громадських організацій „Альраід" виповнилося 10 років. Схвально в українському суспільстві сприймається благодійницька діяльність асоціації, спрямована на допомогу найбільш нужденним громадянам країни. Серед вже здійсненних нею проектів – облаштування багатьох десятків артезіанських колодязів і резервуарів для питної води; забезпечення функціонування медпункту в Бахчисараї; матеріальна підтримка 600 дітей-сиріт; передача 450 родинам молочних корів; зведення теплиць та ін.

Всеукраїнський ісламський громадський культурний центр „Альраід" 5 листопада став центром української ісламознавчої науки. Тут проходила міжнародна наукова конференція „Іслам у світі глобалізації". Доповідачі відзначали, що швидке і суперечливе поширення глобалізаційних змін не повинне призводити до знищення різноманіття культур та ідентичності народів. У сприянні останньому полягає велика креативна роль ісламу, який і в умовах глобалізації залишається найвищим авторитетом для великої частини людства на всіх континентах планети Земля.

ІУДЕЙСЬКИЙ СВІТ

Живий батько головного рабина України Якова Блайха був здивований тим, що його син ніс нісенітницю, заявивши, що його батьки загинули на Тернопіллі від рук СС-Галичина. То ж з часом на сайті Блайха замість слова „батьки" з'явилося слово „родичі". А між тим прийшлий в Україну з Америки рабин іудеїв став соромити Президента України за те, що він присвоїв звання Героя України Шухевичу, бо ж дивись він нібито брав участь в акціях проти євреїв в роки війни. При цьому Блайх пропонує Президенту торгнути з владою Ізраїлю під час перебування його там: ви визнайте Голодомор геноцидом, а я заперечу героїзм Шухевича. При цьому рабе чомусь не згадає те, що саме єврей Лазар Каганович, який, керуючи сільськогосподарським відділом ЦК ВКП (б), відмовився знизити надто високі хлібозаготівлі, призначені Україні, що й призвело до Голодомору, а міліцейські формування Союзу, які забирали до крихти в українських сім'ях хліб, очолювали в ті роки також міністри-євреї. Не згадує, що, як це підрахувала організація „Патріот України", що в ті роки 66,67% керівного складу НКВС були євреї. Церква в Україні відокремлена від держави. То ж навіть прибуття з Америки рабина не дає йому права займатися політичною діяльністю. На зустрічі з єврейськими діячами України Президент В. Ющенко висловив сподівання, що єврейська громада адекватно притидіятиме інспірованим ззовні намірам перетворити її

на інструмент тиску і спекуляції, зокрема на історичних темах. Що ж стосується Шухевича, то Ющенко в дискусії із керівником меморіалу Голокосту в Ізраїлі заявив: „Впевнений, що ви не знайдете жодного аргументу своїм словам. Жодний архів не засвідчив сьогодні жодної акції карального типу, в якій би брали участь бійці УПА чи якісь інші подібні організації. Розумію, що багато із пропаганди радянського часу має силу стереотипів, але ми маємо право говорити, що є інша правда". Ці слова Президента нашої країни є відповіддю і головному рабину України Якову Блайху, який не пережив українську історію і для якого вона є чужою. Відтак в чужу країну із своїми законами приїздити не варто (Україна молода. – 14 листопада). Як сказав голова Спілки письменників України В. Яворівський, „не треба до нас лізти із своїми оцінками і рекомендацями щодо Мазепи, ОУН-УПА, Романа Шухевича. Ми самі розберемося зі своєю історією. Це – наша внутрішня справа" (Столичка. - №44).

Президент Єврейської ради України Ілля Левітас дещо по-іншому і певною мірою правдиво оцінює прояви антисемітизму, ніж керівники інших єврейських спільнот. Він вважає, що Україна сама, без т. зв. „допомоги" зарубіжних організацій має вести боротьбу з цими проявами. „Україна це може робити сама, тим більше, що всі прояви антисемітизму носять переважно точковий, а не масовий характер. Допомога наших зарубіжних друзів дорівнює нулю. Ну що вони можуть зробити, окрім фіксації факту і його засудження? А потім, такі ж їх заяви подають Україну як антисемітську державу. На жаль, в Україні дійсно існує декілька єврейських організацій, які займаються так званим моніторінгом антисемітизму. Вони справедливо фіксують кожний його вияв, переважно публікації в газетах, в основному в газеті „Персонал-плюс". Але ж справедливо говорять, що саме ця газета дає понад 98% аналогічних публікацій. Ось з нею і треба боротися, а не роздмухувати антисемітську тему. Сам „моніторінг антисемітизму" спотворює дійсне ставлення української преси до єврейської тематики: не видно загального стану, видно тільки негатив, який, на жаль, дійсно існує, але в надто малій кількості. Наш Центр релігійної інформації вже майже 8 років проводить не просто моніторінг антисемітизму, а моніторінг української преси на предмет наявності його. Ми передплачуємо і проглядаємо 68 газет. Повірте, лише 2-3 з них дозволяють собі прояви антисемітизму, але якщо „Персонал-плюс" постійно, то решта одна-дві – і то рідко… Всі інші газети вміщують тільки позитивні (рідко – нейтральні) публікації: про єврейські свята і звичаї, про культурні події з участю євреїв, про спорт, видатних осіб, про Ізраїль. „І таких публікацій, - слушно наголошує той же Ілля Левітас,- в десятки разів більше, ніж негативних… Це і є дійсна картина нашого життя. Ми можемо подякувати нашим зарубіжним друзям за бажання допомогти, але ми в змозі зробити це все своїми власними силами. В їх власних країнах достатньо приводів для боротьби… і з антисемітизмом" (Запис інтерв'ю з І. Левітасом В. Матвеєва в газеті „Єврейські вісті". - №10).

В Україні виявляється існує якесь табу на написання чогось про євреїв. Як свідчить головний редактор всеукраїнської газети ВВ Ігор Ткаленко (№183), який тепер має судову справу з ними, треба підійти до Рабіновича, Табачника чи Фельдмана і запитати: чи можна мені писати про євреїв? Інакше можна

попасти в ряди антисемітів, чого, до речі, вже удостоїлися й члени редакційної ради нашого часопису РП. За свою статтю „Як писати про євреїв?" І.Ткаленко має діалог з ними вже через суд, чому він присвятив декілька своїх післямов в газеті „Вечерние вести". Що невтішило в статті Ткаленка тих, хто тепер судиться з ним? Перше, то це те, як він описав їхню історію, хоч автор не вийшов при цьому за описання її Біблією. Ткаленко пише: „Якщо ми заглянемо в історію, то нічого там не побачимо із-за гір. Гір трупів… Євреї влаштовують „масовий геноцид" сусіднім народам… Доступна нам історія єврейського народу, написана самими євреями, малює нам обраний народ в надто непривабливому вигляді (цікаво, для чого, якщо історична цінність Старого Завіту –нуль?)… Неодноразово в своїй історії євреї влаштовували те, що ми називаємо геноцидом. Вони повністю знищували багато народів… Вони знищили навіть одне власне коліно – Веніамінове". Друге, то це спотворення Ткаленком історії євреїв, зокрема наголошування ним на тому, що євреї свого часу, тікаючи з Єгипту, обікрали його. Третє, то це звинувачення євреїв в тому, що вони „були зацікавлені у знищенні джерела постійної загрози, яким для них постійно були українці. Голод 1932-1933 років – добра можливість розквитатися за нескінченні багатовікові погроми. Під час Голодомору, здається, не вмер з голоду жодний єврей, хоч в багатьох містах вони складали більшість. І якщо ми знаємо про українців „праведників миру", які спасали євреїв під час Холокосту Другої світової війни, то я нічого не чув про євреїв, які спасали б українців від голоду під час Голодомору. Євреї звільнювали багаті землі від ворожого народу - українців. І у них ледь не вийшло… В Старому Завіті у них це неодноразово виходило. Може це Ісус Христос вже заступився за українців?". То ж євреї можуть писати і говорити про українців що їм заманеться, а ось навпаки – зась (ВВ. - №183).

НАЦІОНАЛЬНІ РЕЛІГІЇ

Протягом чотирьох днів у Сімферополі, Євпаторії та Бахчисараї проходив фестиваль „Караї зібрали друзів". На нього приїхали представники громадськості, дослідники караїзму не тільки з областей України, а й із країн зарубіжжя. В рамках фестивалю проведено конференції „Святині та проблеми збереження етнокультури кримських караїмів" та „Культура кримських караїмів та її роль у культурі народів Криму". Відбувся польовий семінар „Результати обстеження найдавнішого в Європі тюркського кладовища-святилища кримських караїмів Балта Тіймез". Відбувся семінар „Духовний і культурний центр кримських караїмів – Євпаторійський комплекс кенас", організовано виставку „Релігія кримських караїмів", фотомонтаж „Я – карай". Питання збереження караїмського етносу, а його представників нині лише десь біля 2-х тисяч у світі (800 з них – в Криму), культури та мови караїмів, відродження і повернення їх культурних і духовних цінностей є надто актуальним. Відновлено Велику і Малу кенаси в Євпаторії, вдалося відвернути посягання на караїмські святині з боку іудейських спільнот, які раптом чомусь вирішили віднести караїмів до іудеїв і стали посягати на будівлі їх кенас, прагнули проводити розкопки на їх кладовищах.

Караї України зібралися у вересні в Сімферополі-Євпаторії на свій черговий національний з'їзд. Йшла мова про проблеми збереження народу, його етнокультури й історичної спадщини, консолідації караїв. Порушувалося питання повернення культових приміщень, стан і необхідність проведення робіт у святині Джуфт Кале, Проводилися молебні в Сімферополі у дворі біля неповерненого караям їх храму і у Великій кенасі в Євпаторії.

НОВІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ УКРАЇНИ

Пройде декілька років і на Окружній дорозі Києва з'явиться храм Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів. Це буде перший храм Церкви на території пострадянського простору. Тепер мормони України їздять для здійснення значимих обрядів в храми далекого зарубіжжя. Як і всі інші, київський храм ЦІХСОД буде надто величним. Високий шпиль храму, увінчаний ангелом Моронієм, буде видно здалеку. Від проголошення 20 липня 1998 року Президентом Гордоном Хінклі думки про побудову храму в Києві і початком його будівництва пройшло 9 років. В урочистостях з нагоди початку будівництва храму взяв участь президент Східноєвропейської території Пол Пайпер. Збори вів керівник Церкви мормонів України територіальний сімдесятник Олександр Манжос. Він пригадав, як їхав свого часу по окружній із президентом Каллістером. Побачивши за вікном рівнинне поле, останній, ніби передбачивши, сказав: було б добре побудувати там храм. Його побажання збуваються (Ліягона. - №10).

Відомий діяч Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів апостол Джеффрі Холланд разом з дружиною відвідали Україну. В Києві він зустрівся із п. Пайпером – президентом Східноєвропейської території. Вони провели в Києві збори з місіонерами двох зон – Чорноморської і Правобережної. У Львові було проведено зустріч із місіонерами Подільської та Карпатської зон, а також із членами Церкви на Заході України. Старійшина Холланд освятив будинок зборів Львівської філії у столиці Галичини. Більше сотні членів ЦІХСО зібралося на освячення будівлі. Вони заповнили повністю не лише молитовну залу, а й коридор будинку зборів Останній дечим нагадує відомі мормонські храми і є першим на теренах заходу України. В Києві відбулися також збори місіонерів . Лівобережної зони. Холланд відвідав ділянку будівництва Українського храму ЦІХСОД.

МІСТИКА

Відтепер на астролога можна вивчитися. Тут Україна випередила весь світ і першою почала видавати диплом державного зразка з поміткою – спеціальність „астролог". Навчальний рік з вивчення Міносвітою схваленою програмою курсу „Астрологія" почався з жовтня. Студентів наразі лише шестеро. Вони – і юрист, і психолог, і фізик… Але їх єднає тільки одне – велике зацікавлення рухом небесних тіл і їх впливом на життя людей. Ці

студенти вже не перший рік практикують зоряні дослідження, але як аматори. На першій парі студенти обговорювали магію числа 1400.

В селі Ястребине на Сумщині Іван Петрович здійснив самосуд над своєю 66-річною сусідкою. Спонукав його до злочину місцевий знахар, який з'ясував всі сімейні біди Івана Петровича – постійні скандали в сім'ї, розлучення трьох доньок, проблеми з господарством, зокрема падіж скотини – злими діями сусідки-відьми. По селу про Варвару Тимофіївну за її відлюдність (а вона зрозуміла – жінка була новоселом в Ястребиному) пішли слухи, що вона – відьма. Ось і вирішив Іван Петрович порахуватися з сусідкою за її злодіяння, бо ж нібито знайшов у себе на подвір'ї сліди її відьмування – побиті черепки, клубок ниток, якісь кістки. То ж і матиме тепер 15 років ув'язнення.

Як сказала президент Всеукраїнської асоціації астрологів Ірина Журавльова, наші астрологи погано бачать гроші. В Україні відсутні серйозні фінансово-астрологічні дослідження, такі, щоб їхні прогнози збувалися принаймні на 90%. Якщо ж хтось із наших астрологів береться передбачити вплив зірок на поведінку грошей, то це лише проби пера. Вірогідність того, що вони поцілять пальцем в небо, висока. Зате зарубіжні астрологи прогнозують одностайно до кінця року крах долара. Вони зауважують, що доки на батьківщині долара панує Буш, чогось доброго від цієї валюти чекати не слід.

В Запоріжжі появився воїн світлих сил на Землі. Так називає себе Микола Долгорукий, який ось вже чотири роки харчується тільки водою, молоком і Сонцем, працює, як він каже, в Космосі, живе в ним же споруджених більше десяти пірамідах. Микола нібито почув із Космосу сигнал нічого не їсти. Він виходить з того, що в кожному міліметрі простору знаходиться невичерпне джерело енергії. Просто треба навчитися її брати. Микола одержує енергію від Сонця, Землі, навіть дощу чи снігу. Він п'є не просто воду, а додає до неї мед, чайний або овочевий відвар. Правда, кореспондент газети „Сегодня" примітила в його кімнаті пачку з приправою „Мивина". Ходить по землі босоніж в будь-яку погоду і пору року. Сонце споглядає від декількох хвилин до 13 годин. В пірамідах, за словами Долгорукого, також можна очиститися і підзарядитися енергією. Має гараж під Києвом в Пущі-Водиці, куди їздить нібито для виганяння диявола з людей. При цьому звертається і до жаріння полину. Все, що він робить, нібито робить по якійсь незрозумілій для нього вказівці зверху (Сегодня. – 15 вересня).

РЕЛІГІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

РЕЛІГІЯ І СВІТ

Своїми щорічними Днями Пам'яті волжські татари нагадують Москві про її окупацію Татарстану. 14 жовтня ц.р. відбувся мітинг на площі Свободи в Казані, намаз біля башти Сююмбіке казанської фортеці, зруйнованої військами московського завойовника Івана Грозного, молебень на честь захисників Казані 1522 року, відвідини татарського кладовища. В заходах брали участь представники інших колонізованих Росією народів – башкирів, чувашів, марі, мордвинів, удмуртів. Татари звернулися до керівництва Росії з вимогою „принести вибачення татарському та іншим народам Поволжя за варварське їх завоювання, окупацію і колонізацію, за насильне хрещення, яке викликало незчислимі жертви… Татари не зобов'язані бути вічними рабами Росії" (Шлях Перемоги. - №42).

Відомий адвокат російського православ'я диякон Андрій Кураєв застерігає Росію від того, що її майбуття надто коротке. „Нам залишилося років 50. Далі прийде іслам. Дивним є те, що уряд нашої країни не розуміє цього і не вживає ніяких заходів, заселяючи країну гастарбайтерами". Диякон вважає, що Православна Церква в Росії має стати народною, але без місіонерської роботи серед молоді вона цього не досягне.

Американці виявляють позитив у своєму ставлення до послідовників більшості релігій. Найбільшу симпатію вони виявляють до католиків та іудеїв (80%), до євангельських християн (70%). Мормонів позитивно оцінило 53% американців. Що ж стосується мусульман, то дві третини американців мають симпатії до своїх послідовників ісламу – громадян США. А взагалі позитивні емоції до носіїв ісламу мають лише 43% опитаних американців, негативні – 35%. Опитування проводила організація „The Pew Research Center".

Опублікована статистика релігійності країн світу. Дослідження проведене Інститутом соціальних досліджень у 80 країнах. Найбільш релігійною країною є США. 90% американців заявляють, що вони вірять в Бога, приблизно 60% моляться щодня. Моляться навіть ті американці, які чітко не визначилися у своїй конфесійній належності. Більше американців буває в церкві, ніж на різноманітті спортивних заходів. 46% їх відвідують щотижня культову споруду (храм, синагогу, мечеть та ін.). Для порівняння - лише 14% британців, 8% - французів, 7% - шведів. 4% - японців, 2% - росіян. Якщо 58% американців постійно думають про сенс життя, то в німців лише 31%, британців – 26%, японців - 25%. Більшість землян вважають, що релігія – це особиста справа кожного, а відтак церква має бути відокремленою від держави. Так вважають 55% жителів Росії, Узбекистану та США, 63% українців, 65% поляків та індусів, 67% італійців та японців, 68% німців, 70% англічан, 72% словаків, 73% французів, 75% чехів і аж 84% мешканцв Берега Слонової Кістки. Найменше зацікавлені у відокремлені церкви від держави в Іорданії (24%), Болівії (30%), Пакистані (33%) та Анголі (34%). До країн, в яких згідно висновків Комісії Конгресу США найбільше пригнічуються релігійні права, відносяться Бірма, Китай, Ерітрея, Індія. Іран, Півн.Корея, Пакистан, Сауд..Аравія,

Судан, Туркменія та В'єтнам. Згадуються ще Білорусь, Афганістан, Ізраїль, Палестину, Єгипет, Францію, Ірак, Ливан, Нігерію, Росію, Сербію та Узбекистан. Релігійні конфлвкти були останніми роками в Боснії, Китаї, Індії, Індонезії, на Близькому Сході, в Півн. Ірландії, Шрі Ланці, Судані. Вчені прийшли до висновку, що чим частіше громадяни якоїсь країни відвідують культову споруду, чим більше вони вірять у потойбіччя, тим швидше розвивається економіка цієї країни (Камень Краеугольный. - №10).

Європі загрожує ісламізація. Про це заявив особистий секретар папи Римського Георг Гаєнствейн. „Спроби ісламізації Заходу не повинні замовчуватися. Небезпека втрати „ідентичності Європи" не повинна недооцінюватися внаслідок нерозуміння цього явища", - сказав він.

65% британців не вірять в Бога і лише 33% твердять, що вони релігійні. Серед старшого покоління віруючих більше, ніж серед молоді. Більше виявляють віру в Бога жінки (37%), ніж чоловіки. Британці також в масі своїй вважають, що релігія приносить більше шкоди, ніж добра. 82% опитаних заявило, що релігія є причиною розділення і напруження в суспільстві. Проте 16% з цим не згодні. Це спростовує заяву тих лідерів, які прагнуть видати Велику Британію як країну мирного співіснування багатьох релігій.

Сподівань на скору зустріч Папи Римського і Патріарха Московського немає. Знову той же аргумент – суперечки між двома церквами із-за України. „Ми будемо використовувати механізм діалогу, тому що інших механізмів не існує для того, - заявив митрополит РПЦ Кирило, - щоб полегшити долю наших нещасних братів і сестер на Україні, бо ж інших механізмів у нас не існує". В цій ситуації Римо-Католицькій Церкві можна порадити почитати й усвідомити зміст байки росіянина Крилова „Слон і Моська" й усвідомити, хто є хто, бо ж Московський Патріархат чомусь гадає, що він є Слон.

Виявляючи свої імперсько-колонізаторські зазіхання на Україну, московський патріарх Олексій II заявив: „Керівництво Української Греко-Католицької Церкви необгрунтовано претендує на статус загальнонаціональної Церкви, що є викликом для православних українців, які складають основну частину населення країни". В цьому ж інтерв'ю газеті „Новини Ельзасу" Патріарх далі заявив, що в „результаті насильницького перерозподілу церковної власності" у 1990-х роках „багато православних парафій виявилися позбавленими можливості здійснювати Богослужінні в храмах". Перенесення в серпні 2005 року кафедри глави УГКЦ із Львова до Києва Олексій II розцінив як невиправданий і недружній крок, що свідчить, за його словами, „про продовження прозелітизму з боку уніатів на Сході України". Заяви Олексія II засвідчують про його явну необізнаність з історією Церкви в Україні. Патріарх мав би знати, що греко-католицизм зародився на Сході України, передовсім у Києві, а не на Заході, який цьому ще понад сто років всіляко противився. Олексій II мав би до того ж ще вибачитися перед греко-католиками, що в 1946 році – році нищення сталінськими спецслужбами їх Церкви - Московський Патріархат не то що не висловив (хоч би словесно) підтримки своїм братам по християнству, а по-загарбницькому переписав на себе всі їх храми, а тепер, дивись, ображається, коли їх в нього на законних підставах забирають. УГКЦ треба ще через суд попросити Російську Православну Церкву виплатити їй належні кошти за понад 40 років використання її храмів. А так на дурничку експлуатували чужі будівлі, а тепер, дивись, надулися, коли прийшлося

їх позбутися. Може греко-католики подеколи вдалися не до цивілізованих форм вирішення питання, то тут вину московсько-православні батюшки мають прийняти на себе, бо ж вони не горіли бажання повертати храми їх законним господарям. Відтак, патріарше Олексіє, нічого плакатися! (А.Колодний).

Білоруські гаїшники Могилівщини вирішили боротися із всезростаючою аварійністю на дорогах за допомогою Церкви. Всі найбільш небезпечні ділянки доріг освятили тут представники білоруського Православ'я. Чи це чимось допомогло, газети інформацію не дають. Скоріше наслідок такий же як і від освячення ділянки Московського мосту отцем Євстратієм з УПЦ КП: кількість аварій тут стала ще більшою, а за трагічними наслідками – ще страшнішою. То ж знаючи, що кропило нічим не допомагає, не треба розвіювати віру в такий спосіб.

Екс-президент Польщі Лех Валенса висунув кандидатуру колишнього голови Верховної Ради Білорусі Станіслава Шушкевича на здобуття Нобелівської премії миру 2007 року. Свою пропозицію Валенса мотивував так: „За активний внесок у мирний розкол російської колоніальної імперії, що існувала у вигляді Радянського Союзу". Проте противники Шушкевича тут же відзнайшли свої контраргументи й застереження. З'явилося повідомлення, що Шушкевич разом з дружиною начебто став адептом релігійної спільноти Муна, постійно контактує з її главою. Як виявилося, це був один із кроків нинішньої білоруської влади з метою дискредитації глави Верховної Ради років постання (1991-1994) Білорусі як незалежної держави.

Відзначення 12-річчя вбивства прем'єр-міністра Ізраїлю Іцхака Рабина релігійними екстремістами зібрало до столиці країни більше ста тисяч осіб. „Ми не забудемо, ми не вибачимо", - скандували присутні. Вони висловилися за мир з Палестинською Автономією.

Європа в роздумах над тим, яка краща попа! В Мюнхені відбувся конкурс жіночих ягодиць. До якого безглуздя може дійти ще католицько-протестантська Європа, то тяжко сказати. Де ж та християнська мораль, якою вона кичиться і прикладом навчанню якій в школах Заходу пропонують повчитися деякі наші Церкви. Підгтовка до цього конкурсу затягнулася на три місяці, кращі сідниці вибирали із 15 тисяч протенденток. Претендентки могли подавати свою пропозицію в різних одіяннях – в джинсах, нижній білизні, купальнику, але тільки не зовсім оголеною. У заключному турі наживу брало учать 435 претенденток. Перемогла болгарка. Характерно, що, як сказано, „апетитні попи" будуть застраховані. В Україні жінки настільки були завжди цнотливі, що вони вважали великим гріхом виставляти свої тілеса на всезагальний огляд. Більше того, показати комусь свій зад вважалося найбільшою образою його. А ще й закликати поцілувати! То була ще більша образа свого недруга. У Європи ж – інша мораль. То ж із своєю цнотливістю українцям в Європі робити нічого.

В Баварських Альпах буде споруджено найвищу в світі статую Ісуса Христа. Вона розміститься на висоті 1613 м. над рівнем моря. Сама статую матиме висоту 55 метрів. Ця статуя буде вище від бразільської в Ріо-де-Жанейро. Координатор проекту Харрі Фосберг просить німецьких католиків та протестантів підтримати ідею проекту. За попередніми підрахунками спорудження монументу коштуватиме 2 млн доларів.

КАТОЛИЦИЗМ

Папа Римський в своїй проповіді у соборі св. Петра заявив, що саме загальна солідарність є головним викликом сучасного світу – світу глобалізації. „Лише завдяки загальній причетності народів до всіх проблем на землі можливо відповісти на виклики нашого часу". Під цим мається на оці побудова у всьому світі справедливості й загального примирення, при якому „кожна людина зможе жити в працювати гідно". Проте для цього треба, щоб модель солідарності переважала у всьому світі й змогла забезпечити для всіх достатню кількість їжі, води, необхідного медичного обслуговування. А також роботу, енергетичні ресурси, досягнення науки і культури й не на останньому місці – технологічні знання.

У Ватикані відбулася церемонія беатифікації 498 іспанських мучеників, які зазнали гонінь на релігійному грунті в період Громадянської війни 1934-1937 років. Рішення Святого престолу викликало гостру полеміку в Іспанії, бо ж воно торкнулося лише тих, хто стояв у ті роки на боці генерала Франко. Багато хто розглядає це як реакцію Церкви на обговорення парламентом закону про реабілітацію жертв франкізму і засудження режиму Франко.

Прагнучи повернути у спорт справжній християнський дух, Ватикан взяв під свою опіку футбольний клуб 3-ї італійської ліги „Анкону". Найпершим завданням опікуни клубу вважають зменшення цін на квитки, забезпечення толерантного духу вболівальників, викорінення будь-яких проявів расизму серед фанатів. Щомісяця гравці „Анкони" тепер будуть віддавати по 10 годин на богоугодні справи – допомогу літнім людям, інвалідам, дітям-сиротам. На площі св. Петра в Римі футболістів благословив сам Папа Римський. Під час аудієнції у Понтифіка капітан команди одержав від нього спеціальний вимпел і червоно-білий м'яч. В Італії при багатьох католицьких храмах діють свої футбольні команди. Ватикан має намір мати свою професійну команду. Щоправда, швейцарські гвардійці Апостольської столиці вже мають її. Під золотим і білим кольорами папського прапора вони вже виступали на різних змаганнях, навіть міжнародних. Папа благословив кардинала Бертоне на створення ватиканського спортивного клубу. Сподіваються, окрім гвардійців, залучити до команди ще й семінаристів. При понтифікальній раді наявний відділ спорту. На „Радіо Ватикан" з'явилася ціла програма, присвячена спорту.

Стало відомо, що Папа Іван Павло II відмовився продовжити своє життя будь-якою ціною. Він волів померти у Ватикані, а не в якійсь клініці. Про це інформував президент Папської ради з апостольства для працівників служби охорони здоров'я кардинал Хав'єр Лосано Барраган. Папа відмовився їхати в клініку, коли на своє питання чи там його вилікують, почув негативну відповідь. Ця інформація дещо ускладнила роботу з беатифікації Понтифіка, оскільки його відмову від лікування можна розглядати як самогубство.

Поляк Гжегож Лукасік переконаний, що в полум'ї, яке він сфотографував, можна побачити фігуру померлого Папи Івана Павла II. Знімок він робив у другу річницю смерті Понтифіка 2 квітня. Поляки дуже шанують свого співвітчизника Кароля Войтилу родом із містечка Вадовіце біля Кракова. На урочистості прийшли тисячі людей. Серед них був і Лукасік. Він фотографував багаття, запалене на честь Понтифіка. Фігуру його він розгледів лише дома під час

виготовлення знімків. „Я впевнений, що це Слуга Господа Іван Павло II", - говорить отець Ярек Целельський, який товаришував свого часу із Каролем Войтилою. Місцевий єпископ оцінив це так: „Іван Павло II за життя здійснив багато паломництв. То ж він продовжує робити це і тепер".

Як не дивно, але саме католицька церква виступила в Ірландії проти впроваджуваних урядом нових правил дорожнього руху. І не взагалі проти всіх статтей правил, а проти тих, які підсилюють вимоги щодо допустимого рівня алкоголю в крові. Мотив несприйняття: відтепер не можна буде виконувати таїнство причащання. Преподобний Брайан д'Арсі із містечка Енніскіллена так прокоментував нововведення: „Я не люблю вживати слово „вино", адже під час обряду це кров Христа, якою ми причащаємося. Однак від того кагор не припиняє бути алкогольним напоєм". Однак трапляється так, що, обслуговуючи 2-3 парафії, священик стільки випиває недовикористаного під час таїнства цього кагору, що хоч не стаєш сп'янілим, але випитого буде досить для високих показників алкоголю в цукрі. Подібна картина із забороною в 2003 році була в Хорватії. Хорвати домоглися того, що священикам на п'ять годин в день причастя надавали водіїв.

ПРОТЕСТАНТИЗМ

При народженні двох діток-близнюків 22-річна британка Емма Гоув втратила багато крові. Проте вона, посилаючись на свою належність до спільноти Свідків Єгови, відмовилася від запропонованого їй вливання крові. Зрештою жінка померла. Родичі Емми шоковані фактом, бо ж нібито можна було зробити кесарів розтин. Вони звернулися до суду з проханням розслідувати причини смерті. Чоловік померлої-одновірець не засуджує рішення дружини не приймати чужу кров, яка могла її врятувати. Вона вчинила, на його переконання, відповідно до біблійного вчення: „Тільки м'яса з душею його, цебто з кров'ю його, не будете споживати" (Бут.9:4); „Тому я сказав Ізраїлевим синам: Кожна душа з вас не буде їсти крові, і приходько, що мешкає серед вас, не буде їсти крові"(Левіт 17:12).

Англіканська церква втрачає значимого для неї парафіянина. Колишній прем'єр Великобританії Тоні Блер вирішив прийняти католицизм. Таке рішення ним було прийняте давніше, але він не хотів здійснювати обряд перехрещення, будучи главою уряду країни, де англіканська релігія фактично є державною. Церемонія прийняття Блером католицизму відбувалося під час приватної месси в офіційній резиденції кардинала Кемака Мерфі-Конора.

Прес-секретаріат Англіканської церкви заперечує, що пануюча в країні релігія, тобто англіканська, є джерелом напруженості. Він також вважає, що експерти переоцінюють значення антирелігійних настроїв в англійському суспільстві. „Необхідно брати до уваги зміни в суспільстві, - заявляє прес-секретаріат Церкви. - Сьогодні людям тяжче відвідувати вчасно церкву, ніж раніше, через їх загальну зайнятість. Це не змінює того факту, що мільйони британців відвідують англіканську церкву у неділю". Але всупереч цим твердженням офіціозу англікан, 43% британців ніколи не відвідували церкву. Тільки 13% їх ходять до церкви раз на тиждень.

Протестантський світ відзначив 31 жовтня День реформації. В цей день в 1517 році молодий монах Мартин Лютер оприлюднив свій документ, спрямований проти католицької Церкви. Він закликав повернутися до вихідного християнства, спростити обрядову практику, мати Бога в душі, а не в обрядодіянні. Відтак на перше місце протестанти ставлять глибоку віру в Бога і наголошують, що до нього не слід йти через якихось посередників в особі священиків, поклоніння іконам і мощам, храмовій пишноті та ін. Зрозуміло, що це підривало підвалини існування непотрібної, згідно вчення християнства, величезної і надто дорогої, постійно окуплюваної подаяннями вірних церковної махіни католицької Церкви. Остання (як з часом і православна) виступила проти протестантизму, навіть організовувала війни з країнами номінування цієї нової християнської конфесії. Нині у світі протестантські спільноти нараховують біля мільярда своїх послідовників. Ця конфесія прогресує у своєму розвитку. Вона далеко позаду за кількістю вірних залишила православ'я. Проведене католицизмом аджорнаменто після II Ватиканського собору дає йому можливість успішно конкурувати з протестантами.

Єпископ Народної лютеранської Церкви Данії Крестен Дреєгорд разом з іншими керівними особами видрукував Меморандум, в якому звучить заклик переглянути антимусульманський зміст першої статті „Аугсбургського віросповідання". Останній документ є віроповчальною складовою Євангелічно-Лютеранської Церкви. Нині, коли в європейських країнах з'явилося багато мусульман, він в дечому звучить не по-сучасному. Єпископ вважає, що документ відображає середньовічне ставлення християн до мусульман, а відтак його слід переглянути. Хоч християнство й не сприймає вчення Ісламу, але воно не має його засуджувати.

Якщо відома Пізанська вежа має нахил 3,97 градусів, то дзвіниця храму в поселенні Suurhusen – аж 5,19. Церква ця збудована ще в середині XIII століття, а її дзвіниця – у 1450 році. Церковну вежу спорудили на дубовому фундаменті. З часом із-за вологості фундамент почав гнити. Спробу зупинити нахиляння почали ще в 1982, а завершили в 1996 році. Стара церква приймає екскурсантів.

ПРАВОСЛАВ'Я

Московський Патріархат не є легітимною церквою. До такого висновку прийшов доктор Євген Магеровський – член РПЦ за кордоном. Це всього лише „сталінське утворення". „ Як би довго воно не існувало, в яких „ризах" воно б не ходило, воно потребує радикальної інформації. Головне, що треба – це виголосити загальне покаяння у всіх жахах, скоєних радянським режимом з часу нашої горе-революції 1917 року, при утворенні Московської патріархії 1943 року і після неї". Пан Мегеровський визнає єдиним уламком, що зберіг якусь наступність з передуючою церквою - єпархію колишньої Зарубіжної православної церкви архієпископа Агафангела в Україні (Одеса). „Це єдина Церква, яка ще може правомірно називатися спадкоємницею Російської церкви святителя патріарха Тихона". Діюча в Росії Церква Московського Патріархату не є такою (День. - №197).

Предстоятель Румунської Православної Церкви засудив документ Ватикану, в якому римо-католицька Церква названа „єдиною істинною". Патріарх зокрема сказав: „Ми були приголомшені такою заявою, що викликала неспокій всього християнського світу. Подібні речі не приносять Богу щастя. Після цієї заяви буде непросто знайти спосіб продовжити діалог з Католицькою Церквою. Він буде відсутній до тієї пори, доки вона не визнає нас як Церкву".

Церква Московського Патріархату ніяк не хоче змиритися з думкою першості у світовому Православ'ї Константинопольського патріархату. Коли міністр закордонних справ Греції Дора Бакоянні і лідер Європейської народної партії Вілфрід Мартенс виступили із спільною заявою-вимогою до Туреччини визнати „міжнародний статус і церковну спадкоємність" Константинопольського Патріархату і духовне лідерство 300 мільйонів православних християн у всьому світі, то відділ зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату, реагуючи на цю вимогу, заявив, що титул „архієпископа Константинополя – Нового Риму і Всесвітнього Патріарха" з'явився за часів Візантійської імперії, а тому уявлення про „всесвітню юрисдикцію Константинопольського патріархату" або про належність до нього „300 мільйонів православних християн" не відповідає дійсності. Сьогодні „Константинопольський патріархат є однією з 15 автокефальних помісних Православних церков і далеко не найчисельнішою за кількістю віруючих". І хоча в диптисі Константинопольського патріарха розміщують традиційно на перше, почесне місце, „воно не надає йому ніякої влади поза межами Константинопольської церкви". Так вважають московсько-православні (День. - №126).

Московський Патріархат звинуватив Румунську Православну Церкву у „хрестовом поході" проти неї. Так Москва розцінила утворення на території Молдавії і Придністров'я РумПЦ своїх єпархій. Ці землі московський православний імперіаліст вважає своєю „канонічною територією". Росіяни, як відомо, співають, що „всё, что мною пройдено, всё вокруг моё". Противстояння між цими церквами почалося з часу утворення в 90-х роках м.ст. РумПЦ Бесарабської митрополії на території Молдови. Відтак Московський Патріархат може мати свої структурні одиниці і в Західній Європі, і в Америці. Уже навіть в Антарктиді спорудив храм. А ось інші Церкви на її так званій „канонічній території" не мають права мати щось своє. Абсурдне мислення православного імперіаліста!

Щодня на адресу єпископа Чукотського Діоміда приходять листи, які засвідчують масову підтримку його виступу на захист Православ'я в Росії, про те, що питання, порушені владикою у його Зверненні, хвилюють практично всіх православних підканонічних земель Московського Патріархату. Поштова кореспонденція приходить зі всього світу. Частина її – це копії послань, надісланих Патріарху Олексію II. Проте Патріархія виявляє мовчання щодо змісту послань багатьох тисяч православних віруючих. Листи Діоміду надходять і з України. Всі вони засвідчують невдоволення тим, що нібито Патріархія далеко відійшла від християнської ортодоксії півторатисячної давності (Дух христианина. - №20).

На недавніх торжествах з нагоди 30-ліття служіння грузинського Патріарха Ілії II був присутній Вселенський Патріарх Варфоломій і водночас був відсутній Патріарх Московський Олексій II. Константинопольського владику в Грузії

приймали на найвищому рівні. Останнім часом Патріарх-Католикос все частіше став виступати з патріотичними заявами. Він зазначає, що Грузія не заспокоїться доти, доки Абхазія і Цхінвальдський район знаходяться в руках сепаратистів. „Це – рана на тілі грузинського народу, - зауважує владика, - і нехай ніхто не думає, що наш народ примириться з такою ситуацією". Москва, а відтак і Московський Патріархат, відкрито підтримує діяльність в Грузії єпископів-розкольників.

В Російській Православній Церкві наростає протест проти діяльності митрополита Кирила (Гундяєва), який відає питаннями зовнішніх відносин Московського Патріархату. Його розглядають як вірного послідовника покійного митрополита Никодима (Ротова), який започаткував активні спілкування РПЦ з Апостольською столицею. В газеті „Дух христианина" читаємо: „Новоявленные экуменисты, обновленцы, еретики митрополиты Филарет (Вахромеев), Кирилл (Гундяев), Владимир (Котляров) и другие их единомышленники соделали ныне много зла. Своими беззаконными действиями, препятствуя выходу РПЦ из сатаниинской масонской организацыии Всемирный Совет Церквей, а также навязывая нашей Православной Церкви единение с еретиками-католиками и монофизитами и утверждая о возможности спасения вне Православной Церкви (у еретиков католиков и т.п.), проповедуя о возможности молитвенного общений православных с еретиками, попирая Св. Правила и Св. Каноны, экуменисты разрушают единомыслие вероисповедания внутри самой РПЦ, тем самым возмущают и раскладывают Русскую Православную Церковь». Присутність і участь в богослужінні в знаменитому Соборі Паризької Божої Матері Патріарха РПЦ Олексія II деким із цієї Церкви розглядається як порушення 10-го апостольського правила, яке забороняє під страхом відлучення будь-які спілкування з іновірцями. „Ніхто із офіційних богословів при цьому жодним словом не обмовився про те, - пише газета „Дух христианина" (№20), - що молитва в неправославному храмі і з представниками антиправославної ідеології є фактично зрадою Православ'я". Ось так! То ж для московських православних заповідь Ісуса Христа про любов до ближнього, навіть ворога, не дороговказ. Ненависть ближнього, якщо він не твій одновірець – ось основний принцип таких православних.

МУСУЛЬМАНСЬКИЙ СВІТ

Міністерство юстиції Нідерландів офіційно визнало іслам як релігію, якій дозволено турбуватися про душі своїх вірних в різних судових інстанціях і установах виконання покарань. Міністр Ернст Хірш Баллін підписав угоду із СМО (орган взаємодії мусульман з урядом), згідно якої шістдесят „в'язницьких імамів", які працюють із в'язнями добровільно у вільний час, будуть тепер офіційно вважатися державними службовцями.

Ісламська влада Ірану за допомогою поліції почала боротьбу з гріхами. До них тут відносять такі вчинки як використання макіяжу і носіння шляп замість платків, декаденські фільми, наркотики й алкоголь. Йде боротьба в країні із поведінкою й одягом, які суперечать прийнятим в ісламі нормам. Особлива вимога до жінок. Їм заборонено носити короткі штани, надто прозорі юбки або юбки із розрізом. Вони

мають повністю покривати платком волосся і шию, носити одяг темного кольору. Компанію підтримав духовний лідер країни аятолла Алі Хаменеї.

Опитування, проведене в мусульманських країнах, засвідчило, що й тут підтримка ісламських екстремістів різко зменшилася. Про це свідчать два графіки – графік підтримки бен Ладена і графік підтримки атак смертників в 2003 і 2007 роках. Лише в Палестинській автономії ця підтримка залишається сталою. Підтримку атак смертників на 10-15 відсотків менше висловили мусульмани Танзанії, Марокко, Туреччини та Сенегалу, на 20-25 відсотків у Індонезії, Йорданії, Бангладеш, Пакистані.

Віце-шеф „Аль-Каїди" Аман-ель-Савахірі звернувся до громадян США із закликом прийняти іслам. Разом з ним був колишній громадянин США Адам Гадан, який раніше прийняв іслам. Гадан попередив своїх співвітчизників про можливість нових терактів і тисяч жертв. Уникнути цього можна, заявив він, „лише повернувши на правильний життєвий шлях". Савахірі підтримав Гадана, який „прагне вивести свій народ із темряви до світла".

Лідер голландської антиіммігрантської „Партії свободи" Гірт Вілдерс закликав заборонити в його країні „Коран" як книгу, що „утримує нетолерантні ремарки на адресу іновірців". Проте його заклик не знайшов підтримки. ¾ опитаних категрично не погодилися з пропозицією Вілдерса.

Усама бен Ладен не є популярним на Близькому Сході, як це прагнуть показати США при „обгрунтуванні" своєї політики в регіоні. Бен Ладен не може запропонувати арабам і мусульманам чогось нового у своїх відеозверненнях. Він повторює те, що про нього в новинах говорять американці. Навіть існує версія бен Ладена як американської вигадки, а то й агента ЦРУ. Більшість мусульман не вірять в причетність Усами до атак 11 вересня в Нью-Йорку. Їх скоріше приписують США та Ізраїлю, які хочуть в такий спосіб обгрунтувати свою війну з тероризмом. Нібито в той день (чи то за збігом обставин) у висотках не було жодного єврея. З'являються теорії на кшталт тієї, що США, керуючись нафтовим інтересом, завдали собі удару в живіт, аби мати право бомбардувати ісламські країни, звинувачуючи їх у співпраці з бен Ладеном. Всі великі так звані терористичні ісламські угрупування (Хезболла, ХАМАС та ін.) не раз наголошували, що ні бен Ладен, ні „Аль-Каїда" не відображають їхніх намірів і способу дій. З релігійного погляду іслам засуджує вбивство жінок, дітей, стариків, неспроможних битися чоловіків. У цей закон праведної війни, проголошений Мухаммедом, вірить більшість мусульман. І по всьому світу вбивства мирних громадян у Нью-Йорку, Мадріді та Лондоні засудили поважні мусульманські лідери і мільйони пересічних мусульман. Пропонована бен Ладеном „імперія ісламу" не подобається всьому мусульманському світу. Із такого світу мусульмани вже тікають. Для більшості з них 11 вересня символізує не фізичну шкоду чи смерть, а удар в живіт велетня.

Кожні чотири дні на Апенінському півострові з'являється нова мечеть. Це свідчить про зростання кількості вірних ісламу у бастіоні європейського католицизму - Італії. В 44-мільйонній Іспанії більше мільйона мусульман. Глава ісламської спільноти країни Мансур Ескудеро навіть пропонує уряду перетворити місто Кордову „на Мекку Заходу". Ескудео є заступником генерального секретаря „Світового лідерства людей ісламу" – найбільшого у світі мусульманського руху, що об'єднує понад 400 організацій і політичних партій. Він пред'являє претензії

на один з найбільших у світі католицький храм Кордови, де колись була найбільша мечеть арабського халіфату на Піренейському півострові. Ескудеро закінчив єзуїтський коледж, але з часом змінив католицизм на іслам, створив першу спільноту ісламських мусульман „Асоціація за повернення до ісламу Іспанії". Останнім часом від ідеї Єврабії, яку закликав утвердити навіть силою зброї, він перейшов на дещо поміркованіші позиції.

Активно освоюють Німеччину останніми роками мусульмани. В Кельні вони мають намір збудувати найбільшу мечеть в Європі. Мечеть буде вміщати понад 2 тисячі молільників. Два її 55-метрові мінарети буде видно з будь-якої частини міста. Фінансує спорудження святині Турецько-ісламський союз релігійних інституцій. Останній в Німеччині розглядають як філію Турецького міністерства у справах релігії. Проти будівництва мечеті виступило 75% мешканців району Ехренфельд. Їх підтримує багато хто в Німеччині, бо ж в країні будується тепер більше мечетей, ніж християнських храмів. Нині в Німеччині наявні 143 класичні мечеті з куполами та мінаретами і 2,5 тисячі менших. В країні нараховується десь 3,3 мільйони мусульман, наявні 28 ісламських організацій, що поділяють радикальні погляди. Нещодавно заборонена діяльність однієї з них - „Milli Gorus", яка нараховує 26,5 тисячі своїх членів. Характерно, що з 3,3 мільйонів мусульман країни 18 тисяч – корінні німці. Лише в 2006 році іслам тут прийняло 4 тисячі німців.

ІУДАЇЗМ

В США вийшла книга професорів Дж. Міршаймера і Ст. Волта „Ізраїльське лобі й зовнішня політика США". Підтримка Сполученими Штатами Ізраїлю, пишуть вони, „не має аналогів в американській історії. Чому США з доброї волі залишають у забутті інтереси власної безпеки та безпеки багатьох своїх союзників задля просування інтересів іншої держави? Ізраїль перетворився для Вашингтона на „стратегічний товар", але продовжує користатися твердою підтримкою завдяки відмінно організованому, такому, що не знає нестачі в грошах, проникливому в усі пори американської політики ізраїльському лобі". Книга спровокувала у США незнаний раніше скандал. Міршаймер і Волт – не антисеміти. Вони серйозні університетські вчені. В їх щирості і науковій об'єктивності ніхто в Америці не сумнівається. (ВВ.- 21 вересня).

Всі іудеї, які приходять до Стіни плачу, прагнуть залишити десь там в якійсь щілині папірець із написаними своїми побажаннями. Вони вірять, що написане при допомозі ними вжанованому Богу обов'язково виповниться. Вважається, що ці записки таємниче потім кудись зникають, попадають до самого Бога. А виявляється, що в переддень великих свят десятки добровільців і працівників комунальних служб чистять всю стіну, її щілини й дірочки від залишених молільниками папірців. Іллюзії молільників така інформація розвіює. Ось що сказав помічник головного рабина України Моше Асман: „Я коли молився біля цієї іудейської святині, мені один із місцевих службовців сказав, що ці папірці ніколи не прибираються, але періодично зникають, звільнюючи місце для нових побажань. Але якщо їх все ж прибирають люди, то спалювати їх чи якось утилізувати не можна. Адже на цих папірцях може бути написане

невимовне вслух ім'я Бога, а відтак ці записки порібно хоронити, як людину, десь на кладовищі. Гадаю, що саме так ізраїльтяни й чинять з побажаннями із Стіни Плачу. Адже перечитати всі ці папірці на предмет наявності там імені Бога проблематично".

Ізраїльський кнессет не підтримує однозначно ухвалу про визнання сталінського Голодомору в Україні актом геноциду, незважаючи на заклик В.Ющенка до цього. Мотивів цієї відмови є декілька. Одні вважають, що в світовій історії був єдиний геноцид – Голокост, інших бути не може (ні українського Голодомору, ні геноциду вірмен 1915 року, ні якогось іншого, навіть коєних свого часу, згідно Біблії, євреями щодо інших народів). Другі не висловлюють підтримку українцям із небажання посваритися з росіянами, з Москвою. Треті вірять московським журналістам і в унісон їм твердять, що голод в Україні нібито був спрямований лише „проти багатих селян", а не на винищення всього народу. Четверті є прихильниками оцінки Голодомору главою єврейської спільноти України Йозефа Зісельса, який заявляє: „Ізраїль може приєднатися до тих країн, які визнали Голодомор геноцидом, але це може статися не раніше, ніж через декілька років. Хай спочатку українські та закордонні історики встановлять, чи ця трагедія дійсно може бути названа етнічною чисткою. Адже наразі в Україні не можна стверджувати, що один народ свідомо винищував інший. Власне тому Голодомор не можна порівняти з Голокостом". Із Зісельсом не погоджується О.Фельдман. Та й не тільки він. Якщо бути так прискіпливим, то можна того ж Зісельса запитати: якщо антисемітизм є світовим явищем, то чи не слід Голокост розглядати лише як одну із форм його вияву? чому, знаючи такий настрій щодо них німецьких вояків, євреї не тікали від них в країни для них спокійні, в ту ж Азію чи Америку? Українців в роки Голодомору було винищено біля 7 мільйонів. То ж не можна пилинку у своєму оці прирівнювати до дровиняки в іншому. І так як євреї вимагають покарання тих, хто заперечує Голокост, прийдеться і нам, українцям, вимагати ув'язнення, згідно нового закону, запропонованого Президентом України, того ж Зісельса, який не визнає Голодомор геноцидом. Хай шанує українців, проживаючи на їх рідних теренах. Але пишуть, що погляди Зісельса на Голодомор вже дещо змінилися. В своїх нотатках про візит Ющенка до Ізраїлю в газеті „день" він вже висловлює сподівання, що „офіційний Ізраїль з розумінням поставиться до заклику України про визнання Голодомору актом геноциду" (День. – 14 листопада).

Як відомо, в ізраїльській армії жінки служать нарівні з чоловіками. Газета „Столичные новости" (5 листопада) видрукувала інтерв'ю Олександра Г., який служив в цій армії. Якщо не згадати обов'язкову до дотримання біблійну заповідь „Не вбий", яку в цій армії чомусь нехтують, то слід згадати ще й заповідь „не перелюбодій". А тут Олександр признався: „Романи ж, звичайно, були, хоч чоловіки і жінки жили окремо. Вони ходять один до одного, спали. Секс був категорично заборонений, але презервативи в магазині продавалися завжди. Незважаючи на все це, мало хто після служби пов'язував своє життя разом. Я знаю лише декілька випадків". Інтерв'юерований зазначив, що свого сина чи дочку (а він живе нині в Києві і працює в українсько-ізраїльській охоронній компанії TopGuard) в таку армію „не пустив би ніколи".

БУДДИЗМ

Тибетський духовний лідер Далай-лама прибув в Японії, де брав участь в буддійській конференції, а також читав лекції в одному із японських університетів. Він не зустрічався із жодним із високопоставлених членів уряду і не мав права виявляти під час візиту будь-яку політичну активність. Таке застереження зробила йому японська влада, яка не хоче псувати свої відносини з Китаєм із-за цього візиту.

Китай проводить чистку серед партійців Тибетського автономного краю. Влада КНР боїться будь-яких проявів незадоволення і соціальних безпорядків в краї пов'язаних з внутрішньою політикою, спрямованою проти прихильників Далай-лами. З цього приводу в Тібеті поширено таємний меморандум.

Німці більше вірять Далай-ламі, ніж своєму земляку Папі Римському. Соціологічні дослідження тут дали таке співвідношення – 44% і 42%. Вони вбачають в духовному главі Тибету „приклад для наслідування". Більше поважають Далай-ламу молоді й освічені люди. Вони відзначають те, що Далай-лама „дає життєво важливі поради". Характерно, що в Німеччині буддизм більше популярний, ніж християнство чи іслам. 43% опитаних вважають буддизм найбільш мирною релігією.

Далай-лама висловлює невдоволення тим, що шляхом налагодження місіонерської діяльності християни прагнуть навернути у свою релігію буддистів. Зокрема його обурило те, що об'єктом їх уваги стала Монголія. „Це – буддійська країна, а не простір для обернення в християнство",-сказав лідер буддизму. „Неправильно віддаляти людей від їхньої культурної спадщини, - зауважив він. - Краще й надійніше залишити їх у їх власній традиції". Виголошуючи ці думки в Німеччині, Далай-лама наголосив: „У вас іудео-християнська традиція. Вам буде краще залишатися в ній".

В Пакистані назріває великий сканал, пов'язаний із нищенням історичних пам'ятників. В долині Сват місцеві мусульманські бойовики за вказівкою свого духовного вчителя познущалися над семиметровою камінною статуєю Будди, вік якої – 1300 років. Вони просверлили в статуї дірки, спотворили обличчя святині буддистів. Скульптури долини Сват – частина світової культурної спадщини, що охороняється ЮНЕСКО. А тут маємо вандалізм.

ІНДУЇЗМ

Мавпи в індуїзмі – священні тварини. Але вони ось уже більше місяця не дають спокою делійцям, постійно нападаючи на них. Останнім часом вони атакують помешкання бідняків, в які легко забратися й „поцікавитися" всім, що там є. Відігнати непрошених гостей не вдається: вони кричать, б'ються і кусаються. Десятки індусів вже постраждали від цих святош. То ж вони мають проблему із цими „священними", як для них, тваринами.

При поїздці до Індії туристів суворо застерігають від вживання води будь-де, бо ж можна підхопити якусь хворобу. Гідрокриза в країні пов'язана з тим, що в річки, які традиційно шануються тут індуїзмом як священні, скидають попіл кремованих мерців. Але часто туди попадають не до кінця термічно оброблені

рештки, бо для того, щоб спалити тіло, потрібно мати 200 умовних одиниць. З огляду на граничну бідність місцевого населення, такої суми більшість з них навіть в руках ніколи не тримали, а традиції – це традиції, тут їх шанують понад усе. В поліконфесійній Індії, позбавивши індусів найціннішого – їх релігій і переконань, обрядів і традицій цих релігій, можна відібрати у них життя. Тільки на духовному Індія й тримається. Релігія тут на сніданок, на обід і на вечерю. Навряд чи тут зустрінеш хоч одного атеїста.

Індійська влада назвала оповіді Рамаяни вигадкою, посилаючись при цьому і на дослідження Інституту археології. Зокрема це стосується описання того, як 1,7 млн років тому індійський імператор Рама наказав спорудити міст між півостровом Індостан та островом Шрі-Ланка (Цейлон). Будувала його нібито армія мавп. Це було потрібно, щоб визволити із полону у демона Равани кохану імператора Ситу. Науковці твердять, що Адамів міст – піщана коса між Індією і Цейлоном – утворилася десь в 5-му чи 3-му тисячоліттях до н.е., а відтак Рама до нього ніякого відношення не має. Влада заперечує історичність оповідей Рамаяни, щоб добитися від Верховного суду дозволу побудувати канал між Індією і Цейлоном, зруйнувавши Адамів міст, який індуїсти розглядають як свою історичну і релігійну цінність. Завдяки цьому маршрут для вантажних суден скоротиться на 36 годин. Проте індуїсти не мають наміру йти на якісь поступки. Члени індуїстської націоналістичної партії організували по країні мітинги, вдалися до блокування доріг. „Вони посміли піддати сумніву те, у що ми віримо, - сказав лідер індуїстської партії Райнатх Сінкх. – Піднімемо народ по всій країні, якщо влада негайно не визнає те, що описані в Рамаяні події відбувалися насправді". Верховний суд Індії все ж дозволив будувати канал, але при цьому ніяк не застеріг долю Адамового мосту.

В маленькому індійському селі Рампур Кодар Катті штату Біхар народилася в день чотирирукого божества щастя Лакші також чотирьохрука дівчинка. Це спонукало її односельчан сприйняти новонароджену як втілення цієї богині, її реінкарнацію. Назвали її Лакшмі Татма. Але життя дівчинки із-за приросло до неї безголового двійника було б коротким, хоч вона й прожила в такому стані дещо більше двох років. Біля 30 хірургів міста Бангалор брали участь в складній 40-годинній операції із спасіння дівчинки. Керівник групи лікарів Шаран Патіл вважає, що опреція все ж не була складною, бо ж Лакші (а дитя на честь богині назвали її ім'ям) мала одне поле тіло з майже ідеальним набором органів. Відрізали лише близнюка-паразита.

Найбільший індуїстський храм Європи буде споруджено в Берліні. 4 листопада відбулася закладка його першого каменя. Храм присвячують божеству справедливості, мудрості й вдачі Ганеші. Ганеша зображений у вигляді чотирьохрукої людини з головою слона. Нині в столиці Німеччини індуїзм сповідують біля 6 тисяч осіб.

НОВІ РЕЛІГІЙНІ ТЕЧІЇ

Президент Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів Гордон Хінклі постійно наголошує на християнськості очолюваної ним Церкви. „Ісус Христос,- говорить він, - прийшов як дар від Вічного Батька. Він з поблажливості залишив

свій трон на висоті та прийшов на землю, щоб народитися у стайні серед завойованого народу… Ми любимо Його. Ми вшановуємо Його. Ми дякуємо Йому. Ми поклоняємося Йому. Він зробив для кожного із нас і для всього людства те, що не міг зробити ніхто інший. Дяка Богові за улюбленого його Сина, нашого Спасителя" (Ліягона. - №9).

В країнах свого поширення Церква Ісуса Христа Святих останніх днів прагне надавати її населенню потрібну гуманітарну допомогу. Так, в Малайзії Благодійна організація Святих останніх днів у віддаленній місцевості Сімунджан допомогла збільшити дамбу й прокласти до поселень у цій місцевості лінію тридюймових труб для одержання ними чистої води. „Тільки небеса знають, як будемо ми вам дякувати",- сказав сільський керівник Аугустіне на урочистостях, присвячених завершенню проекту.

В Солт-Лейку відбулося оновлення Скинії Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів, яка має вже 140-річний вік. При започаткуванні її ремонту Президент Гордон Хінклі сказав: „Я люблю цю будівлю. Я не хочу, щоб роботи, які будуть тут проводитися, знищили історичний аспект цієї рідкісної перлини архітектури". Побажання Хінклі справдилися. Скінія не втратила свій вихідний вигляд. При оновленні аудіовізуальних засобів було включено велику кількість нових світлових ефектів. Сцену обновлено великим підйомником у центрі. Збільшено до шести кількість виходів на верхній поверх. Через шість шарів фарби робітники добралися до штукатурки й поклали нову. Збережена хвилястість вигляду стелі. За допомогою нового залізобетонного фундаменту зміцнено антисейсмічність Скинії. З'явився новий алюмінієвий дах.

У своєму служінні Церкві саєнтології, як вважають, голлівудський актор Том Круз перейшов межу. Мало того, що він залучив до її вчення багатьох колег по шоу-бізнесу і свою дружину Каті Холмс. Він також привів до саєнтологів своїх прийомних дітей від його шлюбу з Ніколь Кідман – 14-річну Ізабеллу і 12-річного Коннора. Без згоди на те матері він відправив їх на відпочинок до саєнтологічного дитячого табору. В цьому таборі, окрім іншого, дітей грунтовно навчили саєнтології.

МІСТИКА

Видрукувано топ-10 місцевин Великобританії, які найчастіше навідують привиди. Серед них кладовище Хайгейт в Лондоні, де нібито з'являється висока темна фігура з гіпнотичними червоними очима, будинок парафіяльного священика в Борлі, який населяють різні упирі, готель „Давній баран" в м. Вуттін-андер-Едж, де на кладовищі відбуваються вбивства і факти жертвоприношень дітей, замок Глеміс в шотландському м. Ангус, по саду якого бігає жінка без язика, та ін. (Обзор. – 8 листопада).

Тримаючи під водою голову жінки, жрець одного із язичницьких культів народів маорі в столиці Нової Зеландії Веллінгтоні намагався в такий спосіб вигнати із неї злих духів. Але при виконанні цього обряду екзорцизму жрець перетримав жінку у воді й вона захлинулася, осиротивши двох діток. До застосування цього обряду Джанет спонукали її родичі, які були впевнені в тому, що один із членів її родини колись викрав священний скарб. Прокляття за цей вчинок виявлялося опісля в регулярному захворюванні родичів. До виконання обряду вигнання духів саме вони спонукали Джанет.

В Італії розслідувачі причин загорання холодильників, телевізорів та мобільних телефонів виявили винуватців цього. Ними виявилися прибульці із Космосу. Після того, як в італійському селі Каннето ді Каронія самозапалення почали фіксуватися щодня, сюди прибули десятки експертів із Департаменту громадського захисту, вчені з NASA та ін. Вони прийшли до висновку, що загорання було викликане „електромагнітними хвилями могутністю 12-15 гігаватт, які не створені людиною". Висловлене припущення, що у факті винуваті якісь неприродні сили, які здатні створити просто своєю близькою присутністю велику електромагнітну енергію. Місцеві мешканці приписували самозагорання якимсь надприродним силам. Дехто вбачав у цьому „руку Сатани".

СВОБОДА СОВІСТІ

Професор Л.ФИЛИПОВИЧ (м. Київ)

МІЖНАРОДНИЙ МІЖРЕЛІГІЙНИЙ ДІАЛОГ ТА УЧАСТЬ В НЬОМУ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦЕРКОВ УКРАЇНИ

Тема міжнародних релігійних зв'язків і міжнародного міжрелігійного діалогу поволі актуалізується для українських християнських церков, які в силу історичних обставин або взагалі не були присутні у всесвітній релігійній спільноті, або перебували там не як самостійна духовно-організаційна сила. Враховуючи новітні тенденції активного повернення релігії в публічну сферу в світі і оздоровлення духовного життя в незалежній Україні, очікується і збільшення уваги церков до міжнародної сторони своєї діяльності. Мета і форми міжнародної діяльності у кожної церкви свої, але спільним для всіх постає бажання заявити про своє існування шляхом ідентифікації з вже існуючими релігійними напрямами або проголосити про свою унікальність, визначити місце власної церкви серед інших церков, обмінятися духовним та історичним досвідом, презентуючи ті духовні та інтелектуальні сили, які є в церкві, інтегруватися до світового релігійного і культурного простору, підняти імідж церкви і держави, поділитися інформацією щодо церковних проектів, щодо взаємин із державою, суспільством, шляхами подолання духовної і моральної кризи, налагодити стосунки із аналогічними структурами за кордоном, створити там свої структури тощо. Міжнародна діяльність релігійних організацій надзвичайно багатовекторна і різнопланова. Але вона, як правило, в звітах самих

церков і державних органів влади обмежується кількістю іноземців, які відвідали Україну з релігійною метою та кількістю українців, які виїжджали за кордон для проведення релігійної діяльності.

Важливим показником присутності церкви в міжрелігійному діалозі є її участь у діяльності міжнародних організацій, у міжнародних заходах, які організуються як цими структурами, так й іншими ініціаторами міжрелігійних зустрічей. За 16 років незалежності безумовно розширився список тих міжнародних організацій, членом яких стала Україна, але чи представлені там українські церкви? чи входять представники церков до офіційних представництв та місій України за кордоном? Зокрема до місії України при НАТО, до Постійного представництва України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях в Женеві, до Постійних представництв України при міжнародних організаціях у Відні, при Раді Європи, при ЮНЕСКО, при Європейському Союзі тощо? Негативна відповідь свідчить про ігнорування ролі релігійного фактору в міжнародних відносинах, про свідоме марнування багатовікових напрацювань церкви, її потенціалу в міжнародних відносинах. І хоча в МЗС й існує спеціальний департамент культурно-гуманітарного співробітництва, а в його складі – група з питань національних меншин і релігій, співробітники міністерства просто не підозрюють, що існують у українських церков проблеми, які можна і треба вирішувати на рівні міждержавних взаємин.

В світі робляться певні кроки в цьому напрямку. На сайті відомої електронної енциклопедії "Wikipedia" згадується біля 50 таких організацій, які сприяють міжрелігійному діалогу і співпраці між релігіями світу[1]. В списку міжрелігійних організацій значиться Всесвітня Рада церков (заснована 1948 р., генеральний секретар Семюель Кобіа), Папська рада з міжрелігійного діалогу (заснована в 1964 р. як секретаріат для нехристиян, в1988 р. перейменована і виступає як департамент Римської курії, яку з 2007 р. очолює президент кардинал Джон-Луіс Тауран), Рада Парламенту світових релігій (CPWR – Council for the Parlament of the World's Religions, USA), Міжнародна Асоціація за релігійну свободу (IARF - International Association for Religious Freedom, UK), Міжнародний міжрелігійний центр (IIC – International Interfaith Center, UK), Тисячолітній Світовий Самміт миру релігійних і духовних лідерів (MPS – The Millenium World Peace Summit of Religious and Spiritual Leaders, USA), Ініціатива об'єднаних релігій (URI – United Religions Initiative), Світова конференція релігії і миру (World Conference on Religion and Peace), Світовий конгрес релігій (WCF – World Congress of Faith), Розвиток діалогу релігій світу (WFDD – World Faith Development Dialogue), Світова спілка міжрелігійних рад (WFIRC – World Fellowship of Inter-religious Councils) та інші. В зв'язку із цим варто акцентувати увагу і українських церков, і української держави на важливості членства в таких організаціях. Зрозуміло, що без церков України ця система буде неповною, незавершеною.

[1] http://en.wikipedia.org/wiki/Interreligious_organization

Ще донедавна тема міжрелігійного діалогу знаходилася на узбіччі інтересів світової громадськості. Одначе останнім часом ставлення до нього кардинально змінюється навіть в країнах світської Європи. Так, в діяльності Ради Європи останніми роками ця тема присутня постійно[2], в т.ч. і на її Парламентських асамблеях (зокрема влітку та восени 2007 р. вона стала центральною). Голова ПАРЕ Рене ван дер Линден вважає, що ця проблема є не менш важлива і актуальна для європейців, ніж проблеми демократії, верховенства закона і прав людини. человека. Вперше у 2007 році на Парламентській асамблеї виступив патріарх РПЦ Алексій II, чий візіт вже розцінюється як «дипломатичний прорив для російської церкви», оскільки він «сказав Європі те, що вона мала почути»[3].

Нині будь-яка держава, утверджуючись в світі, ініціює проведення міжнародного міжрелігійного симпозіуму чи конференції. Тут надзвичайно активні Індія, Японія, Великобританія, Іспанія. Нарешті і пострадянські держави заявили про своє бажання стати центром уваги з боку світових релігійних лідерів. Але України серед них немає. Так, Казахстан чи не першим в 2003 році провів світовий з'їзд світових і традиційно-національних релігій. Проголошуючи головним завданням з'їзду встановлення діалогу між конфесіями (так, нібито досі його не існувало!) і обговорення проблем подолання кризи цивілізацій, об'єднання зусиль світових релігій з метою мирного вирішення конфліктів (так, нібито досі обговорювали щось інше!), казахський форум прийняв міжрелігійну Декларацію[4], і заявив про необхідність проводити форум на постійній основі, що закладе основи міжнародної організації, яка свою діяльність спрямує на міжрелігійний діалог. Тобто йшлося про створення нової структури в системі відносин між релігіями, де основну роль відіграватиме Казахстан.

Яким би піарним не виглядав проведений захід, від якого очікували отримати «зримі політичні дивиденти» і який би «сприяв підвищенню іміджу (Казахстану – *ЛФ*) на міжнародній арені як держави, яка дотримується активної миролюбної політики», продемонструвавши «ефективність казахської моделі міжконфесійної і міжнаціональної злагоди», реальний результат виявися мінімальним, який скоріше потішив самолюбство казахського лідера, але світ принаймні почув про таку державу, як Казахстан, яка опікується проблемами міжрелігійного діалогу. Через 3 роки політичний лідер Казахстану повторив свій експеримент і в 2006 році провів Другий з'їзд лідерів світових і традиційних релігій. На цей раз форум відбувся в спеціально збудованому до цієї події Палаці Миру і злагоди в Астані. Кількісне збільшення учасників форуму, на думку його організаторів, відображає позитивну динаміку зростання авторитету форуму, учасники якого шукають відповіді на складні питання, породжені сучасним

[2] http://assembly.coe.int/ASP/Search/PACEWebItemSearch_E.asp?menu1=%2FASP%2FSearch%2FPACEWebItemSearch%5FE%2Easp%3Fsearch%3Dinterculturalдialogue&selCriteres=&search=intercultural+dialogue&Submit=Search&offset=0

[3] http://www.prs.ru/articles/?id=15551

[4] phttp://www.akorda.kz/www/www_akorda_kz.nsf

світом[5]. В 2009 році Казахстан збере Третій з'їзд релігійних лідерів для продовження політики утвердження себе в міжрелігійному діалозі.

Ініціативи Казахстану, певно, вдарили по самолюбству амбітної Москви, і вона вирішила поновити свою першість в міжрелігійному діалозі серед СНДевських держав, провівши у 2006 році представницький міжрелігійний форум – Всесвітній самміт релігійних лідерів. В організації цього заходу першу роль грала РПЦ за безумовної підтримки Російської держави. І хоча він пройшов без участі Папи Римського і Далай лами, перших осіб найпоширеніших релігій, були витримані всі формати і вимоги. Прийняте Послання від імені релігійних організацій 49 країн світу переконало все людство в бажанні миротворення на планеті людей різних релігійних спрямувань.[6]

Будучи на сьогодні єдиними з числа пострадянських держав, які заопікувалися проблемами міжрелігійного діалогу, ці дві держави в своєму змаганні за провід у ньому пішли різними шляхами: якщо Казахстан прагне створити альтернативні ООНівським структурам нові міждержавні і міжрелігійні утворення[7], то Москва активно почала нагадувати про свою першість у цій царині міжнародної політики, утверджуючись і претендуючи на головування у вже існуючих структурах.

Перш за все Росія і РПЦ змінили свій негативізм щодо міжцерковних об'єднань - Всесвітньої Ради Церков та Конференції європейських церков. Заміть відкритого ігнорування цих структур, РПЦ почала активно бути присутня всюди. Так, за останніми повідомленнями, представники Московського патріархату взяли участь у V-ій Консультації представників членів Конференції європейських церков 10-12 жовтня 2007 года в Брюсселі. Обговорюючи тему «Роль релігії в публічній сфері»[8], її учасники дискутували проблему реалізації принципу розділення Церкви і Держави, статус релігійних організацій, співвідношення прав релігійної меншини і релігійної більшості, соціальне партнерство Церкви і держави. На жаль, думка України в силу її відсутності на форумі не була представлена, хоча хіба вона не має свого специфічного досвіду їх вирішення? Хіба не цікаво почути реакцію України на останні рекомендації ПАСЕ «Держава, релігія, світське суспільство і права людини» №1804 (2007) и «Святотацтво, релігійні образи і ворожі висловлювання на адресу осіб в зв'язку із їх релігією» №1805 (2007)? Невже таким некорисним для України та українських церков є зустріч з новопризначеними співробітниками кабінету голови Европейской комиссии Жозе Бароззу — Педро Симброном і Жозе Сезаром дас Невесом, відповідальними за підтримку контактів з релігійними громадами Європи? Україна, яка прагне до Європи, знову опиниться поза процесом, який ініціюють європейські інститути спільно з релігійними організаціями Європи щодо визначення сфер, механізмів і форм співробітництва.

[5] http://www.kazembassy.ru/issue/?issueId=827

[6] http://www.patriarchia.ru/db/text/123666.html

[7] Останнє пояснюється тим що «такая задача (організація і проведення міжрелігійного диалогу - *ЛФ*) не под силу ООН и ее структурам, ибо эта организация давно уже стала площадкой для реализации политических и экономических интересов и амбиций отдельных стран и блоков государств. Она не под силу общественным группам или объединениям. Она может быть осуществлена только на государственном уровне, при поддержке и участии государственных структур. Более того, государство, выступающее с подобной инициативой, должно само находиться в культурно-историческом поле конфликта. Оно должно доказать, что предлагаемые им механизмы урегулирования межэтнических, межрелигиозных конфликтов работают на национальном уровне, прежде чем выводить их на уровень межнациональный». - Див.: http://www.kreml.org/opinions/127862706

[8] http://www.patriarchia.ru/db/text/309448.html

Можна позаздрити Росії в тому, як вона активно підтримує свої релігійні об'єднання в питанні присутності в міжнародному міжрелігійному полі. РПЦ після тривалого байкоту ВРЦ домоглася від останньої прийняття відповідних рішень, які уможливили її подальше перебування в Раді.

Особливою заботою Росії стала активізація своєї присутності в ООН. Росія наступально змінює свою політику щодо цієї міжнародної організації. Виникає питання: а що робить в цьому напрямку Україна? Її церкви і релігійні інституції?

Можна не зважати на таку структуру, як ООН, переконуючи всіх і себе в тому, що вона втратила свій авторитет. Але не Україні, і не сьогодні, оскільки поки що ООН - це єдина всесвітня організація, яка в даний момент є найбільш представницьким міжнародним форумом, який забезпечує співробітництво 192 держав-учасниць. Тому не враховувати ООН – в усіх можливих формах - в своїх зовнішньополітичних стратегіях недалекоглядно.

Чи відомо в Україні, що поодинокі релігійні організації мають свої представництва при ООН. Наприклад, статус неурядової організації при ООН має Центр Шрі Чінмоя (з1975 р.), Свідки Єгови (до 2001 р.). Активно в ООН відстоюють свої права і своє право впливати на міжнародну спільноту багаї. Претендує отримати такий представницький статус українська церква «Посольство Боже». Тепер Україну релігійну в ООН презентуватиме харизматичний рух на чолі з Сандеєм Аделаджею.

Отримання представництва для громадської, а тим більше релігійної, організації є новою справою навіть для Росії, яка мислить більш перспективно і стратегічно. Поки що жодна російська релігійна організація не акредитувана в ООН, але, створивши у 1993 р. Всесвітній Російський Народний Собор (ВРНС) – найбільший російський громадський форум, очолюваний Патріархом Московським і всея Росії Алексієм II, Росія в 2005 році добилася для ВРНС спеціального консультативного статусу при Економічній і Соціальній Раді ООН, що розцінюється багатьма як визнання значимості авторитету та досвіду ВРНС для роботи світової організації. В той же час було створено Представництво ВРНС при ООН, яке покликано забезпечити взаємодію Собору і ООН. Представництво виявилося гіперактивним, за що в 2007 р. на щорічних зборах Комітету неурядових організацій при ООН представник ВРНС о.Олександр Абрамов був обраний членом бюро Комітету на 2007—2008 рр.

Представництву вдалося ініціювати прийняття резолюції Генеральної Асамблеї 61/221, яка ухвалює діятельність Всесвітного Самміту релігійних лідерів і в цілому в близькому до поглядів православних трактувань понять свободи і відповідальності. Як офіційний документ Генеральної Асамблеї було поширене звернення Всесвітного Самміту релігійних лідерів, скликаного з ініціативи Патріарха РПЦ влітку 2006 р. Представник ВРНС при ООН брав участь в значимих міжрелігійних заходах, організованих в штаб-квартирі ООН.

В піку США, яка патронувала Комісію з прав людини, остання при ініціативі Росії замінена Радою з прав людини, до складу якої увійдуть 6 представників держав Східної Європи і яка буде головним органом моніторингу ситуації в сфері прав людини. Рада є допоміжним органом самої Генеральної Асамблеї ООН. В цих змінах активну роль зіграла РПЦ, зокрема секретар Представництва МП в США, представник ВРНС при ООН все той же священик Олександр Абрамов. О.Олександр представляє в ООН інтереси не тільки Церкви, а й держави, організовуючи зустрічі представників РПЦ з відповідальними особами ООН, яким православні вкладають свої послання про миротворче служіння МП в Росії та за її межами. Маючи консультативний статус при ООН, ВРНС може і бере участь в заходах, які проводяться Департаментом громадської інформації (United Nations Department of Public Information), щорічних Конференцій неурядових організація в консультативному статусі при ЕСР ООН, а це - понад 500 неурядових організацій з 90 країн світу, в том числі біля 50 зі Східної Європи. Є можливість впливати на формування порядку денного і на саму роботу Генеральної Асамблеї ООН, бути присутнім на Круглих столах, пов'язаних із різноманітними проблемами, в т.ч. міжрелігійним діалогом. Найважливіше – це право на участь в роботі *Конференції високого рівня* «Міжрелігійний діалог і співробітництво заради миру: внесок в миробудівництво і розвиток», де можна закріпити пункти, які відображають позицію та інтереси РПЦ.

Актуальною є участь і в профільних семінарах, зокрема «Роль міжрелігійного діалогу в подоланні конфліктів» (2006), «Міжетнічне і міжрелігійна злагода: приклад Казахстана» (презентація З'їзду традиційних і світових релігій, що відбувся в Астані в 2006 р.) тощо. Будучи в ООН, можна своєчасно знайомитися з новітніми ініціативами світового співтовариства в різних сферах, а особливо щодо подолання концепту «Зіткнення цивілізацій», якому протистоїть новий проект Групи високого рівня «Альянс цивілізацій» (ініційований в 2005 р. главами урядів Турції і Фінляндії), що свідчить про підвищення уваги ООН до проблематики міжрелігійного і міжцивілізаційного діалогу.

Активна діяльність Представництва ВРНС при ООН зробила можливим виступ міністра закордонних справ Росії Лаврова на засіданні 62-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН в Нью-Йорку у вересні 2007 р., який привернув увагу делегатів до ціннісних і релігійних основ міжнародних відносин і зовнішньо ї політики. Прозвучала нова ініціатива щодо створення в рамках ООН спеціального міжрелігійного форуму - спеціальної площадки – свого роду

консультативної ради релігій – для обміну думками представників основних світових конфесій. Крім того, на підтримку висловлений ініціатив в штаб-квартирі ООН відкрилася фотовиставка "Русская православная церковь и межрелигиозный диалог: Духовное возрождение России". Як бачимо, сьогодні діяльність ООН у напрямку розвитку міжрелігійного діалогу підтримується російськими дипломатами, російською державою[9].

На пленарному засіданні 61-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 20 грудня 2006 г. без голосування була прийнята резолюція 61/221 «Просування міжрелігійного і міжкультурного діалогу, взаєморозуміння і співробітництва на благо миру»[10]. В прийнятому тексті резолюції відмічається, що Генеральна Асамблея приймає «до відома цінний внесок таких різних ініціатив на національному, регіональному і міжнародному рівнях, як ініціатива «Альянсу цивілізацій», Балійська декларація про налагодження гармонійних міжконфесійних відносин в рамках міжнародного співтовариства, З'їзд лідерів світових та традиційних релігій, діалог між цивілізаціями і культурами, … неофіційна зустріч керівників міжконфесійного діалогу і співробітництва для досягнення миру, ісламо-християнський діалог, Зустріч на вищому рівні релігійних лідерів в Москві і трьохсторонній форум з міжконфесійного співробітництва на благо миру, які все враховують і підкріпляють один одного я є взаємопов'язаними». А де хоч одна ініціатива України?

На початку жовтня 2007 році реалізований п.14 згаданої резолюції і проведений *Діалогу високого рівня* з міжрелігійного і міжкультурного співробітництва для просування терпимості, взаєморозуміння і всезагальної поваги до питань свободи релігії або переконань і культурного разноманіття. В цьому безпрецедентному заході взяли участь духовні і культурні лідери різних націй, вчені, представники громадськості. На виконання тієї ж резолюції вирішено при Секретаріаті ООН створити підрозділ, який би координував всі питання діалогу» (п.16). І все це діється без і поза Україною.

Не забуває Росія і про свою особливу матірну місію стосовно колишніх радянських республік. Московські міжрелігійні форуми традиційних конфесій Росії і країн СНД, які проводилися в 2000, 2004 рр., підтвердили дружбу між релігійними лідерами, яка витримала навіть колапс СРСР. Зв'язки не тільки збереглися, а й укріпилися. Форуми стали фактичним визнанням за РПЦ ролі керівної і направляючої сили у справі боротьби із тоталітарним секуляризмом. Підтримка РПЦ – за вірним визначенням відповідних експертів – самої могутньої консолідованої сили пострадянського простору допомагає боротися з релігійним екстремізмом, сектами тощо. РПЦ, т.ч., консолідує під своїм омофором весь традиційний релігійний простір СНД[11]. В результаті форумів, в яких від УПЦ брав участь постійний член Священого Синоду УПЦ митрополит Чернівецький і Буковинський Онуфрій, була створена Міжрелігійна Рада (МР) СНД, яка на себе

[9] http://www.patriarchia.ru/db/text/303005.html
[10] http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/507/63/PDF/N0650763.pdf? OpenElement
[11] http://dpr.ru/pravo/pravo_7_2.htm

взяла функції координатора спільної діяльності щодо укріплення міжрелігійного миру, діалога між релігійними лідерами, сучасника співробітництва членів СНД шляхом укріплення зв'язків між релігійними лідерами і релігійними громадами, обмін досвідом в сфері державно-церковних відносин, соціального служіння тощо. До складу МР СНД як громадської організації, зокрема його Президії, увійшло 22 представника різних релігійних об'єднань, зокрема Патріарх РПЦ Алексій II (почесний соголова), голова Управління мусульман Кавказу, католикос Грузії Ілія II, католикос всіх вірмен Гарегін II, від України – митрополит Київський і всея України Володимир, митрополит Мінський, екзарх Білорусі Філарет, Митрополит Смоленський і Калінінградський Кирил, митрополит Кишинівський і всея Молдови Володимир, митрополити Алма-Атинський, Ташкентський, голови духовних управлінь мусульман Узбекистану, Казахстану, Киргізстану і др. Загалом 9 християн, 8 мусульман, 4 іудеї, два з них з України, 1 буддист з Росії. Наступний форум передбачається провести в Баку, напевно в 2008 р.

Москва активна і за межами Росії. Понад 700 учасників з 60 країн світу з'їхалися на 5 ювілейну сесію Міжнародного громадського форуму «Діалог цивілізацій», який відбувся 10-14 жовтня 2007 г. на о. Родос (Греція). За цей час Діалог став впливовою громадською силою у формуванні демократичного глобального громадянського суспільства, базованого на діалозі цивілізацій. Спеціальна сесія була присвячена релігії, і міжконфесійне представництво виявилося, як завжди, надто широким. Крім традиційних делегацій Російської, Грецької Православних церкви, Вірменської Апостольської церкви, єврейських і мусульманських релігійних організацій, вперше таку активну участь взяла католицька делегація у складі декількох єпископів. Широко представлені й інші церкви з 17-ти держав світу, в т.ч. Україну представляв президент Єврейського фонду України і Міжнародного фонду толерантності Олександр Фельдман. Розглядалися актуальні проблеми, Але знову без домінантної релігійної України (роль і значення міжрелігійного діалогу, перспективи християно-ісламського діалогу, роль східних релігій для діалогу цивілізацій, вплив радикальних релігійних течій на суспільні процеси тощо).

Як бачимо, найменш розвинутим і найменш поширеним видом міжнародної діяльності українських церков є їхня участь (по суті – неучасть) в міжнародному міжрелігійному діалозі. В силу природної необхідності Церкви так чи інакше провадять міжнародну діяльність, їхні представники, ієрархи виїжджають за кордон для зустрічей із братніми церквами, для участі у міжнародних форумах, конференціях, соборах тощо. Зрозуміло, що кожна церква контролює і узагальнює інформацію про своє перебування у міжнародному просторі, будучи зацікавленою у розширенні масштабів такої співпраці, у визнанні своєї організації своїми зарубіжними віруючими братами, іншими церквами. Присутність чи неприсутність церкви у міжнародному релігійному просторі залежить не тільки від бажання і можливостей церкви там бути. На заваді часто стоять канонічні і богословські, світоглядні і культурницькі, мовні і фінансові можливості. Претензії до українських церков, які важко долають

пострадянську і постімперську спадщину централізації релігійного життя в межах однієї церкви, однієї традиції, хоч і не безпідставні, не безпричинні, але мають і своє історичне та логічне пояснення. Тим не менш, бажано якомога скоріше долати «родимі плями минулого», звільнятися від рабської, залежної свідомості і ширше виходити в європейський і світовий релігійний простір, оскільки церква, релігійна організація є чи не найкращим репрезентантом України в світі, пропагандистом унікальної духовної культури народу, його історично вироблених рис характеру, філософії і стилю життя. Український досвід міжрелігійного спілкування представників різних народів, що здавна населяли і тепер населяють Україну, може бути цікавим для сучасного світу, який потерпає від міжрелігійних конфліктів і протистоянь.

В наш час досвід міжрелігійного спілкування набувається фактично заново, оскільки змінилися обставини, по-новому вимальовується релігійна карта України, конфігурація учасників діалогу, хоча, без сумніву, збереглися старі зв'язки між релігійними лідерами, спільний досвід виживання в атеїстичній державі. На відміну від західнохристиянської традиції, яка є більш-менш однорідною, унормованою ватиканським законодавством і спільною європейською історією, українські церкви, зокрема православні, як і в своєму управлінні, зберігають і виявляють певну незалежність у розумінні та реалізації міжрелігійного і міжцерковного діалогу.

Незважаючи на те, що Українське православ'я в цілому ***не є суб'єктом міжнародного міжрелігійного діалогу,*** зустрічі українських православних з іновірними за межами і в самій Україні відбуваються, але їх можна вважати скоріше винятком, ніж правилом, хоча інтерес в світі до православної традиції, яку презентують українці, велика. В силу ситуації, що склалася в релігійному житті України, лише УПЦ Московського патріархату має можливість брати участь у діяльності Всесвітньої ради церков і Конференції європейських церков, але не як самостійний і повноправний учасник, а лише як структурний підрозділ РІЦ, що має там повносиле представництво. Так, УПЦ (МП) є невід'ємною складовою частиною РПЦ і це, до певної міри, обмежує її самостійну міжнародну діяльність, оскільки вона не є «самостійним суб'єктом міжнародних релігійних стосунків», хоча й бере участь у різних міжнародних заходах у складі делегації РПЦ, яка сама вирішує, кого включити до складу делегації. І українські єпископи там не часто присутні. За цих умов є очевидним, що УПЦ МП має суто теоретичні можливості участі в роботі різноманітних екуменічних форумів світу. Але ситуація поступово змінюється: православні українці виїжджають на різні міжнародні форуми. Ієрархи УПЦ брали участь у роботі Конференції голів капеланських служб країн НАТО у Любляні (Словенія), у Міжнародній конференції „Перед очима глобалізації" у Празі, а також у двох найбільших світових форумах: „Мужність у гуманізмі миру" в Ліоні та „Діалог цивілізацій" на грецькому острові Родос.

Але мова не так про представництво УПЦ в делегаціях РПЦ, а в концептуальній несамостійності Українського Православ'я в питаннях міжрелігійного діалогу, оскільки тут вона цілком залежить від Московського

Патріархату, не маючи якоїсь окремої стратегії чи своєї тактики. УПЦ в особі свого керівництва - предстоятеля Церкви митрополита Київського і всієї України Володимира (Сабодана) майже не присутня на різноманітних міжнародних заходах, оскільки презентована більш високим рівнем – ієрархами РПЦ. Правда, інколи Церкву запрошують до участі у міжцерковних заходах, де частіше всього її представляє архієпископ Львівський і Галицький Августин (Маркевич). Одна з останніх важливих зустрічей, в якій він взяв участь, була IV-та щорічна сесія Світового громадського форуму «Діалог цивілізацій»[12]. Зібравши відомих громадських і державних діячів, інтелектуалів, представників засобів масової інформації, ділового світу і різних конфесій із понад сорока країн світу, конференція 2006 р.[13] зосередилася на такій тезі: «Від діалогу цивілізацій через співробітництво до міжцивілізаційної інтеграції»[14]. Усвідомлюючи небезпеку негативних наслідків глобалізації для людини і спільнот, голова офіційної делегації РПЦ, єпископ Віденський і Австрійський Іларіон (Алфєєв) заявив про необхідність створення стратегічного альянсу між православними і католиками для захисту традиційного християнства у світі в цілому, таких його цінностей, як сім'я, подружня вірність тощо.

Серед рідких випадків участі українських православних ієрархів в міжнародному міжрелігійному діалозі слід також назвати участь архієпископа Полтавського і Кременчуцького Філіпа у XX-й ювілейній конференції «Молитва за мир», яка відбулася в м.Ассізі (Італія) у вересні 2006 р.[15] Не менш позитивним для виходу УПЦ на міжнародну арену є факт участі, хоча і у складі делегації РПЦ, протоієрея Олександра Білокура, офіційного представника УПЦ при міжнародних Європейських організаціях, який взяв участь в IX Генеральній Асамблеї Всесвітньої Ради Церков (ВЦР)[16] (14-23.02.2006, м. Порто Алегрі, Бразилія)[17]. Там було прийнято багато пропозицій від православних церков, одна з яких направлена проти православних українських братів, оскільки заборонила присутність у ВРЦ будь-якої неконічної православної церкви, в т.ч. й УПЦ КП.

Ці зустрічі є надзвичайно важливими для розвитку міжнародного міжрелігійного діалогу, але не стільки для перспектив участі УПЦ в ньому, скільки для утвердження Росії та РПЦ в світовому міжнародному просторі. Світовий громадський форум «Діалог цивілізацій» закладає зовсім нову філософію глобального розвитку. Не державні кордони, не громадянство, не

[12] Щорічний форум «Діалог цивілізацій» був заснований у 2003 році, одним із основних ініціаторів якого виступила Росія, зокрема Центр Національної слави Росії (В.Якунін).
[13] http://rus.dialogueofcivilizations.org/
[14] http://orthodoxy.org.ua/uk/node/3865
[15] http://pravoslavye.org.ua/index.php?action=fullinfo&r_type=news&id=12544
[16] ВРЦ залишається найбільшою міжнародною християнською організацією, що поєднує більше 300 протестантських церков і груп, а також помісні Православні й Східні Церкви з більш ніж 120 країн миру. Зі складу ВРЦ в 1990-і роки вийшли Грузинська й Болгарська Православні Церкви, однак представники останньої продовжують брати участь у роботі ВРЦ як спостерігачі. Католицька Церква не є членом ВСЦ, але співробітничає з радою.
[17] http://pravoslavye.org.ua/index.php?action=fullinfo&r_type=news&id=10235

загальнолюдські ліберальні цінності об'єднують сьогодні людей, а мова, культура, релігія, традиція, що, власне і визначає цивілізаційну систему світобудови, тобто сукупність цивілізаційних спільнот, в основі яких лежить близькість релігійних і культурних цінностей. Православна цивілізація знаходиться в конфлікті із ліберально-європейськими цінностями і може запропонувати достойну альтернативу (Родос – Давосу, Раду цивілізацій - Раді безпеки[18]). Лідером тут, природно, має стати Росія.

Можна зрозуміти російський державницький інтерес, який тісно переплівся із релігійною метою, про що свідчать згадані вище міжнародні заходи. Російська держава ініціює і підтримує міжнародні зустрічі за кордоном, організовує там всесвітні та регіональні форуми. З 2003 року останні відбулися в Делі, Москві, Санкт-Петербурзі, Лондоні, Парижі, Вильнюсі, в Абхазії, Турції, Греції, Ізраїлі, Італії, Іспанії та на Кіпрі. Ясно видно, що російська державна політика у міжнародних відносинах взаємно корегується з церковною православною дипломатією. Мета держави і церкви у міжнародному міжрелігійному діалозі збігаються. Всі ініціативи направлені на те, щоб активніше заявити про себе не тільки в релігійному, але й політичному світі, утвердити свою першість серед православних церков, перебравши на себе лідерство у Вселенському православ'ї, стримувати католицький вплив на народи, які проживають на історичних територіях православ'я, запропонувати і утвердити православ'я як альтернативу католицизму, а то й навіть протестантизму, які в деяких країнах втрачають свою популярність. При цьому ставиться завдання пропагувати історичну правдивість своєї віри, високоморальні взірці східного аскетизму та містики. Але все це працює і є корисним для іншої держави. Відтак, не сформувавши й досі свого державницького інтересу в міжрелігійному діалозі, Україна та її віруючі громадяни працюють на чужий.

На відміну від УПЦ, яка завдяки підтримці та протекції з боку РПЦ почала робити перші кроки в міжнародному міжрелігійному діалозі, УПЦ КП та УАПЦ не допускаються до цього діалогу як невизнані Вселенським православ'ям церкви, а тому офіційно не запрошуються до спілкування на рівні іноземного та іновірного представництва. Якщо УПЦ КП чи УАПЦ і беруть участь в міжрелігійному діалозі за межами України, то ця участь не афішується, подається як приватна ініціатива конкретної особи. Така політика цих церков зрозуміла: вони не хочуть викликати проти себе незадоволення традиційних учасників перемов, які найменші спроби увійти в міжнародний релігійний простір нових фігурантів сприймають як не санкціоновані ними дії, а тому засуджуються. Зрозуміло, що УПЦ КП й УАПЦ не можуть брати участі у світових екуменічних структурах. Через невизначеність канонічно-правового свого статусу, через перманентний спротив Московського патріархату міжнародні контакти цих

[18] Про це заявив заступник Голови Зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату протоієрей Всеволод Чаплін, який запропонував створити в ООН Раду цивілізацій, яка «відігравала би певну балансуючу роль по відношенню до Ради Безпеки».

Церков є значно обмеженими. Крім того, в силу своєї організаційної і часто теоретичної слабкості ці церкви, можливо, і бояться своєї участі в діалозі, хоча історично так звана Київська традиція є відкритою до міжцерковного чи міжрелігійного діалогу. Таким чином, спілкування з іновірцями за кордоном УПЦ-КП та УАПЦ є спорадичним, ситуативним, без довгострокових цілей.

Такий стан речей призводить до того, що Україна в міжнародному міжрелігійному діалозі не представлена як країна однієї з найбільших православних громад в світі. Це в той час, коли кількість православних організацій в Україні (15845)[19] тільки трьох основних юрисдикцій в 2005 році[20] на 3631 одиницю ***перевищувала*** кількість православних організацій, що належать Московському патріархату в Росії (12214)[21]. Правда, порівнюючи за кількістю православних віруючих, Україна, без сумніву, поступається Росії більш ніж вдвічі: за результатами різних опитувань, православними себе в Росії оголошують 70-85 млн. її громадян[22], а в Україні – 25-30 млн. українців[23].

Католики і греко-католики України, протестантські громади в питаннях участі в міжрелігійному діалозі активно користаються досвідом своїх деномінаційних центрів. Але і тут ситуація складається непросто. Для УГКЦ, яка як складова частина світової католицької спільноти не може вступити до екуменічних і міжнародних міжрелігійних організацій у зв'язку з особливою позицією Ватикану, який, скажімо, принципово не бере участі в діяльності ВРЦ і КЄЦ, а визнає лише екуменічні контакти паралельного рівня з православними, лютеранськими церквами тощо, самостійна участь в такому діалозі якщо прямо не заборонена, то реально обмежена. Українські ж протестантські церкви (передусім Союз євангельських християн-баптистів і Церква християн віри євангельської) хоч і можуть стати активними учасниками екуменічного діалогу, але рішуче викреслили цю можливість зі своїх не лише поточних, але й перспективних планів. Наприклад, одним з перших рішень утвореного на початку 90-х рр. Українського союзу ЄХБ був розрив контактів із Всесвітньою Радою Церков, де українські баптисти брали участь як частина (до того ж найчисельніша) Всесоюзного союзу ЄХБ.

[19] Порахована за: Релігійні організації в Україні станом на 01.01.2006 р. Статистичний звіт Держкому релігій // http://www.risu.org.ua/ukr/resourses/statistics/ukr2006/

[20] Даних по РПЦ у 2006 р. знайти не вдалося. РПЦ до загальної кількості своїх приходів зараховує всі православні громади, які розташовані на так званій канонічній території РПЦ, а це – Україна, країни Балтії, Молдова, Білорусь тощо. За даними у 2005 р. РПЦ мала 27393 приходів, серед який майже 11000 знаходились в Україні // Див. :
http://www.mospat.ru/index.php?mid=215 та
http://www.risu.org.ua/ukr/resourses/statistics/ukr2006/

[21] http://drevo.pravbeseda.ru/index.php?page=shownews&id=1396

[22] http://www.i-r-p.ru/page/stream-exchange/index-929.html

[23] Порахувано за: Результати загальнонаціонального соціологічного дослідження "Релігія та Церква в сучасній Україні" //www.cdrp.iatp.org.ua/material/religion/research.html та Томка М. Релігія та Церква відродженої нації „ Віра після атеїзму. – Львів, 2004. – С.54.

Як бачимо, міжнародна діяльність багатьох релігійних організацій в Україні залежить від їх релігійних центрів закордоном (Москва, Ватикан та ін.), що створює ситуацію несвободи для українських церков для участі в міжнародному міжрелігійному діалозі.

Крім зумовленої обставинами або певним типом свідомості пасивної позиції самих церков у справі міжнародного міжрелігійного діалогу, й Українська держава, на відміну від Росії, не виявляє зацікавленості в підтримці міжнародних інтересів церкви та її презентацію в світі. Як правило, державні лідери не беруть в свої ділові зарубіжні поїздки першоієрархів православних церков, хіба що як супроводжувальний ескорт в паломницькі візити до християнських святинь. До ініціативи нецерковних громадських інституцій взяти участь у міжнародних міжрелігійних заходах і церкви, і держава в Україні відносяться прохолодно: вони не бачать необхідності в такій діяльності.

Такий підхід до справи не витримує жодної критики. Не можливо очікувати успіху в тих сферах, в яких нічого не робиться. А суспільна потреба в такому міжцивілізаційному, частиною якого, без сумніву, є міжрелігійний, діалозі архіважлива.

Чи мають українські церкви якісь перспективи у світовому процесі порозуміння між релігіями? Так, але ці перспективи поки що туманні і невизначені, особливо для православних церков із-за їх роз'єднаності принаймні на три самостійні Церкви (Українська Православна Церква в юрисдикції Московського Патріархату – УПЦ МП, Українська Православна Церква Київського Патріархату - УПЦ-КП, Українська Автокефальна Православна Церква - УАПЦ) та невизнання їхнього автокефального або автономного статусу Вселенським православ'ям.

Саме тому так обнадійливо звучать повідомлення про певні зміни в сфері міжрелігійного діалогу, ініціатором або учасником якого є українські церкви. Вперше в 2007 році в країні пострадянського простору, в Києві відбулася Генеральна асамблея Конференції європейських Комісій «Справедливість і Мир»[24] на тему: «На шляху до примирення та порозуміння: навчитися на досвіді України»[25], на яку прибули представники 30 держав. Так, проривом на міжрелігійний простір можна вважати участь українських церков у III Європейській Екуменічній Асамблеї[26] «Світ Христов просвічує всіх» в румунському м.Сібіу, яка зібрала понад двох з половиною тисяч представників європейських церков, які входять до КЄЦ і Конференції Католицьких єпископів Європи. Нарешті від України в роботі асамблеї взяли участь греко-католики і православні, але знов таки не спільною делегацією. Треба згадати міжнародний колоквіум у Львові «Екуменізм, міжрелігійні діалоги та фундаменталізм»,

[24] Конференція Європейських Комісій «Справедливість і Мир» – це мережа 29 національних Комісій «Справедливість і Мир», що охоплює Європу від України до Великобританії, від Греції до Швеції.

[25] http://www.risu.org.ua/ukr/news/article;17962/

[26] Докл.: І.Шабан. На шляху до Сібіу //
http://www.ecumenicalstudies.org.ua/ukr/world.news.ukr/sibiu_conf/

організований Інститутом екуменічних студій Українського католицького університету, посольством Франції в Україні та Всесвітньою Радою Церков. 2007 рік став роком проведення «Всесвітньої конференції християн, євреїв і мусульман», на яку очікувалось прибуття біля 200 релігійних і громадських лідерів світу[27]. Зрушення є, але вони поодинокі і несистематичні.

З усього цього фактичного матеріалу треба зробити певні висновки і дати конкретні пропозиції.

Представництво України в її духовних вимірах і релігійних чинниках в міжнародному співтоваристві відсутнє, а політика держави свідомо його ігнорує. Церкви самостійно, без підтримки держави, не здатні подолати перепони у своєму бажанні перебувати в світовому релігійному просторі, оскільки їхні інтереси не захищені нормативно, канонічно, тому потрібна політична воля і бажання влади утвердити релігійну Україну в світі.

Українська Держава не знає, а відтак і не використовує міжнародний потенціал Церков. Все це свідчить на сьогодні про змарновану інтелектуальну, богословську та організаційну потенцію релігій, зокрема християнства, в Україні, про ті невикористані шанси, які надала історія українським церквам.

Але перспектива повноцінної участі українських церков в міжрелігійному діалозі є. І хоча вона тісно пов'язана із вирішенням канонічного статусу цих церков – отримання помісності і визнання останньої Вселенським православ'ям чи Папою Римським, ті теоретичні обґрунтування і практичні кроки, які епізодично здійснюються церквами України, мають стати початком перетворення церков України на повноправних учасників міжрелігійного, в т.ч. і все православного, діалогу.

Україна мала б ініціювати свою присутність в міжрелігійних організаціях, зокрема ВРЦ та КЄЦ. Для цього є всі юридичні підстави. Так, серед членів ВРЦ значаться не тільки певні церкви, але й міжрелігійні екуменічні ради церков окремих країн (Угорщина, Чехія, Словакія та ін.).

Бажано актуалізувати питання присутності українських церков або їх асоціацій в міжнародних організаціях, перш за все ООН, де існує спеціальний Комітет релігійних неурядових організацій, який є однією з трьох сторін Форуму з міжрелігійного співробітництва заради миру, що створений для налагодження взаємодії ООН з релігійними об'єднаннями і є унікальною міжнародною площадкою для діалогу з цивілізаційної тематики.

Це вимагає створення спеціального міжвідомчого інформаційно-аналітичного підрозділу з консультативними функціями на базі державної виконавчої (дипломатичної) або/і наукової (релігієзнавчої) інституції, яка б фахово займалася новим напрямом в українській дипломатії – міжнародні міжрелігійні зв'язки на основі стратегічної концепції їх формування і розвитку з врахуванням міжнародних потенцій державних органів влади, українських церков, громадських організацій для утвердження церковних і державних інтересів в міжнародній політиці.

[27] http://lfilip.uol.ua/entries-edit.php?entries_id=42; http://ukreligieznavst.uol.ua/?category=5966

* * *

Мусульмани Росії обурені прагненням Російської Православної Церкви всупереч Конституції РФ перебрати на себе роль державної. Співголова Ради муфтіїв Росії Нафігулла Аширов направив відкритий лист Патріарху Московському Олексію II, в якому поставив йому прямо питання: „Відколи в Росії повноваження і владу для вирішення долі та майбутнього інших релігій передано представникам РПЦ? РПЦ своїми діями ставить під сумнів конституційний принцип світськості нашої держави, що є фактично замахом на всю державну систему". Приводом для листа послужив випадок в місті Ачинську, коли православний священник самочинно захопив виділену тут владою під мечеть ділянку землі й освятив її для побудови православного храму. В листі-обуренні муфтій зокрема пише ще: „ Ієрархи РПЦ немов прагнуть повернути часи інквізиції, коли іновірців, щонайбільше, лише терпіли… Руйнування єдиної держави починається з порушень малих основ її конституційних норм, а руйнування світської держави відбувається непомітним наступом „священиків" на основи конституції… Чому, власне, простий священик РПЦ, а не державний орган, має вирішувати те, бути чи не бути в Аченську мечеті? Відколи в Росії представникам РПЦ передано повноваження і влада для вирішення долі та майбутнього інших релігій у країні? Відповідь очевидна – ніхто її такими повноваженнями на законній основі не наділяв, вони їх нерідко беруть самі й беруть незаконно!"

Муфтія Аширова обурило також прагнення РПЦ при підтримці влади насадити викладання основ православ'я в школах. „Факультативно вивчати будь-яку релігійну конфесію – це право кожної людини. Нехай РПЦ відкриває свої релігійно-церковні школи – ніхто слова не скаже. Але коли державні школи Росії за рахунок мусульманського платника податків навчають мусульманських дітей чужої для них релігійної концепції – це неприпустимо!".

Генеральна Асамблея ООН прийняла документ, який стосується прав корінних народів, до яких належить нині у світі біля 370 мільйонів людей. В Україні на статус корінних народів претендують кримські татари, кримчаки і караїми. Та й ми, українці, мали б прагнути на цей статус у своїй країні, бо ж прийшлі на наші терени московити, євреї, німці, поляки і деякі інші роблять нас на своїй землі малоросами. А ми, із-за своєї психології меншовартості, легко піддаємося волі цих зайд. І тут правим був Тарас, коли про нас безхарактерних українців писав: „Раби, підніжки, грязь Москви, варшавське сміття…". Більше 20 років тривали дебати в ООН навколо тексту Декларації, бо ж США, Канада і Австралія (можливо що ще більше Росія) бояться своїх аборігенних меншин, які тепер мають право висловити ряд своїх претензій до більшини-завойовника. В Росії вже просинаються поволжські корінні етноси, які заявляють про своє право на буття в історії і висловлюють претензії за виявлений щодо них геноцид „старшого" брата.

АКТУАЛЬНА ТЕМА

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ «КАНОНІЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ»

Дуже дякую редакції часопису „Релігійна панорама” за можливість видрукувати свою розвідку з означеної теми. Із-за обмеження листажу постараюся схематично подати лише стислий огляд проблематики. Відразу ж хочу застерегти, що не говоритиму про питання канонічної території в усій християнській історії, а зосереджуся на українському контексті. Тобто на тих його аспектах, які стосуються, з одного боку, взаємин Церков Київської християнської традиції, а з другого – стосунків між Східною і Західною Церквами на наших теренах. Ці дві сюжетні лінії я хотів би проілюструвати кількома прикладами, що відображають головні етапи та переломні моменти цього історичного розвитку.

Почну із 34-го Апостольського правила, на яке найчастіше покликаються, говорячи про канонічну територію. Згідно з ним, єпископи кожного народу мають знати свого першого. Якщо подивитися, як дія цього правила виявлялася впродовж історичного розвитку Церкви Христової в Україні, то побачимо, що його чинність радше заперечувалася, аніж справджувалася. До нього охочіше апелювали в дискусіях навколо тих чи інших проблем церковного життя, аніж ним керувалися для їхнього вирішення. Натомість, набагато частіше в історії спостерігаємо дієвість іншого середньовічного правила, яке звучить так: «Чия влада – того й віра». Саме цю парадигму, це правило, пристосовуючи до теми нашої статті, я би модифікував таким чином: «Чия влада – того й канонічна територія».

Як відомо, утворена після Володимирового Хрещення Руси Київська митрополія охоплювала землі усієї Східної Слов’янщини, а відтак, принаймні у тих часах, існувала єдність державної та церковної території. Іншими словами, впродовж кількох століть державні кордони Київської Руси визначали межі єдиної єрархічної структури – Руської (а згодом – Київської) митрополії. У період т. зв. роздроблення, із появою окремих удільних князівств, ми вперше в історії зустрічаємось із наміром розділити цю церковну (канонічну) територію та пристосувати межі еклезіяльної юрисдикції до нового адміністративно-територіяльного устрою. І найперша така спроба, як це не парадоксально, походила не з теренів «одвічних сепаратистів і розкольників», якими сьогодні в певних середовищах називають винятково українців, а саме з тих земель, які стали осередком формування окремішньої російської державності. Першим прецедентом цієї тенденції до поділу була спроба утворення незалежної від Києва митрополії князем Андрієм Боголюбським (1155-1174) у другій половині XII ст. Як відомо його батько, суздальський князь Юрій Довгорукий, усе життя мріяв посісти верховний престол Руси у її древній столиці, тричі підкоряв місто і сподівався після смерти залишити у ньому наступником свого сина. Однак Андрієві, за твердженням літопису, «не милий був Київ», він ще за життя батька

покинув його з частиною прихильних до нього бояр і війська та взявся розбудовувати власне князівство на північно-східних окраїнах Руси. Щоб підкріпити своє правління авторитетом духовної влади, він самочинно переніс центр єпархії з Ростова до своєї нової столиці — Володимира-над-Клязьмою, у якому побудував величний катедральний собор, щедро обдарувавши його фактично викраденими з Києва та околиць церковними реліквіями. Більше того, володимиро-суздальський правитель звернувся до Царгороду з вимогою утворити для його князівства окрему, незалежну від Києва, церковну провінцію, покликаючись на відоме вже нам 34-е Апостольське правило, згідно з яким окрема держава повинна мати свого власного церковного предстоятеля.

Цікаво, що Царгород, після детального розгляду Андрієвого клопотання на спеціяльному синоді, в якому взяли участь і київський митрополит, і позбавлений престолу ростовський єпископ, і запропонований Боголюбським кандидат на нового митрополита, відповів категоричною відмовою, заявивши, що з давніх давен на цій території був лише один митрополичий престол у Києві, а тому ніякого іншого престолу творити не можна, покликаячись – знову ж таки – на те саме 34-е правило. Таким чином, ця перша спроба поділу Київської митрополії, ініційована Андрієм Боголюбським, так і не була зреалізована, нещасного претендента на першоієрарха Володимиро-Суздальської митрополії згодом віддали на суд київському митрополитові й четвертували. Це не лише «закрило» саму проблему, але й на якийсь час відбило бажання іншим виступати з подібними «сепаратистськими» ідеями. До речі, саме у відповідь на цю спробу поділу митрополії у титулі київських архиєреїв з’явився додаток «і всієї Руси», щоб підкреслити неподільність її «канонічної території».

Ситуація знову змінилася в період після монгольського нашестя у зв’язку із перенесенням у 1299/1300 рр. осідку київських митрополитів на північ, до того ж таки Володимира-над-Клязьмою. Тепер уже створення окремої митрополії почали домагатися галицько-волинські князі, аргументуючи – знову ж таки – свою вимогу тим, що їхнє князівство є окремою державою, а не частиною Київської Руси, якої *de facto* давно вже не існує. Клапотання у цій справі робив син князя Данила Галицького Лев. Однак лише його спадкоємцеві Юрію Львовичу вдалося в 1303 р. таки отримати згоду царгородського патріарха Атанасія та візантійського імператора Андроніка Палеолога на піднесення Галицької єпархії до рангу митрополичої, з підпорядкуванням їй Володимирської, Луцької, Перемиської, Турівської й Холмської єпархій.

Та все таки, з точки зору Царгороду, цей крок був вимушений, а поділ – небажаний, тому що завжди існувала небезпека виникнення конфлікту між двома церковними юрисдикціями через політичні міжусобиці князів, а це потенційно загрожувало відходом однієї з них від послуху самому Царгородові. Якщо ж врахувати географічну віддаленість та труднощі в комунікації руських земель із Візантією, відсутність їхньої політичної залежности від неї, то зрозуміло чому патріархат завжди орієнтувався на принцип неподільности Київської митрополії, наполягаючи, щоби ці території завжди мали одного (тобто, залежного від Царгороду) митрополита. Це була, так би мовити, «генеральна лінія» Великої

Церква, яка виходила не стільки з історичних чи канонічних підстав, як радше із прагматичних церковно-політичних міркувань. До цього додалася ще й та обставина, що Царгород з часом почав трактувати володимиро-суздальських, а пізніше – московських правителів як можливих правонаступників візантійських імператорів в якості покровителів і захисників вселенського православ'я, в міру того, як сама імперія поволі, але неухильно наближалася до свого занепаду.

Тому то перша Галицька митрополія проіснувала лише до 1347 р., коли її, у зв'язку із вигасанням галицько-волинської династії та на домагання московського князя Симеона Гордого, куди з 1326 р. перенісся осідок Київської митрополії, було ліквідувано «золотою буллою» візантійського імператора Йоана VI Кантакузенеа та знову підпорядковано «святій митрополії Києва й цілої Руси». Відновлена 1370 р. вдруге стараннями (і погрозами) польського короля Казимира III, під владу якого потрапили галицькі землі в середині XIV ст., Галицька митрополія невдовзі знову повернулася під юрисдикцію московських архиєреїв, які з 1401 р. починають титулувати себе «митрополитами Київськими, *Галицькими* і всієї Руси». Подібні (і також недовговічні) спроби утворити окрему митрополію для своїх підданних візантійсько-слов'янської традиції робили й правителі Великого князівства Литовського, до складу якого увійшла більшість українсько-білоруських земель після монгольської навали.

Отже, ми бачимо як із дезінтеграцією Київської Руси землі давньої Київської митрополії виявилися поділеними між трьома більшими державами: Литвою, Польщею і Москвою. Кожна з них, намагаючись утвердити своє панування і підкорити решту земель «київської спадщини», прагнула мати й виключний вплив на «канонічній території» Київської Церкви, а оскілки жодній зі сторін не вдавалося здобути «остаточної перемоги», то й церковним структурам довелося достосовуватися до існуючих політичних реалій. Логіка історичного розвитку та дедалі більші ментально-цивілізаційні відмінності народів, що розвивали духовну традицію Києва у різних соціально-економічних та суспільно-політичних контекстах, неухильно провадили до остаточного поділу давньої «канонічної території» по лінії державного кордону. Каталізатором цього розмежування стали події навколо укладення Флорентійської унії (1439), яку підтримав митрополит об'єднаної на той час Київської митрополії Ісидор та ієрархія і вірні українсько-білоруських земель, але водночас відхилила світська та церковна верхівка Великого князівства Московського. При підтримці князя Василія II, який усунув Ісидора з престолу і ув'язнив його «за зраду», єпископи з теренів, залежних від Москви, у 1448 р. проголосили автокефалію своєї Церкви, самочинно обравши нового митрополита. Його наступники на престолі прийняли й новий титул «митрополитів Московських і всієї Руси».

В такий спосіб Київська Церква була розділена на дві окремих митрополії, хоча з цим у Царгороді ще довго не могли змиритися, призначаючи до Києва митрополитів з давніми повноваженнями (яких вони практично не могли реалізувати) та докоряючи московитам за розкол і сваволю (чим ті, в свою чергу, не надто переймалися). Такий статус Московської Церкви: канонічно невизнаної автокефалії зі своєю, відокремленою від Церкви-матері, територією

формально тривав до 1589 р. Скориставшись перебуванням царгородського патріярха Єремії II, Москва домоглася фактичного визнання своєї автокефалії; більше того, отримала і вищий ієрархічний статус – статус патріяархату. Однак цікаво, що першим актом, який патріарх Єремія видав, вирвавшись за межі «канонічної території» Московської держави, була грамота, якою він однозначно й категорично заявив, що Київська митрополія залишається у лоні Царгородського патріархату і що новостворений Московський патріархат на цю територію жодних прав не має. Таким чином, цим юридичним актом було остаточно узаконено, що кордон між Московською державою і Річчю Посполитою є кордоном між двома «канонічними територіями» православної традиції - Московським патріяархатом і Київською митрополією Царгородського патріархату.

Нова проблема з територією (говоритимемо винятково про Київську митрополію, залишаючи осторонь Московський патріархат) з'являється у зв'язку з укладенням Берестейської унії (1596). Різні концепції церковного поєднання та різне сприйняття укладеного в Римі й ратифікованого частиною єпископату та духовенства в Бересті унійного акту призвели до того, що лінія розколу цього разу пролягла не за якимись геополітичними координатами, а в межах однієї державної території відповідно до власне церковного підпорядкування: поділ відбувся на тих, які воліли залишатися під омофором царгородського патріарха, і на тих, які хотіли змінити цю юрисдикцію на римську. Звичайно, що різниця поглядів ще не відразу означала наявність двох різних Церков. Ця складна, сумна і трагічна історія конфесійного поділу мала кілька етапів свого розвитку. Спочатку це була богословська полеміка, судові тяжби й сеймові баталії з наміром переконати іншу сторону відмовитися від своїх «блудів» та навернутися з «хибного шляху». У 1620 році, після висвяти єрусалимським патріархом Теофаном III нового митрополита та єпископів на ті престоли, які посідали унійні владики, з'являються дві паралельних ієрархії, предстоятелі яких носять той самий титул – митрополита Київського, Галицького і всієї Руси – та канонічно вважають «своєю» ту саму територію, хоча реально здійснюють свої повноваження лише в стосунку до тих, хто визнає їхню юрисдикцію. В 1632 році польський король Володислав VI, бажаючи припинити суперечки про канонічність тієї чи іншої єрархії та законність претензій сторін на ту чи іншу територію вирішує справу за іншим імперським принципом: «поділяй і владарюй», офіційно визнаючи обидві митрополії – унійну і православну, закріпивши за кожною з них певні єпископські престоли, монастирі та храми.

Звичайно, що королівське рішення аж ніяк не припинило релігійного протистояння в українсько-білоруських землях. Більше того, на нього наклалися інші соціально-економічні, етно-культурні та державно-політичні конфлікти, внаслідок яких у 1654 р. центральна і східна частина України під час козацького повстання під проводом Богдана Хмельницького перейшла під «високу руку єдиновірного московського правителя». Невдовзі й та частина православної Київської митрополії, яка опинилася під пануванням Росії, була підпорядкована Московському патріархатові (1685/1686) на засадах, далеких від канонічности,

що й досі дає підставу Царгородові оспорювати легітимність цього акту. Але навіть якщо прийняти його за доконаний факт, то все ж варто наголосити, що під церковну зверхність Москви перейшла не вся митрополія, а лише сам митрополит (обраний також за досить сумнівних обставин) і ті території, які належали Російській державі (цебто Лівобережжя та саме місто Київ з околицею). Натомість, інша частина митрополії (на Правобережжі) і далі вважалася канонічною територією Царгородського патріархату, а київські митрополити чи адміністратори управляли нею як екзархи царгородського патріарха для тих єпархій, які залишалися під державною владою Речі Посполитої.

«Канонічну територію» Київської митрополії Москва дуже швидко «обустроїла» по-своєму. Відразу ж після Переяслава з-під юрисдикції Києва було забрано білоруські єпархії та Чернігівську архиєпархію і підпорядковано їх безпосередньо Москві. У 1687 р. київським митрополитам було заборонено вживати в титулі додаток «і всієї Руси». Згодом від самої митрополичої єпархії було відокремлено її південну частину та утворено Переяславську єпархію. Таким чином, давня Київська митрополія на землях під російською владою із помісної Церкви свого права була перетворена в звичайну регінальну структуру іншої Церкви – Російської – та знаряддя русифікаторської політики царської держави.

Як реакція на маргіналізацію та «зросійщення» української православної традиції на Лівобережжі і в самому Києві, на українських землях під польською владою (і не без її сприяння) поступово відбувається перехід на унію і приблизно на початок XVIII ст. ми знову маємо ситуацію, коли кордон між Річчю Посполитою і Московським царством стає кордоном між різними церковними юрисдикціями (цього разу ще й різної конфесійної належности): між унійною Київською митрополією, з'єднаною з Римом, та Московським патріархатом із «розчиненою» в ньому православною Київською митрополією.

Ще з більшою послідовністю принцип «чия влада – того й віра» виявлявся у ставленні російської державної та церковної верхівки до Унійної Церкви. Кожного разу, як із ослабленням Речі Посполитої та її поділами царська імперія поширювала своє панування на суміжні українсько-білоруські землі, це тягло за собою насильницьке переведення «уніятів» на одержавлене російське православ'я (1768-1796 – Правобережна Україна, 1839 – Західна Білорусь і Північна Волинь, 1875 – Холмщина й Підляшшя) та відповідне розширення «канонічної території» Російської Православної Церкви. Кожного разу таке перепідпорядкування здійснювалося під гаслом «повернення в лоно Церкви-матері», хоча фактично було звичайнісіньким прозелітизмом, слідів якого у Москві звикли шукати де завгодно, лиш не у власній історії та практиці. Адже, не можна *повернутися* туди, де ти *ніколи не був*! Якщо б «уніати» на Правобережжі й насправді хотіли кудись повернутися, то хіба що до того стану, в якому була їхня Церква перед унією, цебто – до Київської митрополії Царгородського патріархату. Натомість їх не лише «навернули» до іншої конфесії, але й прямо підпорядкували Москві, змінивши при цьому характерні риси їхнього церковного

життя та перекроївши навіть межі єпархій, щоб цей зв'язок із давньою традицією розірвати остаточно та «обустроїти» її на російський синодальний кшталт.

Подібну модель намагалися застосувати і для «навернення» галицьких греко-католиків під час Першої світової війни, хоча до того російська ієрархія ще визнавала, що ці терени, принаймні формально, мали б належати до канонічної юрисдикції Царгороду. Адже ще у 1910 р. волинський єпископ (пізніше - архиєпископ) Антоній (Храповицький) отримав від царгородського патріарха Йоакима III право бути екзархом для тих вірних, які в Галичині мали б перейти з унії на православ'я. Звичайно, що під час війни та окупації краю російськими військами про ці «формальності» ніхто вже не згадував, а царська адміністрація разом із церковними «місіонерами» займалися відвертим насадженням православ'я синодального штибу.

За цією ж імперською схемою діяла і радянська влада, сприяючи розширенню «канонічної території» Російської Православної Церкви шляхом ліквідації унії та переведення під юрисдикцію Москви православних (чи «оправославлених») вірних на тих землях, які були приєднані до Радянського Союзу внаслідок Другої світової війни. Тут уже зовсім не йшлося ні про які канонічні чи взагалі церковні підстави і навіть не згадувалося про Правила апостолів, бо тоді найбільшим «рєвнітєлєм православія» і «собірателєм зємєль» для Московського патріархату довелося б визнати недовченого семінариста та професійного атеїста Йосифа Сталіна. Натомість послідовно і брутально втілювався принцип: де є Радянська держава, там має бути лояльна (і послушна) до цієї держави Церква. Якщо логіку тоталітарного режиму ще якось можна зрозуміти (але не оправдати), то незрозуміло, якою логікою керується провід Московського патріархату, який ще й досі наполягає на «канонічності» насилля над сумлінням віруючих. В результаті маємо сьогодні таку ситуацію, «яку маємо»: РПЦ вважає всю територію колишнього СРСР своєю монопольною «вотчиною» без огляду на те, як, коли, за яких історичних обставин та на підставі яких церковних канонів ті чи інші землі туди входили. Складається враження, що ієрархія цієї Церкви ще й досі живе в «непорушному Союзі», або, принаймні, не покидає надії на відновлення і колишньої імперії, і свого монопольного статусу.

Що стосується проблеми «канонічної території» в історичних взаєминах християн східної та західної традиції на замлях сучасної України, то тут ми змушені обмежитися лише кількома моментами. З джерел знаємо про присутність латинників у Київській Русі ще навіть до її офіційної християнізації. Згодом були засновані окремі монастирі, храми та парафії латинського обряду. Однак ієрархічні структури починають з'являтися щойно після того, як українські землі опиняються під владою Польщі та Литви. Зокрема, вже король Казимир III (правив до 1370 р.) пропонував папі Клементію VI заснувати у підкореній ним Червоній Русі окрему латинську митрополію з сімома єпископськими катедрами. Цей намір вдалося частково реалізувати у 1375 р., коли буллою папи Григорія XI (1370-1378) «Debitum pastoralis officii» було канонічно засновано Галицьку римо-католицьку архиєпархію та вікарні єпископства у Володимирі, Перемишлі й Холмі, де передбачалося, відповідно до

постанов IV Латеранського собору (1412), усунути від церковної влади «схизматицьких наставників», а вірних східної тридиції підпорядкувати юрисдикції латинських ординаріїв. На практиці ж становлення єпархіяльної мережі латинників усюди, окрім Галицької архиєпархії, відбувалося паралельно до існуючих давніх єпископств візантійсько-слов'янської традиції. Тобто, на наших землях чи не вперше в історії закріпився феномен, який тепер у канонічному праві називають «подвійною ієрархією», коли всупереч давньоцерковному правилу «одне місто – один єпископ» архипастирську відповідальність на одній і тій самій території здійснювали два архиєреї різних обрядів. При чому, Латинська Церква, займаючи привілейоване становище і користуючись підтримкою державної влади, ніколи не визнавала легітимности й рівноправности ієрархічних структур східної традиції. Руських єпископів у кращому випадку вважали вікаріями для окремого обряду, але не повноправними ординаріями. У тогочасних офіційних документах їх навіть називали не *episcopus*, а *vladice*, священиків – не *parochus*, а *popones*, а храми – не *ecclesia*, а *synagoga*. Така термінологія відображає сприйняття усього східного як чогось другорядного, меншевартісного. В основі ж такого трактування лежала офіційна римська доктрина «вищості латинського обряду».

Ситуація докорінно змінилася після переходу західноукраїнських земель під владу Габсбургів. Австрійські правителі визнали канонічну самостійність єпархій східної традиції та юридично урівняли їх предстоятелів і душпастирів в усіх правах із латинниками, а отже й визнали їхню юрисдикцію на певній території. Однак, з точки зору католицького церковного права, ця проблема ще довго залишалася невирішеною. В 1863 р. при посередництві Риму було укладено так звану конкордію, тобто угоду про міжобрядові стосунки у Галичині, за якою нарешті було визнано певні права єпископств східної традиції, але вони й далі не вважалися окремою Церквою, а лише іншим обрядом.

Нову сторінку відкрив II Ватиканський собор у 60-х рр. XX ст., який визнав Східними Церквами право помісности і їхньої рівности з римо-католиками в усіх відношеннях, в тому числі й право мати не лише свою еклезіяльну, літургійну та канонічну традицію, але й розвивати власне богослов'я.

На завершення можемо підсумувати, що впродовж історії питання канонічної території і претензій на цю територію дуже тісно було пов'язано з питанням політичної влади. В сучасному світі, при теперішніх обставинах, на перше місце постають питання розбудови громадянського суспільства, пріоритету прав особи над правами будь-яких спільнот. Дивлячись із цієї перспективи, «канонічною територією» віри стає душа, серце кожної окремої людини. Саме за цю «територію» усім без винятку Церквам сьогодні й варто було б поборотися.

Олег Турій,
Директор Інституту Історії Церкви
Українського Католицького Університету (Львів)

НОВИНИ РЕЛІГІЙНОЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Беднарчик Т., Безверхий О., Пірус Т. Громада Української Національної віри ім. Лесі Українки. –Вінниця, 2006. Праця присвячена описанню історії створення, розвитку і діяльності одного з основних діаспорних центрів рідновірів в Канаді. Течія заснована трьома українками – Надією Гірняк. Мирославою Кумпан та Ладою Дуб під проводом Духівника Володара Гайдайчука.

Religion Past and Present. Encyclopedia of Theology and Religion. A – Bhu. Edited by: H. Betz, D. Browning, B. Janowski, E. Jungel. - Leidden-Boston, 2007. Бібліотека релігієзнавця має лише Preview цієї Енциклопедії. Вартість її з пересилкою до 400 доларів. Ми не маємо коштів, щоб її закупити. Див.: www. brill. Nl

Воскобойников В.М. Иллюстрированная православная энциклопедия. Толкование символов и обрядов. Описание главнейших православных святынь. – М., 2007. Книга дає інформацію про історію і основи православ'я. Із її підзаголовків видно, що з книги можна дізнатися про православні обряди, свята, святих, церковних діячів, святині. Енциклопедія висвітлює й новітні події конфесії. Видання має кольорові ілюстрації. (http:// shop. Bambook. Com).

Лактионов И. История ересей.- М., 2007. Книга присвячена історії єретичних вчень від гностиків до альбігойців. До неї ввійшли праці багатьох видатних дослідників феномену, зокрема Карсавіна і Веселовського.

Николь Д. Мир Ислама. – М., 2007. Читач знайде в цій книзі цікаві оповіді про історію ісламу як світової релігії, розмірковування про його вплив на світову культуру, науку і мистецтво.

Синицин Ал-др. Тайна человека. Человечество на перекрёстке цивилизаций и миров. – М., 2007. На основі генетичного аналізу категорій матерії духу, душі і плоті, взятих в контексті проблеми існування людини, з'ясовується, як влаштована людина, яка мета, призначення і сенс її життя, що потрібно знати за умов переходу людини і всього людства до нового етапу духовного, морального й інформаційного розвитку, державного будівництва і всього світопорядку на нашій планеті

Религиоведение. - 2007. - №3. Черговий науково-теоретичний часопис релігієзнаців РФ вміщує, що є його особливістю, низку статей з історії релігії взагалі й Росії зокрема, а також з історії релігійної філософії. Є цікаві статті із філософії релігії, зокрема стаття Д. Пивоварова про мову релігії, Т. та Р. Стевреєдєвих про реліігію в аспекті віртуальної реальності, Д.Субботіна про співвідношення релігійної і міфологічної свідомості, Є.Васильєвої про розмежування понять культ і секта, К. Робінсона про стан свідомості в процесі смерті та ін. Сайт часопису: http:// www. amursu. ru / religio

Шаллер Джон. Книга книг. Короткий вступ до Біблії. – К., 2007. Дискета, яку має Українська Лютеранська Церква, вміщує матеріал про Старий і Новий Завіти Біблії. В додатку є текст про сувої Мертвого моря, статті про переклади Біблії українською мовою.

СТОРІНКА КОНФЕСІЇ*

ХАСИДИЗМ*

Хасидські течії. Течії, які називали себе хасидами (благочестивими), виникали в іудаїзмі неодноразово. Так, хасидами називали тих, хто під час гонінь Антіоха Епіфана в II столітті залишався вірним іудаїзму. Хасидськими називалися також деякі іудейські спільноти в Німеччині в XII-XIII століттях. Тут

хасидський рух виник серед єврейства під впливом хрестових походів, гонінь на іновірних. Хасидизм формував у єврея постійну готовність до страждань і мучеництва за віру. Ідеологів ідеалу єврейського способу життя називали „хасидей Ашкеназ" – благочестиві з Німеччини. Особливо популярним хасидський рух на німецьких теренах був у 1150-1250 роках і пов'язаний він з іменами Єлазара бен Єгуди з Вормса, Шмуеля Хасида і його сина Єгуди Хасида. Вони прагнули пов'язати теологію з життям, повсякденням людини, закликали активно жити, а не займатися очікуванням Месії. Хасид в їх розумінні – це особа, яка живе у відокремленні від світських проблем, духовно заглиблена, з доведенням свого альтруїзму до абсолюту.

Останню і найбільш масову форму хасидизму часто називають українською. Виникає вона на Поділлі і Волині у середині XVIII століття. У межах невеликого географічного простору і за вражаюче короткий термін тут з'являється ціле сузір'я святих-містиків, названих цадиками, кожен з яких володів яскравою індивідуальністю. Неймовірна інтенсивність, з якою виявлялося у хасидизмі творче релігійне відчуття у період між 1750 і 1800 роками, викликала до життя велику кількість істинно самобутніх релігійних діячів. Вчення Бешта, що отримало назву хасидизм, у найкоротший час охопило широкі маси населення України, Білорусії, Бесарабії, а також почало розповсюджуватися за межі Російської імперії. Нині воно поширене у всьому світі. Незважаючи на те, що вже серед другого і третього покоління

* В кожному новому числі часопису "Сторінка конфесії" надається новій релігійній течії.
* Автори тексту – професор А.Колодний та В.Андросова.

послідовників Бешта з'явилися різні напрями та інтерпретації хасидизму, все ж можна говорити про єдину філософію цього вчення.

Бешт як засновник й ідеолог хасидизму. Засновник хасидизма Ісраель бен Еліезер, більш відомий під ім'ям Ісраель Баал Шем Тов (в перекладі – „Володар доброго імені", скорочено - Бешт), народився у 1700 році у бідній сім'ї в прикордонному містечку Окупе між Польщею і Валахією. Рано осиротів, погано вчився в хедері, відзначався відлюдністю й мрійливістю. В 12 років стає помічником меламеда. В його завдання входило забирати дітей з хедера до синагоги і навчати їх там молитвам. З часом він став прислужником у синагозі.

Значну частину років свого життя Бешт провів на Поділлі. У віці 36 років він відкрився світу як великий вчитель і цілитель, був невтомним у пропаганді свого вчення. Проїхавши майже всі міста й містечка Волині та Поділля, „добрий Баал Шема", як його називали, повчав людей, був незаперечним радником у їх бідах. Але про зміст його проповідей знали і цікавилися євреї не тільки цих регіонів, а й Галичини, Трансільванії, Словаччини, Білорусі і Польщі. Чудова природа Карпат вабила Бешта і спричинила поселення рабе в печері на Покутті між Косовим і Кутами (нині – Івано-Франківська область). Тут він багато молився. Розмірковував, а заодно збирав лікарські рослини й лікував ними людей. Бешт вчив, що служіння Богу досягається не вивченням Тори чи Талмуду, а щирою молитвою, ретельним виконанням всіх релігійних заповідей та благочестивою поведінкою. Метою буття людини є віднайдення в повсякденному житті творчої божественної іскри, через яку вона може наблизитися до Бога та злитися з ним, рятуючи в такий спосіб світ від гріха й падіння. В 1740 року рабі Ісраель приїздить до Меджибожа (нині - Хмельницька область), де провів 20 років свого життя. Помер він у 1760 році й похований тут на місцевому кладовищі. Упорядковане поховання Бешта є нині об'єктом паломництва його послідовників зі всього світу.

Бешт не залшив після себе якихось творів про зміст свого вчення. Учень його Арон з Апат зібрав лише записи повчань свого вчителя й видрукував їх під назвою „Вислови" вже після смерті Ісраель Баал Шем Това. До них належить „Катер Шем Тов" (Вінок доброго імені) у 2-х частинах, вперше видрукуваних в 1784 і 1795 роках, та „Заповіт Бешта", що з'явився у видруці в 1793 році.

Перше покоління хасидів. Період з 1736 року, коли Бешт почав проповідувати своє вчення, і по 1760 рік отримав в історіографічній літературі найменування першого покоління хасидів. Хасидизм цього періоду ще не можна вважати релігійним рухом. Питання про те, наскільки широко рабин Ісраель Баал Шем Тов був відомий своїм сучасникам як популярний проповідник і цілитель-чудотворець, до цього дня залишається спірним, але дослідження переконливо доводять, що своє містичне віровчення Бешт передавав лише вузькому колу послідовників, яке складалося переважно з каббалістів, що займалися елітарними духовними практиками задовго до знайомства з ним. Деякі із сподвижників Бешта передавали його таємну доктрину своїм учням, але кількість його прихильників, аж до самої смерті рабі Ісраеля, залишалася незначною.

Вчення Бешта появилося саме тоді, коли постала велика потреба в релігійній реформі, з'явилося невдоволення діяльністю відірваних від повсякденних потреб життя вчених-талмудистів. Рабе повчав, що існуюча на землі соціальна нерівність не повинна позначатися на відносинах „людина – Бог". Справжнім праведником для нього поставав не той, хто постійно зайнятий сакральним текстом, а той, хто діяльністю своєю втілює Закон Божий у життя. Бешт виступив проти педантизму талмудистів й рекомендував замість читання Талмуду читати різні книги з моральними повчаннями.

Згідно вчення Бешта, істинна віра полягає і щирому благочесті, душевній чистоті та гарячій молитві. Талмудистська освіченість та прискіпливі слідування настановам Тори й Талмуду слугують лише засобом виникнення щирої віри. „При виконанні заповідей, -повчав Бешт, - хай віруючий не звертає увагу на зайві дрібниці, бо це є замисел лукавого, щоб залякати людину складністю обрядів, вселити тугу в її серце і тим самим перешкодити з бадьорістю служити Богові".

Бешт дорікав рабинів за їх надмірний педантизм. Одному рабині він сказав: „Ти даремно свариш євреїв. Подивись: бідний єврей бігає весь день, щоб у поті лиця заробити собі кусок хліба. Але як тільки настає вечір, він уже, переляканий, кидає всі свої справи і, боячись пропустити час молитви, забігає у ближній будинок, щоб хоч поспішно помолитися. Він молиться і від своєї життєвої затурованості не знає, що шепчуть його вуста, а водночас там, на небесах, весь хор ангелів збуджується, коли до них доносяться слова цієї молитви" (Цит. за: Беленький М.С. Иудаизм. – М., 1966. – С.135-136).

Надмірні талмудичні приписи були замінені Бештом простими богослужіннями. Здійснюючи реформу в молитвах, Бешт, а потім його прибічники, відмінили численні вставки до них (піютім), перестали дотримуватися вказівок щодо часу, форми і порядку проведення молінь. Послідовники Бешта приходили щосуботи увечері у спеціальні кімнати – штібелі („скромне помешкання"), де співали пісні каббалістичного змісту, а цадик, імпровізуючи, їм переповідав, коментуючи, зміст окремих розділів „святого письма".

Центральною ідеєю вчення хасидизму є принцип абсолютного всебожжя. „Діяльне, творче начало завжди приховане в діяннях, в творінні, - говорить Бешт. – Світ у всьому його різноманітті створений нібито із самого Бога і водночас невідокремлений від нього, подібно тому, як складка у платті зроблена із самого плаття і в ньому залишається. Світ із Бога і в Бозі". Поза Богом і окрім нього немає чогось іншого у світі. Природа є своєрідною еманацією його потенцій. Людина і її думки та діяльність також є виявами самого Бога. Відтак саме в такий спосіб треба наближатися до Бога. Шлях до нього – молитва. „Все, чого я досяг,- твердить Бешт,- я досяг не шляхом вивчення Тори, а завдяки молитві".

Хасидизм, як це слушно відзначає дослідник іудейської релігії В.Єленський, „не скасував жодної з наріжних засад іудаїзму і не піддав їх кардинальній ревізії. Він не послабив месіанських очікувань, але проголосив, що

саме ця мить може виявитися вирішальною у справі спасіння кожної окремої душі і в наближенні всього народу до обіцяного визволення. Демократизм нового вчення, його релігійний темперамент (бо ж Бешт закликав служити Богові радісно) та містична напруга, що впали на підготовлений грунт, сприяли надзвичайно швидкому поширенню хасидизму, який у досить стислий термін охопив третину світового єврейства" (Історія релігії в Україні. –К., 1999. – С. 426).

Новий період історії хасидизму. Наступний період історії хасидизму припадає на 1760-1772 роки. У цей час жив один з найвидатніших учнів Бешта рабе Дов Бер з Межиріча (1710-1772) – великий Маггид, „рабі усіх синів діаспори". Завдяки Беру Межирічському хасидизм оформився письмово. Центр хасидського руху Дов Бер переносить з Поділля на Волинь. Тривалий час вчені вважали, що після смерті рабі Ісраеля саме Дов Бер став загальновизнаним лідером хасидів. І хоч у наші дні багато серйозних дослідників спростовують цю точку зору, проте вищезгаданий проміжок часу, як це було і раніше, прийнято розглядати як особливий етап в історії раннього хасидизу.

Дов Бер відзначався замкнутістю і строгістю. Відомий єврейський філософ Соломон Маймон, який в дитинстві захоплювався хасидизмом, розповідає, що одного разу він був присутній на зібранні послідовників вчення в домі Бера. Один із запрошених прийшов із запізненням. Коли Дов Бер дізнався, що причиною запізнення було народження його дружиною доньки, то крикнув із зневагою: „Доньки! Його треба випороти!". Нещасний ніяк не міг зрозуміти, чому це він має страждати за народження дочки. Якісь його аргументи у своє оправдання при цьому не допомогли. Його дійсно під сміх присутніх і заклик Дов Бера: „Ну, брати, служіть Богу з радістю!"сильно побили (Еврейская библиотека. –Том 2. –СПб, 1872. – С. 270-271).

Послідовники Бера могли бачити його лише в святкові дні. Після себе, як і Бешт, він не залишив ніяких письмових праць. Заслугою Дов Бера в хасидизмі є розробка вчення про цадиків (праведників). Возвеличуючи їх, Бер відзначав, що „розум зосереджується саме у праведниках".

Після смерті Дов Бера хасидизм розділився на дві течії. На теренах України в хасидизмі переважав містичний духовний аспект. Один із правнуків Бешта Нахман Брацлавер (1772-1810) проповідував необхідність постійної особистої духовної практики з метою позбавлення від егоїстичної волі, яка складалася із системи молитв, постійного благодійництва та спеціальних вправ із підтримки радісного стану духа.

Те, як хасиди прагнули поширювати свої погляди на шляхи спасіння, призвело до того, що їх організації стали нагадувати містичні групи в чомусь подібні до індуїстських чи буддійських спільнот. Начолі їх стояли цадики –

авторитетні проповідники, які нібито пізнали божественні таїни. Вважалося, що цадик напряму підтримує зв'язки з божественними силами і може зрештою долати всі перепони матеріального світу й творити різні чудеса. З часом ці „релігійні вожді" стали сприйматися як „живе втілення Тори". Ось що про цадиків писав Бер Межирічський: „ Цадик об'єднує небо і землю, він є основою світу". Прирівнюючи цадика до Бога, він повчав: Бог, мовляв, з нічого створив матеріальний світ, цадик же здобуває з грубих матеріальних тіл „божі іскри" і підносить їх до джерела. І далі: „Бог створив світ для того, щоб цадики мали задоволення від керування ним".

Поруч з цим хасидське вчення проголошувало, що кожний правовірний єврей, дотримуючись законів, може стати цадиком. Саме таке підкреслювання таємничої рівності людей перед Богом приводило хасидів до утвердження ідеї соціальної справедливості.

Поява ХаБаД – нового хасидського руху. У XVIII столітті духовний центр іудаїзму знаходився в Литві у місті Вільно (Вільнюс). Литва поставала як *Країна Ізраїль у вигнанні*, а Вільно – *литовський Єрусалим*. Саме тут відомий іудейський теолог Залман Шнеєрсон (1747-1812) поглибив раціональні аспекти проповідей Бешта. Прихильники раціональних тлумачень проповідей Бешта об'єдналися в хасидську течію ХаБаД (абревіатура з гебр.: hokma - премудрість, binah - осягнення, daat – розуміння, знання). В своїх релігійно-філософських працях Залман поєднав містику Каббали та інтелектуальні традиції рабинів при витлумаченні Тори і Талмуду. Він обгрунтував думку, що досягнення стану злиття з Богом можливе не через містичне озаріння, а через інтелектуальне самопізнання. Поступово в ХаБаД-хасидизмі утвердився культ сакрального знання, яке передане священними текстами Тори і Талмуду. Залман, який називав себе ребе (рабином), а не цадиком, став засновником династії духовних вчителів ХаБаД-хасидизму. Це викликало невдоволення ортодоксальних рабинів. За ініціативою Віленського гаону кагальний суд Вільно в 1772 та в 1797 роках наклав херем (прокляття) на послідовників Залмана.

За підступними доносами старшин віленського кагалу до російської влади, в яких говорилося про нібито значну фінансову підтримку Шнеєрсоном Наполеона, рабе двічі арештовували і він відбував покарання в Петропавлівській фортеці Санкт-Петербургу. Лише після особистого ознайомлення із вченням ХаБаД-хасидизму Залмана імператор Павло I, не знайшовши „чогось розпусного у побуті і звичаях євреїв цієї секти", дав наказ звільнити його.

У цей період хасидизм з союзу декількох невеличких містичних братств перетворюється на помітний релігійний рух. Хасидське керівництво децентралізується, кожний цадик здобуває більшу свободу у своїй діяльності. З'являються перші двори цадиків, які відіграють роль центрів з вивчення і розповсюдження хасидизму. Саме

через систему таких дворів-шкіл хасидизм набуває популярності. Вшанування цадиків набирає гіпертрофованих, навіть дратівливих форм. Все це сприяє появі серед євреїв антихасидської пропаганди, організації і поширення груп міснагдім (протистоящих). Дійшло до того, що в 1722 році у Бродах щодо хасидів була використана херема (анафема). Гаон Ілля Віленський навіть закликав „розтрощувати їм голови". Ортодоксальні рабини проводили антихасидські з'їзди, грабували майно „сектантів", прилюдно спалювали їх тіори, закликали переслідувати й знищувати віровідступників як „нечистих тварин". У багатьох містах влаштовували погроми прихильників хасидизму, вони оголошувалися поза кагальними законами.

З благословення віленського рабина Іллі кагальний суд в 1772 році не тільки піддав анафемі віровідступників-сектантів, а й закликав всіх міснагдімів до активного протистояння їм, недопущення до керівництва іудейськими громадами прихильників хасидизму. В циркулярі, прийнятому на нараді раббинів і керівників кагалів у 1796 році під керівництвом того ж Іллі говорилося про необхідність боротьби „проти зграї злих людей": „Вони порушили закони, відкинули ухвали свого творця і коять в божественному вченні відкриття, що не відповідають істині… Потрібно всенародно карати скорпіонами цих безумців для їх же виправлення. Хай ніхто не зжалиться над ними і не приютить їх. Хай товариство лицедіїв залишиться всіма відкинутим".

Боротьба ортодоксального рабинату із цадиками має тривалу історію. Твердження, що вона припинилася ще в XVIII столітті, не має під собою реальних підстав. Так, в 1797 році за доносом перших було ув'язнено главу білоруських хасидів Залмана. Це тільки в XX столітті поширення атеїстичних вчень і встановлення Радянської влади посприяли зближенню різних течій іудаїзму. У видрукуваній в 1903 році Л.Гордоном книжечці „Хто такі хасиди?" автор вже за заслугу хасидів виставляє збереження ними іудаїзму. Нова течія, наголошував автор, „паралізує раціоналізм", „як засіб боротьби проти атеїзму, вона надає єврейському віровченню чималу послугу". Один із Ленінградських рабинів у 1931 році заявив: „Віднині ми не повинні більше ділитися на хасидів і міснагдів".

В першій половині XX століття хасидський рух переміщується в центральноєвропейські країни – Польщу, Румунію, Угорщину та деякі інші регіони. В центральноєвропейських країнах їх тоді жило до 300 тисяч.

Поява любавичського хасидизму. У 1803 році хасидам, за умови, що кагальне самоврядування буде загальним для всіх членів спільноти, було дано дозвіл на будівництво своїх синагог і обрання власних рабе. Третій рабе Мендель Любавічер вибрав під центр течії місто Любавичі в Білорусії. Тут була зібрана знамента бібліотека Любавичівського ребе. Звідси й пішла друга назва ХаБаД-хасидизму - любавичський хасидизм (Рижкова С.А. Типологія релігій. – К.. 2005. – С. 307-308).

В XVIII-XIX століттях найчисельніші хасидські громади були у Волинській, Катеринославській, Київській, Вітебській, Могильовській, Полтавській, Херсонській та Чернігівській губерніях, а також в Бесарабії і на

Буковині, в Білорусії і Литві.. Хасидизм також поширився серед єврейського населення Румунії, Австро-Угорщини, деяких інших країн.

На початку XX століття містичні духовні аспекти українського різновиду хасидизму були систематизовані польським рабином Іцхаком Брейтером (1886 – 1940) в книзі „Порядок дня". Після Другої світової війни брацлавські хасиди, які вшановували цадика Нахмана, виїхали переважно до Ізраїлю і США.

Вірність традиціям іудаїзму. Хасидизм – це найпоширеніша течія в сучасному іудаїзмі. Виникає питання: чому? Хасидизм не створює ані якоїсь своєї нової концепції, ані пропоную нове священне письмо, але він дає новий погляд на традиційні цінності іудаїзму. Можливо, хасидизм є спробою зберегти елементи каббали, які могли б викликати відгук у душі кожної людини. Хасидзм позбавлений месіанської напруги, що була притаманно попереднім течіям в іудаїзмі. Він взагалі продумано нейтралізує месіанський елемент. Характерно, що надія на пришестя месії і віра у викуплення, не зникли з хасидских сердець. Таке твердження було б невірним.

Можна сказати, що немає жодного позитивного елементу єврейської релігії, який би був повністю відсутній у хасидизмі. Хасидизм переосмислює і доповнює іудейську традицію. Так, у хасидизмі виникає нова форма есхатології – схильність до індивідуального спасіння. Ця нова тенденція есхатологічного вчення абсолютно не характерна для попереднього іудаїзму. Виникає нова ідея: служити Богу в галуті, тобто вигнанні, за межамі Святої Земля – легше, ніж в Ерец Ісраєль. Мабуть цей елемент вчення сприяє поширенню хасидизму у багатьох країнах і на різних континентах, а не лише у релігійному Ізраїлі.

Хасидизм постає як спроба відродити світ ранньої каббалістичної містики, з одного боку, і спроба реформувати її – з іншого. У хасидському вченні теософія зі всіма її складними теоріями перестає бути фокусом релігійної свідомості. Важливим стає лише шлях, містика особистого життя. Хасидизм – це практична містика, що досягла свого зеніту. Майже всі каббалістичні ідеї в ньому пов'язані з цінностями, специфічними саме для індивідуального життя, всі ж інші - стають просто беззмістовними. Особливо виділяються ідеї і концепції щодо зв'язку індивідууму з Богом. Серед них центральне місце займає концепція двейкут.

Самобутність хасидизму обумовлена тим, що містики, які досягли своєї релігійної мети – пізнали таємницю дійсного двейкута («приєднання до Бога»), звернулися до народу зі своїм містичним знанням. Замість того, щоб зберігати це як таємницю, вони почали вчити всіх бажаючих. Це революційних підхід в іудаїзмі, адже раніше вивчати кабалу могли лише одиниці. Тепер це вчення стало доступним. Більш того, завдяки йому можна побачити тих, хто йде цим містичним шляхом.

Для характеристики хасидского руху істотне значення мають наступні моменти:

- концепція цадика – людини, яка досягла найвищих висот служіння Богу;

- тяжіння до релігійного відродження (містична ідеологія запозичується з каббалістичної спадщини);
- акцентування на емоційному виконанні міцвот (заповідей Бога);
- доктринальні основи іудаїзму переосмислюються з особистістної точки зору;
- хасидизм зберігає зв'язок з традиційною іудейською вченістю, що дозволяє йому залишатися в межах традиції.

Вчення рабе Залмана. Класичний хасидизм стає похідним феноменом не тієї чи іншої теорії, навіть не каббалістичної доктрини, а безпосереднього спонтанного релігійного досвіду.

Хасиди, для яких Тора є законом єврейського народу і космічним законом Всесвіту, ніколи у своїх діях не виходили за межі ортодоксального іудаїзму, принаймні з принципових питань. Навіть відміна встановленого часу молитви і тому подібні акти, викликані нестримним натхненням окремих цадиків, суперечили деяким положенням кодексів релігійного закону, але ніколи не приводили до справжнього конфлікту між «Торою в серці» і написанною Торою. Хасидизм є у всіх відношеннях цікавою сумішшю старих і нових віроповчальних елементів.

Хасидизм акцентує увагу на позитивності тварного світу, оскільки він є творінням Бога. Реальність навколишнього світу, який людина сприймає чуттєво, як це пояснює рабе Залман, походить від Божественної еманації Утворюючи реальність, ця еманація Нескінченного Сяйва Бога сходить у «ослабленій формі», у якій вона може бути втілена в матеріальних об'єктах. Це - так званий гілуй ор, проявлена форма Божественного Світла. Це Світло «ослаблене» так, що його навіть не можна порівняти з «прихованим Світлом» (ор гануз) реальності Бога.

Рабе Залман наполягає на тому, що релігійне життя неможливе без хасага – інтелектуального розуміння природи Бога, Його Єдності, Провидіння й інших фундаментальних основ віри. Він визнає, що різні індивіди відрізняються між собою за ступенем інтелектуального розуміння і сприйняття, але наполягає на тому, що кожна людина повинна добиватися хасага в повну міру своїх здібностей. В цьому рабе Залман помітно розходиться з іншими хасидськими школами, особливо з польською і галиційською, які тісніше пов`язані з бештіанським підходом. Останній віддає перевагу двейкут («прилучення до Бога»), емоційній компоненті релігійного досвіду, яка грунтується винятково на вірі. Це відображається і у назві: польську і галиційську школи нерідко позначають як «ХаГаТ», на відміну від іншого напряму у хасидизмі, що називає себе «ХаБаД». ХаГаТ – це івритська абревіатура назв таких емоційних якостей як хесед (милосердя), гвура (правосуддя) та тіферет (любов і красота), на яких переважно акцентується увага представниками цієї школи в порівнянні з ХаБаД – абревіатурою назв таких інтелектуальних здібностей як хахма (премудрість), біна (осягнення) й даат (розуміння, знання).

Перша і найелементарніша функція інтелекту, згідно рабе Залману, полягає у хітбоненут – споглядданні. Він наполягає на систематичних і безперервних медитаціях, радить своїм учням думати про наявні у цьому світі

красу й добро. На його думку, людині не варто зорередеджуватися на негативному – злості, ненависті та ін. Місце, яке відводиться Залманом інтелекту у релігійному житті, його вимога рівноваги між розумом і чуттями мали вплив на систему мислення у хасидизмі. Тим самим він стримував надмірну релігійну емоційність, яка підігрівалася у деяких хасидських колах, особливо на ранніх стадіях розвитку цього руху.

Молитва в хасидизмі. Практики хасидизму пропонують шляхи подолання обмеженості тварного світу, дають метод, завдяки якому людина може наблизитись до Бога. Звісно, духовна традиція не запевняє, що практик обов`язково переживе містичне єднання з Богом, оскільки Бог сходить до людини з власної волі. Але духовні практики наголошують на необхідності підготувати людську природу до зустрічі з Божественним, очистити емоції та розум. Хасидизм пропонує метод для досягнення такого стану свідомості – молитву. Відзначимо те, що для ортодоксальних іудеїв молитва не завжди мала таке значення, якого вона набуває в хасидизмі. Концепція молитви Залмана грунтується на вченні Бал Шем Това, який радикально змінив ставлення до цього елементу єврейського релігійного життя. Молитва є щоденною вправою кожного іудея: день починається з молитви і нею ж він закінчується.

Розглядаючи співвідношення добра і зла у світі, ще Бешт вчив, що „немає безумовного зла, бо ж зло є також добро, лише воно є нижчою сходинкою досконалого добра. Добро і зло не в Богові, а в людських вчинках, коли зло пригнічує добро, то воно служить останньому нібито фундаментом, а відтак саме стає добром". Зло, за вченням Бешта, знаходить своє вираження в гріхах. Але ж гріх – річ, що піддається виправленню. Саме молитва перетворює гріх у доброчесність.

У виконанні багатьох міцвот молитва є обов`язковим елементом. Для іудеїв, які надто поважають знання Тори, заняття наукою й освітою, притаманна певна поблажливість щодо молитви. Для талмудиста щоденне повторення канонічного тексту молитви не поставало як джерело інтелектуальних стимулів і духовного росту. Молитви здавалися занадто простими, навіть і для неосвічених євреїв. Саме по собі близьке знайомство з ними вело до ослаблення відчуття їх надихаючої сили. Поставала думка, що щоденне повторення літургії не залишає місця для індивідуальності та інтелектуального розвитку, особливо тому, що молитва пересічного єврея стала свого роду звичкою. Молитва часто ставала формальністю і тільки в окремих випадках, переважно під час великих свят, молитва насправді набувала великого значення, виступала в ролі безпосередньої зв'язуючої ланки між віруючим і його Творцем. Саме в останньому значенні розуміє рабе Залман єство молитви. Власне, таке розуміння він успадкував від свого вчителя Баал Шем Това. Певно тому вчення про молитву займає центральне місце в його віроповчальній системі.

Ідеологи хасидизму повчають, що підчас молитви молільник має повністю віддаватися Богу і ця відданість має бути урочистою, а водночас шумною й екзальтованою. Бешт вимагав від своїх послідовників штучного збудження при молінні, говорив про необхідність набуття стану повного забуття

й відречення від суєтного і земного. Читати молитву слід голосно, гучно, зі всієї сили. То неважливо, якщо ти не розумієш зміст виголошуваної молитви, важливим є те, чи супроводжуєш ти це читання екзальтацією. „Так дитина, яку гаряче любить її батько, навіть своїми пустощами і незрозумілим белькотінням приносить йому задоволення і спонукає його виконувати всі свої побажання і навіть примхи". І далі: „Той, хто сміється над такими дивними рухами тіла, чинить саме так, як той, який, бачучи людину, що тоне і борсається в хвилях, сміється з її дивних рухів, криків, махання руками нещасного. Адже й молільник, виконуючі подібні рухи, відмахується від волі нечистої стихії і земної суєти, яка оточує його і заважає зосередженню на молитві". Оскільки все сутнє у світі сповнене своїм творцем, то й людина, всі її дії і вчинки є думками самого Бога. Вона наближається до Бога і служить йому саме через щиру молитву.

Головним у такому розумінні молитви – колективної чи особистістної – є кавана. Кавана – молитовна інтенція, що перетворює будь-яку дію на акт споглядання. Вона має бути присутньою в будь-якому релігійному акті.

Концепція кавани часто недооцінювалася у ранній каббалі, в каббалі Лурії, але в хасидизмі (в тому числі й у німецькому хасидизмі Середньовіччя) містична молитва завжди присутня. У книзі Танія (одна з основних хасидських книг, що ще має назву «Лікутей Амарім») кавана (молитовна інтенція) на найвищому її рівні розуміється як двейкут – прилучення до Бога. «Сутність двейкута полягає у тому, що коли людина виконує заповіді або вивчає Тору, її тіло стає престолом душі..., а душа – престолом світла Шехіни». „Людина за цих умов перебуває у стані радості й сяйві Божественного",- читаємо в книзі Берейшит.

Хотілося б відзначити тут те, що єврейське слово тфіла, яке частіше перекладається як «молитва», зовсім не співвідноситься з такими значеннями як «благання» або «прохання», що якраз і є буквальним значенням слова «молитва». Мета молитви не в тому, щоб просити Бога про милосердя, бо «у природі добра - творити добро» без прохання: Бог дає все необхідне і не потребує нагадувань. Іудейська традиція наголошує на необхідності „благати" Бога у дні нещасть, як наприклад 9 ава – день трауру єврейського народу. Проте мета такого благання полягає у ствердженні закону, нагадуванні, що Бог є господарем цього світу і що лише Він може надати допомогу в годину випробувань.

Під час молитви божественна душа людини розмовляє з Господом (в іудаїзмі існує поняття про дві душі – божественну і тварну, якщо перша тяжіє до Бога, то друга – до матеріального світу), і тоді навіть тварна душа наповнюється святістю. Людина відчуває себе в стані очищення своїм служінням у

молитві. Відчуття чистоти і святості при цьому не зникає і в її повсякденному житті: повсякденна поведінка набуває такого рівня святості, який очікується від майбутнього «царства священиків і святого народу». Позбавлення божественної душі під час молитви і завдяки їй алегорично ототожнюється з великою історичною подією в житті єврейського народу – виходом з Єгипту, звільненням від рабського стану тварного світу. Це є перший вид Позбавлення – індивідуальне звільнення від обмеженості матеріального світу, настання вічного блаженства душі.

Другий вид Позбавлення, що є істинним месіанським Позбавленням, це - звільнення всього Ізраїлю, всієї єврейської громади. Якщо перший вид Позбавлення людина готує сама, то Месіанське Позбавлення може зчинити лише Бог.

Цадики в житті хасидів. У хасидизмі вивчення і знання Тори відходять на другий план. Ним цінується ірраціональна якість, харизма, дар пробудження певного настрою у членів громади. Релігійний лідер хасидів – цадик, маючи в собі обов`язково великий релігійний імпульс, своїм прикладом надихає інших євреїв радіти життю і шукати шлях до Бога. Вчення про цадика як праведника, що вже вище відзначалося, займає одне з центральних місць у творах хасидских авторів вже з самого раннього періоду існування цього релігійного руху. Згідно вчення Бешта, заступником людини перед Богом є не рабин, а цадик (з євр. – святий, праведник, провидець), бо ж лише він знаходиться у стані постійного спілкування з Богом і йому відкрита „книга долі". Саме через цадиків Бог спускає на грішну Землю свої щедрі дари.

Найбільше возвеличив цадиків Бер із Межиріч. „Цадики прагнуть керувати світом, а тому Бог і створив світ для того, щоб цадики мали задоволення від управління ним",-говорив він.. Творіння неба і землі Бер розглядає як акт, зворотній творчості цадика: Бог з нічого створив матеріальний світ, цадик же видобуває „іскри" із грубих матеріальних тіл і підносить їх до джерела, тобто із всього робить ніщо. „Будь-яке виливання життєвості із вищих сфер в нижні відбувається через посередництво цадика, - наголошував Бер. – Цадик об'єднує небо і землю, він є основою світу". Оскільки кожна людина сповнена зла, різних гріхів і бруду, то вона має постійно звертатися до „безгрішного праведника", лише якому дано легко спілкуватися з Богом і сприяти його допомозі кожному у набутті стану безгрішності.

Для хасидських цадиків характерним було самозвеличення. Зустрічаючись із вірними конфесії, вони навіювали їм думку, що Бог керує світом не з власної волі, а за порадами цадиків. Поширювалася навіть версія, що син цадика є святим уже в утробі матері, бо ж, дивись, вона зачала від чоловіка, який у своїх божественних помислах визначив народження дитини. Відтак сина цадика слід називати Божим сином. Протягом XIX століття цадики поширилися по всьому єврейському світу України і Польщі. Хасидизм став розвиватися через чисельні династії цадиків.

Багато положень хасидської доктрини, особливо відношення „людина – Бог" і можливість діалогічного спілкування між ними, було запозичено хасидами

у видатних містиків минулих часів. Але, на відміну від останніх, послідовники Бешта вважали, що цадик повинен керувати всім єврейським народом або, щонайменше, великою спільнотою правовірних, а не замикатися лише у вузькому колі знавців Тори й Каббали. Відомий хасидський лідер Бер з Межеріча і його видатний учень Залман з Ляд вважали, що цадик є вчителем народу. Він повинен навчити всіх бажаючих тому, як слід служити Господу в найкращий спосіб. Вчителеві і його послідовникам слід користуватися однією і тією ж містичною технікою при молитві, дотриманні заповідей й у всіх своїх життєвих справах.

Надто важко недооцінити авторитет цадиків серед хасидів. Послідовники хасидизму вшановують пам'ять всіх багатьох ребе, у складних життєвих ситуаціях звертаються до афоризмів і висловлювань духовних вчителів. Вони шукають у них вірних порад щодо вирішення всіх своїх повсякденних проблем.

Відчуття радості у хасидському вченні. Хасиди вважають, що любов до Бога і любов до людей – одне і те ж саме. Люди всі (зрозуміло, що євреї) - рівноцінні, а грішник — тільки брат, що забув істину. Відтак допомагати треба всім. Основними чеснотами хасиди визнають скромність, радість і душевне горіння. Скромність виникає з того, що все в світі — творіння Бога. Радість – це відображення того, що все у світі створено Господом для блага людини. Будь-яку справу можна і потрібно робити з радістю. Тому деякі цадики культивують веселі мелодії, пісні, музику і танці. Склався навіть певний стиль хасидской музики.

Нарешті, душевне горіння — це постійне прагнення досягти відчуття особистого захоплення при виконанні будь-якої справи, розглядаючи його як справу Божу.

Відчуття радості має бути присутнім у всіх діяннях людини, особливо у дні свят. Один з відомих хасидських висловів, що звернуті до похмурого єврея: «Якщо ти не знайшов істину, то чому не шукаєш, а якщо знайшов, то чому не радієш?». Будь-яке свято супроводжується у хасидів співами й танцями, голосними молитвами, якими іудей виражає свою вдячність Богу і пошану цадикам.

Так, щире розкаяння у всіх гріхах, яке здійснюється євреями у Судний День, неможливе без веселої святкової трапези, що передує цьому посту, «бо розкаяння є заповідь, що підлягає виконанню. Будь-яка заповідь, яку ми виконуємо, вимагає веселості». Так хасидизм переосмислює виконання традиційних для іудаїзму завітів – міцвот.

Засновник течії Бешт не сприймав аскетизм. Всі і завжди мають перебувати в радості й вірити, що Бог перебуває повсякчас поруч з нами і охороняє нас. Тому, повчає Бешт, краще Богу служити без постів, що приносять печаль, хоча ортодоксальний іудаїзм й розглядає їх як основу релігійної практики. „Той, хто приписує людям піст і винурення плоті, - проповідував чудодій, - породжує в них печаль і спонукає їх із сумом дивитися на світ і на своїх ближніх, які не можуть бути всі аскетами і жертвувати земним життям заради небесного. Той же, хто пропонує людям служити Богу з радістю, без

самовиснаження, вселяє в них оптимістичний й відрадний погляд на життя і людей. Він спонукає їх вибачати ближньому навіть недобрі його і вчинки і в такий спосіб пробуджує добрі почуття в людях, переконуючи їх, що Бог – у всьому, навіть в дрібницях" (Венец доброго имени. – Част. II. – Жолкиев, 1795. – С.6).

Нового значення набуває у хасидів і відвідання мікви. Згідно вченню Бешта і його найближчих послідовників, обмивання біля мікви є не лише способом духовного і фізичного очищення перед виконанням заповіді, а й особливим видом богослужіння, значення якого важко переоцінити. Ісраель Баал Шем Тов повчав, що він удостоївся духовного осяяння і піднявся на надто високий рівень служіння Богу саме завдяки постійним обмиванням у мікві. Він говорив: «Міква краще за піст, бо піст ослабляє тіло і тим самим заважає служити Господу». Рабі Єхієль Міхель із Золочева передає такий вислів Бешта: «Обмивання в мікві, що здійснюється людиною вранці, зараховується їй Богом як цілий день посту».

Саме це служить важливим чинником того, що хасидизм інтенсивно, як жодна інша течія іудаїзму, розвивається і поширюється у світі. Хасидську емоційність і радість доповнює традиційний вчений іудаїзм. Цей рух можна назвати органічним продовженням або наступним етапом найдавнішої авраамістичної релігії – іудаїзму.

Хасидизм в сучасному світі і в Україні. В сучасному хасидизмі існує низка, навіть докорінно відмінних між собою, течій. Так, нині в Ізраїлі серед правих ультраортодоксальних групувань є Сатмарські хасиди, які, як це не дивно, не визнають державу Ізраїль і її закони, ігнорують вибори, оголошують день незалежності країни днем посту і покаяння, вважають факт утворення не Богом, а людьми держави Ізраїль виявом катастрофи єврейського народу, що продовжується.

На початок 2007 року в Україні було офіційно зареєстровано 258 громад різних течій іудаїзму. Ними опікувалося 175 священнослужителів, з яких 77 – іноземці, діяло 78 суботніх шкіл, видруковувалося 28 періодичних видань. Як слушно зазначає В. Єленський, однією із найсерйозніших проблем іудаїзму України залишається те, що в нього немає наступності релігійної традиції, перерваність якої актуалізувала необхідність дієвої допомоги з боку зарубіжних релігійних єврейських центрів. Саме завдяки допомозі закордонних центрів вельми помітним явищем єврейського релігійного життя став рух ХаБаД (ХаБаД – Любавич), позиції якого дуже сильні у США. ХаБаД – це течія в хасидизмі, яка поєднала емоційну чутливість хасидизму Ісраела Бешта і рабиністичну вченість. Засновника цієї течії вище

згадуваного рабе Залмана (1745 – 1813) поховано в Гадячі на Полтавщині. „Хасидизм розуму" Залмана, як вже зазначалося, грунтується на синтезі щирої віри і релігійної філософії й вважається надійним засобом повернення асимільованих та зсекуляризованих єврейських інтелігентів до єврейських цінностей (Історія релігії в Україні. – С. 442-443).

Нині в Україні, згідно офіційної статистики Держкомнацрелігій, діє біля 110 громад Об'єднання хасидів ХаБаД Любавич, які обслуговують майже 120 священнослужителів, 47 з яких – іноземці.. Центр руху знаходиться в Києві у відомій будівлі синагоги Бродського. Він має чотири духовні навчальні заклади із більше півторасотні слухачами, 28 суботніх шкіл, видруковує 17 періодичних видань. Назва течії походить від білоруського міста Любавіч, яке заселили послідовники вище згадуваного Залмана, заснувавши відтак цілу династію любовічських рабе. Центр цього хасидизму нині знаходиться в Нью-Йорку (США).

Цікава географія Об'єднання хасидів ХаБаД Любавич в Україні. Громад їх майже немає в тих областях, території яких колись були центрами поширення хасидського руху і де нині домінують громади ортодоксального іудаїзму. Майже половина їх - в колись неосвоєних хасидизмом регіонах (Дніпропетровська – 15, Донецька – 16, Луганська – 12, Полтавська – 9, Херсонська – 7 та ін.). На Вінничині і Волині їх всього по одній громаді.

В Україні є велика кількість святих місць хасидизму (Умань, Меджибож, Бердичів, Брацлав, Тараща, Сада-гора та ін.), які відвідують прочани-хасиди зі всього світу.

В Умані хасиди відзначають Рош-Гашана. Брацлавські хасиди, які є послідовниками цадика Нахмана Брацлавського, мають свої громади переважно в Ізраїлі і США. Діяльність їх координує Всесвітня Рада брацлавських хасидів. Найсвятішим для них місцем є поховання Нахмана в Умані, яке він заповідав своїм послідовникам відвідувати щороку на Рош-Гашана.

Правнук Ізраеля Баал Шем Това рабе Нахман народився у 1772 році в Меджибожі. В 1808 він захворів на туберкульоз. Відчуваючи близьку смерть, Нахман переселився до Умані з бажанням бути похованим серед могил тих іудеїв, які загинули підчас війни українського селянства з польськими загарбниками в так званій Коліївщині. Помер цадик в 1810 році. Були спроби перепоховати його десь в інщій країні, навіть, як писали газети, викрасти тіло. Але при цьому верх брав його заповіт про поховання саме в Умані.

У вересні-жовтні минулої осені на відзначення 5768 року за єврейським календарем до цього черкаського міста прибуло до двох тисяч хасидів з різних країн світу – Ізраїлю, США, Росії, Канади, Франції, Австралії, Німеччини, Тунісу, Великобританії, а також із Польщі, Угорщини, Чехії і деяких інших країн. Часопис „Релігійна панорама" писав про те, як проходило це святкування в цьому році, писав про відзначення Рош-Гашану і в минулі роки. „Коли прибуваєш на мою могилу, даєш милостиню на мою користь, проголошуєш десять глав Псалмів, тоді я схоплю тебе за пейси і витягну із пекла, які б негарні справи ти вчинив", - обіцяв Нахман своїм послідовникам. І ось вони уже майже 200 років

приїздять восени до його могили, щоб виголосити свої молитви до Всевишнього й очистися від гріхів. Приїхавши до Умані, паломники падають і цілують землю, гарячими молитвами, веселими піснями, запальними танцями з неперервним плесканням в долоні вони висловлюють свою радість поєднання з великим Нахманом. Оскільки в хасидизмі вивчення Тори вважається зайняттям лише чоловіків, то жінки–хасидки приїздять заздалегідь, на декілька днів до Рош-Гашана, а потім виховують дітей, яких в кожній хасидській сім'ї десь по 8-10.

На могилі цадика молільники просять заступитися за них, послати зцілення і здоров'я, посіяти мир в кожному серці. Паломники у своїх молитвах до могили Нахмана просять не тільки за себе, а й за тих, хто із-за тих чи інших причин не зміг приїхати.

Після смерті Нахмана хасиди не прагнуть обирати йому наступника, бо ж вважають, що їх покійний цадик – чудотворець і пророк і що його святості і благочестя ще нікому не вдалося досягнути.

В дні Рош-Гашана квартал, де знаходиться могила цадика Нахмана, нагадує квартали єврейських міст. Тут великий потік людей в чорних лапсердаках і єрмолках або святковому білому одязі, у широкополих шляпах, кипах або ж у хутрових шапках-штраймлах, з довгими пейсами і бородами. Одні з них пишуть листи, інші щось купляють, але лише у чоловіків, бо ж із жінками в ці дні чоловіки-хасиди спілкуватися не можуть. Одні осягають якісь містичні знання, а інші в цей час витанцьовують єврейський хоровод „хору" під спів-голопання паломників. Дехто молиться на скелястому березі озера, а дехто висловлює свою радість за допомогою різних акробатичних вправ. Бувають і прикрощі із-за того, що іудейська релігія забороняє хасидам щось робити у ці святкові дні (тому й залишають вони після себе у жахливому стані помешкання свого проживання), а також не бачити не тільки живих жінок, але навіть їх фотографічних чи плакатних зображень.

Десять „хасидських" днів для Умані є справжнім випробуванням. Оскільки з кожним роком кількість паломників до могили Нахмана, як і інших цадиків, похованих в різних містах України, зростає, то певно держава має виробити якусь ситему постійно діючих заходів із сприяння спокійному і культурному відзначенню паломниками Рош-Гашана в Україні.

* * *

В наш час містика хасидизму вознесена на щит багатьма іудейськими клерикалами. У світі видруковується величезна кількість літератури, в якій всіляко рекламується бештіанство, говориться про його „незмінну цінність" для єврейського народу. Лондонський адепт хасидизму М.Майер оголошує Бешта „вищим проявом народного духу" на тій підставі, що він заперечив значення розуму й закликав людину любити Бога, повністю злитися із світовою надчуттєвою силою.

Популяризуючи хасидизм, його пропагандисти всяк розмальовують ті блага, які він дає людині. Головним благом для неї має стати утверджувана конфесією постійна радість, піднесений настрій, той внутрішній вогонь екзальтації, що дає можливість налагодити дієвий контакт з Богом через молитву. Той же Майер пише: „Журба, смуток, образа збільшують прикрощі, підривають віру, заважають богослужінню і можуть привести до втрати потойбічного і земного світу" (Майер М. Рабе Ізраель Бешт. –Лондон, 1942.- С. 99, 122 (на мові ідіш).

У видрукуваній в Ізраїлі чотирьохтомній праці Ш.Городецького „Хасидизм і хасиди" берштіанство розглядається як вчення, що розкриває сутність „таємничого духу першородного іудаїзму" і продовжене одкровення Мойсея та інших біблійних пророків, творців Талмуду і каббали.

КОНФЕРЕНЦІЇ, КРУГЛІ СТОЛИ, СЕМІНАРИ

МОСКОВСЬКО- ПРАВОСЛАВНИЙ ФУНДАМЕНТАЛІЗМ В ДІЇ

Так можна коротко охарактеризувати зміст цьогорічних П'ятих філософсько-богословських читань „Православ'я у світовій культурі", які відбулися в листопаді у Дніпропетровській фінансовій академії. Однак, як і на попередніх чотирьох, і цього разу на читаннях про світову культуру мова не йшла. Окрім православної культури, здавалося, що інших культур для учасників читань взагалі не існувало. Для виступів були підібрані особи, які фактично сповідують, на мою думку, православний фундаменталізм. Були окремі виступаючі, зокрема В.Шубін, які висловили критичні зауваження щодо фундаменталістичних тенденцій в православ'ї, але вони були так засуджені православною більшістю учасників читань, що змусили В.Шубіна навіть просити вибачення у них. Виступали переважно священники Православної Церкви Московського Патріархату і вузівські викладачі з тенденційно релігійно-фундаменталістськими думками. Зокрема цим відзначилися виступи професорів В. Приходька і В.Габрінця. Релігійні уподобання в освіті продемонстрував професор-філософ ДОІПД Б. Братаніч. Із виступаючих священиків особливими

православно-фундаменталістськими поглядами вирізнявся виступ протоієрея КУПЦ МП Георгія Вольховського. Його промова була зорієнтована проти Української Автокефальної Православної Церкви, яку батюшка звинуватив у національному чванстві. Всі виступаючі священики в той чи інший спосіб обстоювали православний фундаменталізм.

На цих читаннях, на відміну від минулих, не було надане слово фахівцям релігієзнавцям, в тому числі й автору цієї інформації. Зазделегідь було враховано, хто і що може сказати з теми, а відтак, виходячи з цього, формувалася черга виступаючих. Мета була одна - довести необхідність доручити саме Православній Церкві Московського Патріархату викладати християнську етику у навчальних закладах. Всупереч заздалегідь сформованій програмі на трибуну читань вдалося пробитися доценту Дніпропетровського університету МВС України Ю. Наріжному, який виступив з критикою тенденцій проникнення релігії в навчальні заклади. Ю. Наріжний, посилаючись на 35-у статтю Конституції, показав, що, вводячи християнську етику в школу і запрошуючи до викладання її священиків, тим самим порушується основний Закон України, бо ж в Україні церква відокремлена від держави. Але виступаючий не був почутий на цих філософсько-богословських читаннях. Те, що ікони висять у державних приміщеннях, про що казав Ю. Наріжний, посилаючись, як на приклад, на приміщення головпоштамту, і що це не є толерантним до інших конфесій, офіційно зареєстрованих в Україні, нікого із заангажованих на православ'я учасників читань не зацікавило. На другий день читання перемістилися в середню школу № 89. Директор цієї школи О. єнакова повідомила, що в їх школі священик УПЦ МП Іван читає курс «Етика християнства». Після директора виступив д.філос.н, ректор ДОІППО М. Романенко, який зазначив, що оскільки в Преамбулі Конституції України є посилання на Бога, то претензії Ю. Наріжного з посиланням на статтю 35 Конституції є безпідставні. Методист викладання етики та християнської етики ДОППІО О. Рогова говорила про боротьбу з оккультизмом і тоталітарними сектами, хоч при цьому вона нічого не сказала про те, хто буде судити і визначати тоталітарність і деструктивність релігійних організацій. На мій погляд, доповідачка не усвідомила, що нині саме Православна Церква Московського Патріархату для Української Держави є найбільш деструктивною конфесією. Один з уроків із християнської етики в школі №39 був представлений як практична частина читань. Автор інформації був присутній на уроці з християнської етики на тему «Блаженні переслідувані за правду... », який проводив священик Іван Ничипорук. Після уроку відбувся Круглий стіл, на якому нарешті надали слово й мені. Я зауважив на тому, що коли увійшов в клас, то побачив малих дітей, які потім із заздалегідь написаного зачитували, що таке єпіскоп, що таке священик і тому подібне. Це є виявом явної катехізації, що було засторогою при введенні до навчального процесу шкіл релігійних

предметів. Зрозуміло, що ці діти зовсім не читали Священного Писання. Та якби вони навіть його й прочитали, то в такому віці навряд чи вони осмислено зрозуміли б, про що йде в ньому мова. То ж дитину, а не старшокласників, прилучати до релігії не варто. Адже метою навчання в школі є не просто неусвідомлене зазубрювання окремих висловлювань із Біблії, Корану, Вед чи якихось інших священних книг, що може тільки зомбувати дитину. Насолоджуватися й захоплюватися Святим Письмом може тільки доросла людина, людина, яка пройшла шлях свого становлення до стадії самостійності.

Далі на уроці священник задав дітям ряд питань, зокрема „Що треба, щоб подолати зло?". Діти не змогли нічого йому сказати. Священник сам, примітивно відповідаючи на своє ж питання, відповів: „Треба запалити свічку і темрява зникнене". А зло? По відношенню до зла відповіді так і не було. Можна зробити висновок, що у школі дитині достатньо загальної етики. Релігійну ж етики слід вивчати після школи, скажімо в недільних школах, зрозуміло, якщо людина захоче отримати досвід божественності, де є відчуття безсмертя, відчуття неможливості смерті тощо. Адже релігія - це не просто знання, це не наука, а технологія отримання містичного стану божественності. А тому маленькій дитині не зовсім зрозумілі такі, наприклад, суперечливі судження, як « не треба ні до чого прив'язуватись ». Не прив'язуватись – це містичні технології. А дитина все ж одно прив'язана до матері, до своїх рідних. Заповіді Біблії мають багато значень. Священики, як засвідчив відвіданий урок, вибирають ті значення, які їм потрібні, і в такий спосіб формують у дітей хибне мислення.

Було зроблене також зауваження з приводу того, що священник на уроці з християнської етики із малими дітьми чомусь розглядає зокрема й таке питання як «Хто такі розкольники ? ». При цьому він сам на нього і відповідає : „Вони проти вірного боговшанування". Так формується у дитини образ ворога в особі послідовників інших церков і релігій. Я критично віднісся при обговоренні до змісту показового уроку з християнської етики. Була певна полеміка за Круглим столом з цього приводу. Але ж ортодоксів при цьому була більшість, як і визначалося організаторами читань.

На завершення можу сказати, що останній час багато йде мови про ісламський фундаменталізм. Проведені читання засвідчують, що народився у нас і утверджується (навіть через загальноосвітню школу) православний фундаменталізм в діях і повчаннях Православної Церкви Московського Патріархату, фундаменталізм, який є далеким від життя країни, що розбудовує громадянське суспільство.

Професор М.Мурашкін

ЦІКАВО ЗНАТИ

Життя можливе у всьому Всесвіті. До такого висновку прийшли американські вчені на основі аналізу умов утворення молекул аденіна – компонента ДНК і РНК, однієї з важливих молекул будь-якого живого організму. За своєю хімічною структурою аденін є похідним гетероциклічного поєднання піримідіна й утримує тільки атоми водню, вуглецю та азоту. Це послужило підставою для гіпотези, згідно з якою аденін може формуватися в умовах космічного простору шляхом полімерізації із молекул ціанистого водню HCN.

На фресці Леонардо да Вінчі „Тайна вечеря” у закодованому вигляді містяться ноти якоїсь музичної композиції. До такого висновку прийшов італійський музикант і комп’ютерний фахівець Джованні Пала. Цю музику він назвав „саунд треком до страстей Христових”. Вона нагадує реквієм. Пала інтерпретує фрагменти фрески як такі, що мають символічне значення, як музичні знаки. У першу чергу Пала звернув увагу на те, що якщо намалювати п’ять рисок нотного стану через усю довжину розпису, то хліб, а також руки Христа й апостолів, які лежать на столі, розташуються на них, як ноти. Цей ряд здався цілком логічним, бо ж ці деталі є християнськими символами, пов’язанами між собою: хліб означає тіло Христове, а руки благословляють їжу. Зваживши на те, що партитуру слід читати справа на ліво, бо ж Леонардо саме так писав, Пала зрештою вловив зміст цього нотного стану, який найкраще звучить саме в органному виконанні.

Не тільки Бог творить людину, а й сама вона вже досягла цього. Американські та італійські вчені-генетики вже близькі до клонування першої людини. Проти цього виступає ООН, прийнявши навіть спеціальну декларацію ще в 2005 році. Виступив проти також і Ватикан.

Закінчення. Поч. 2-й стор. обкладинки.

південних і східних єпархій, а особливо через різні біляцерковні видруки віруючим постійно вдовблюється думка про необхідність входження України до якоїсь новоутвореної слов'янської державної спільноти, що Україна — це окраїна Російської державності, а українці — малороси поруч із великоросами і білоросами, коли нехтується цією Церквою державна мова України в її богослужбовій практиці, більше того — виявляється зневага до цієї мови і представлення її як російсько-польського суржика, коли привласнюється РПЦ історія українського Православ'я, зокрема прихід на наші терени апостола Андрія, просвітителів Кирила і Мефодія, хрещення Русі князем Володимиром в 988 році, коли ця Церква не працює на створення в одній із найбільших православних країн своєї Помісної Церкви, то говорити про збереження Українською Православною Церквою Московського Патріархату України явно не приходиться. Церква не працює на наше унезалежнення від країни-колонізатора, що зберігає намір повернути історію назад, знищити українську незалежність, нашу національну самобутність.

На збереження України не працює і той розкол, який наявний в її Православ'ї. Ті країни, які мають свої Помісні Православні Церкви, користаються цим як своєрідним духовним щитом від посягань на їх незалежність інших. Україна ж продовжує знаходитися не в політичній, а в православній колоніальній імперії, подальше збереження якої Росія розглядає як можливий місточок повернення до імперії політичної. Через Московсько-православні структури в Україну проникають різні антиукраїнські елементи, а на міжнародній арені Україна постає як невід'ємна складова московсько-православної канонічної території. Відтак тільки сприяння з боку держави власне Українським Православним Церквам у їх розбудові, розширенні свободи їх діяльності, захисті від московсько-православних бандформувань сприятиме подальшому унезалежненню і збереженню українства.

Мали б знайти себе у вибудові незалежної України католицькі і протестантські церкви України. Відтак вони, за винятком хіба що греко-католиків і ВСЦ ХВЄП, існують, образно кажучи, як держава в державі. Якщо вони й вдаються до різних форм благодійницької діяльності, то вона скоріше є одним із різновидів їх місіонерства, а то й прозелітизму, але не постає як частина загальнодержавної гуманітарної політики.

Збереженню України як єдиної держави сприятиме також діяльність її національно-релігійних меншин (російської, польської, єврейської, німецької, вірменської та ін.) в контексті її суспільного і культурного поля, а не в прагненні їх до прямого підпорядкування країні свого національного вияву.

Розхитує єдність України і наявність на її теренах великого різноманіття міжконфесійних і міжцерковних суперечок — протистоять між собою Православні Церкви Київського і Московського Патріархатів й Автокефалів, наявні суперечки не тільки між православними і католиками, православними і протестантами, а й між традиційними і новими, як для України, релігійними течіями. Маємо протиріччя між наявними спільнотами в іудаїзмі і в мусульманстві, а між останніми й московськими православними — в Криму. То ж рятувати Україну — це працювати на толерантизацію міжконфесійних відносин, чому приділяє багато уваги очолюване мною Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ. Ми не ставимо питання створення якоїсь універсальної релігії на основі багатоманіття існуючих в Україні конфесій, а обстоюємо ідею суверенності кожної людини в її праві на релігієвибір. Завершити свої роздуми хочу словами того ж митрополита Іларіона:

І ясно всім, що Україна — міцна, нова, велика сила,
Що ця завмерлая руїна в собі кріцеву міць носила.
Бо Україна спочивала, немов рілля на яр зимою,
Тепер же враз, на страх шакала, скінчила з лютою тюрмою.
Найбільше щастя для людини — служити рідному народу,
Про нього дбати щохвилини й життя зложити за свободу!

Професор Анатолій КОЛОДНИЙ

ПЕРЕДПЛАТА НА ЧАСОПИС

«Релігійна панорама» на 2008 рік

Ми й надалі оперативно інформуватимемо Вас про головні події релігійного життя, свободи совісті в Україні та світі. Читаючи наш журнал, Ви матимете об'єктивну інформацію про конференції та круглі столи з релігійних питань, про новини релігієзнавчої та релігійної літератури. Кожне число часопису буде висвітлювати основи віровчення та обрядової практики однієї із конфесій України.

Передплатний індекс 21953.

Каталог видань України – 2008. Журнали України